

Elisa Korsoff

KIRJASTOISSA TEHTÄVÄ NUORISOTYÖ

Opinnäytetyö
Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma
Yhteisöpedagogi (YAMK)

Tammikuu 2018

Ammattikorkeakoulu

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Elisa Korsoff	Yhteisöpedagogi (YAMK)	Tammikuu 2018
Opinnäytetyön nimi		
Kirjastoissa tehtävä nuorisotyö	111 sivua 3 liitesivua	
Toimeksiantaja		
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu (Xamk): Erityisnuoret ja digiajan osallisuuden tukeminen monialaisissa toimintaympäristöissä (Ernod) -hanke		
Ohjaaja		
Sari Miettinen		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyössä tutkitaan kirjastoissa tehtävää nuorisotyötä. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa siitä lisää tietoa ja ymmärrystä ja siten täydentää aiempaa tutkimustietoa. Tavoitteena on myös edistää kirjasto- ja nuorisoalojen vuoropuhelua ja yhteistyön kehittämistä sekä tuoda uutta ajattelua ja näkökulmaa jo toteutettavaan toimintaan. Aihetta lähestytään kolmesta näkökulmasta. Ensiksi selvitetään, miksi kirjastoissa tehdään nuorisotyötä: sen lähtökohtia, tavoitteita, tuloksia ja vaikutuksia. Toiseksi kerätään kokemuksia siihen liittyvästä eri ammattikuntien välisestä yhteistyöstä ja niin sanotusta kolmannesta työstä. Kolmas työ on kahden tai useamman ammattikunnan osaamista sulauttava työmuoto, jonka keskiössä on asiakas. Kolmanneksi hahmotetaan sitä, minkälaiset tekijät vaikuttavat kirjastotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamisiin. Aihetta on tutkittu Suomessa tähän mennessä melko vähän. Kirjasto- ja nuorisotyössä on meneillään monia muutoksia, jotka edellyttävät uudelleen ajattelua. Kirjasto- ja nuorisolait on uudistettu hiljattain.</p>		
<p>Opinnäytetyön tutkimusote on laadullinen. Aineistonkeruumenetelmänä on teemahaastattelu. Tutkimukseen haasteltiin eri puolilta Suomea yhdeksää sellaista kirjastotyöntekijää, jotka tekevät nuorisotyötä kirjastoympäristössä yhteistyössä toisten nuorten parissa toimivien ammattilaisten kanssa. Lisäksi haasteltiin yhtä kirjaston tiloissa työskentelevää nuorisotyöntekijää. Haastattelut toteutettiin yksilohaastatteluina. Aineisto analysoitiin ja järjestettiin sisällönanalyysia hyödyntäen, pääsääntöisesti teemoittelemalla ja tyypittelemällä. Teoreettinen viitekehys taustoittaa kirjastoissa tehtävää nuorisotyötä aiheeseen läheisesti liittyvien asioiden ja käsitteiden kautta.</p>		
<p>Tutkimustuloksista selvisi, että kirjastoissa tehdään monipuolista nuorisotyötä. Se voidaan jaotella koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön ja nuorten vapaa-ajan toimintaan. Syyt siihen, miksi kirjastoissa toteutetaan nuorisotyötä, voidaan ryhmitellä kuuteen kategoriaan: 1. Nuorten säilyttäminen asiakkaina. 2. Alueellisten lähtökohtien huomioiminen ja palvelujen tarjoaminen yhdenvertaisesti kaikille. 3. Tilan tarjoaminen nuorten käyttöön. 4. Ratkaisujen etsiminen häiriökäyttäytymiseen ja ristiriitoihin. 5. Ajankohdaisiin tarpeisiin vastaaminen. 6. Yhteistyön tarpeeseen vastaaminen.</p>		
<p>Kirjastoissa yhteistyönä toteutettavalla nuorisotyöllä tavoitellaan kirjastojen omien lähtökohtien toteuttamista ja palvelujen tutuksi tekemistä, resurssien yhdistämistä ja hyödyntämistä sekä nuorten olojen parantamista. Toiminnalla on havaittu olevan moninaisia tuloksia ja vaikutuksia eri kohderyhmien näkökulmista katsoen. Nuoret ovat keskiössä ja selviä hyödynsajia. Käsite kolmas työ saatetaan ymmärtää ja tulkita eri tavoin. Tunnistettavimmat yhteneväisyydet haastateltavien oman työn lähtökohdista katsottuna ovat nuoren ja hänen tarpeidensa asettaminen keskiöön, toisen ammattilaisen osaamisen hyödyntäminen sekä kolmannesta työstä ja toimintatavoista yhdessä sopiminen ja päättäminen. Ammattilaisten välinen yhteistyö koetaan voittopuolisesti antoisaksi ja eri osapuolia hyödyttäväksi. Yhteistyötä edistävät asiat liittyvät haluun ja motivaatioon tehdä työtä, myönteiseen asenteeseen ja johdon/esimiehen tukeen. Yhteistyön esteet ja ongelmat voidaan ryhmitellä työhön ja työkuultuuriin, asenteisiin, johtamiseen, viestinnällisiin ongelmiin, resurssien vähyyteen ja uudenlaisten toimintamallien ja kokeilujen tuottamiin kipukohtiin liittyviksi asioiksi.</p>		
<p>Kirjastotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamisiin vaikuttavia tekijöitä ovat nuoriin suhtautuminen, kohtaamistilanteet, kirjastotyöntekijöiden näkemys omasta kasvattajuudestaan ja kasvatusvastuustaan sekä nuorten kohtaamisessa tarpeellinen osaaminen. Nuoret koetaan kaksijakoisesti eri kirjastoissa. Lähtökohtaisesti he ovat tervetulleita ja tasavertaisia, mutta asiakkaan kohtelu voi olla jopa epätasa-arvoista nuoren iän perusteella. Nuorten kohtaaminen ja heidän parissaan työskentely tuo omanlaistaan haastetta ja sisältöä perinteiseen kirjastotyöhön. Työntekijöitä hyödyttäisi erilaisten taitojen ja osaamisen lisääminen. Monet niistä ovat sellaisia, joissa järjestö- ja nuorisoalan ammattilaisilla on osaamista.</p>		
<p>Johtopäätöksenä on, että kirjastojen kannattaa tehdä nuorisotyötä yhteistyönä. Sille on monenlaisia tarpeita, joihin pystytään vastaamaan monilta osin. Toiminta näyttää olevan tuloksellista, jolloin yhteistyö tuo kaivattuja parannuksia ja vastaa uudenlaisiin haasteisiin. Seuraaviin asioihin tulisi kiinnittää huomiota: ongelma-kohtien ratkaisujen etsimiseen, kirjaston rooliin mahdollisena nuorisotyön tukijana ja paikkaajana, kolmannen työn toteutumiseen, nuorten tasa-arvoiseen kohteluun sekä nuoriin liittyviin koulutustarpeisiin vastaamiseen.</p>		
Asiasanat		
Nuorisotyö kirjastoissa, kirjastonuorisotyö, kolmas työ, nuorten kohtaaminen kirjastoissa		

Author (authors)	Degree	Time
Elisa Korsoff	Master of Humanities, Community educator	January 2018
Thesis Title		
Youth work in libraries		111 pages 3 pages of appendices
Commissioned by		
South-Eastern Finland University of Applied Sciences: Ernod-project		
Supervisor		
Sari Miettinen		
Abstract		
<p>This thesis examines the role of youth work carried out in libraries. The aim of the study is to produce more knowledge and understanding of it, and thus complement rather limited previous research. The aim is also to promote dialogue and co-operation between the library and youth work professional fields, as well as to bring new thinking and perspectives to the on-going activities. The subject is approached from three perspectives. First, I have studied why libraries are doing youth work: its starting points, goals, results and impacts. Second, the experience gained from the co-operation between different professions and the so-called 'third work'. The third work is combining of two or more professions' capabilities, with the client focusing on it. Third, the thesis demonstrates what kind of factors affect librarians and young people's meetings. The subject has been studied quite a little in Finland so far and there are many changes in library and youth work that require re-thinking. The library and youth laws have recently been renewed.</p>		
<p>The research work of the thesis is qualitative. The material collection method is a theme interview. Nine librarians who are doing youth work in the library environment in co-operation with other professionals working with young people from all over Finland were interviewed in the research. In addition, one youth worker who works in the library was also interviewed. The interviews were done as individual interviews. The research material has been analyzed and organized using content analysis, primarily by theming and categorizing. The theoretical framework illustrates youth work in libraries through topics and concepts closely related on the subject.</p>		
<p>The results of the research showed that the libraries accomplish diverse youth work. It can be classified into co-operation with the schools and the young people's leisure activities. The reasons why libraries carry out youth work can be grouped into six categories: 1. Keeping young people as clients. 2. Taking into consideration regional starting points and providing services equally to all. 3. Providing places for young people. 4. Finding solutions to problematic behavior and conflicts. 5. Responding current needs. 6. Responding to the need for co-operation.</p>		
<p>The co-operation of youth work in libraries aims at the creation of libraries' own starting points and familiarization of their services, the combining and utilizing of resources and the improvement of young people's conditions. The actions that have been carried out have shown to have multiple results and effects from the perspective of different target groups. Young people are the main group getting the benefits. The concept of 'third work' can be understood and interpreted differently. The most recognizable similarities related to the interviewees' own work are setting the young person and his needs in the center, sharing other professionals' capabilities, and making together agreements and decisions on the methods of the 'third work'. Co-operation between professionals is seen as a win-win opportunity and beneficial for the various parties involved. Co-operation is related to the desire and motivation to work, to a positive attitude, and to the support of the management/manager. Collaboration barriers and problems can be grouped into work and work culture, attitudes, leadership, communication problems, resource scarcity, and problematic issues related to new forms of behavior and experimentation.</p>		
<p>The factors that affect in the meetings of librarians and young people are the attitudes towards young people, state of affairs in the meetings, the understanding of librarians on their own educational roles and responsibilities, and the necessary skills that are needed. Young people are seen in two ways in different libraries. Basically, they are welcome and equal, but the treatment of the client may even be unequal based on young age. Encountering and working with them brings a unique challenge and content to traditional library work. Employees would benefit from increasing the variety of skills and competences. Many associations and youth professionals have the know-how in many of these competences.</p>		
<p>The conclusion is that it is beneficial for the libraries to have co-operation in youth work. There are various different needs that can be managed in many respects. The work that is done now seems to be successful. Co-operation brings the desired improvements and meets the new challenges. Attention should be paid to the following issues: finding solutions to problem areas, the role of the library as a potential support and venue for youth work, the achievements of the 'third work', equal treatment for young people and responding to their needs in training programs.</p>		
Keywords		
youth work in libraries, third work, encountering young people in libraries		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	9
2.1	Nuorisotyön merkitys.....	9
2.2	Kirjastoissa tehtävän nuorisotyön taustaa.....	14
2.3	Toimintaympäristön muutosten vaikutus työhön ja ammattitaitoon.....	16
2.4	Seinätön nuorisotyö.....	19
2.5	Kolmas työ nuorisotyön työmuotona.....	20
2.6	Nuorten kohtaaminen.....	23
2.7	Nuorten vapaa-aika.....	25
2.8	Osallisuus.....	28
3	KIRJASTO- JA NUORISOTYÖN YHTEISTYÖHANKE KIRNU.....	29
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	32
4.1	Erytisnuoret ja digiajan osallisuus -hanke.....	32
4.2	Tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	33
4.3	Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmät.....	34
4.4	Tutkimukseen osallistujat ja aineistonkeruu.....	36
4.5	Aineiston analyysi.....	38
5	TULOKSET.....	40
5.1	Kirjastoissa tehtävän nuorisotyön syitä ja käytäntöjä.....	40
5.1.1	Lähtökohdat, tarve ja tavoitteet.....	40
5.1.2	Toiminnan tuloksellisuus ja vaikuttavuus.....	50
5.1.3	Yhteenveto syistä ja käytännöistä.....	54
5.2	Kirjasto- ja nuorisotyöntekijöiden yhteistyö, kolmas työ.....	55
5.2.1	Työntekijöiden ajatuksia määritelmästä kolmas työ.....	55
5.2.2	Työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä.....	60
5.2.3	Yhteenveto yhteistyöstä, kolmannesta työstä.....	69
5.3	Kirjastotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamisiin vaikuttavia tekijöitä.....	70

5.3.1	Suhtautuminen nuoriin	70
5.3.2	Suhtautuminen kasvatusvastuuseen ja kasvattajuuteen	75
5.3.3	Kohtaamistilanteet.....	77
5.3.4	Osaaminen.....	81
5.3.5	Yhteenvedo kohtaamisiin vaikuttavista tekijöistä.....	84
6	POHDINTA	86
6.1	Kirjastoissa tehtävä nuorisotyö suhteessa muuhun nuorisotyöhön	86
6.2	Kolmas työ.....	92
6.3	Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden arviointi	96
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	97
7.1	Aiheita jatkotutkimukselle ja -kehittämiselle	100
7.2	Lopuksi	104
	LÄHTEET	106
	LIITTEET	

Liite 1. Haastattelurunko

Liite 2. Määritelmä kolmas työ

1 JOHDANTO

Tutkin opinnäytetyössäni kirjastoissa toteutettavaa nuorisotyötä, kirjastonuorisotyötä. Sekä kirjasto- että nuorisoalalla on meneillään monia muutoksia, jotka aiheuttavat tarvetta muun muassa ajattelutapojen, työmuotojen ja työmenetelmien kehittämiseksi. On mietittävä huolellisesti, mitä tehdään ja miksi tehdään ja miten tekeminen hyödyttäisi parhaiten kohderyhmää, tässä kontekstissa siis nuoria. Sekä kirjasto- että nuorisolaki on uudistettu äskettäin. Opinnäytetyöni kehittämistarve pohjautuu näihin ammatillisten toimintakäytäntöjen ja lainsäädännön muutoksiin.

Nyt eletävään aikaan ja toimintaympäristöön liittyy monia piirteitä, joilla on vaikutusta kirjasto- ja nuorisotyön toimintaan. Nuorten vapaa-ajanviettotavat ovat yksi sellainen. Nykymaailmassa nuorten kiinnostus jakaantuu hyvin monen asian ympärille ja erilaista tekemistä, virikkeitä ja tarjontaa riittää joka lähtöön. He myös laajentavat reviierejään erilaisiin ympäristöihin: sekä konkreettisiin että virtuaalisiin. Vähitellen yleistynyt nuorten oleskelu julkisissa ja puolijulkisissa, eli kaikille täysin tai osittain avoimissa tiloissa kuten kirjastoissa ja kauppakeskuksissa, on herättänyt tunteita, huomiota ja keskustelua. Nämä seikat ovat saaneet eri alojen ammattilaiset pohtimaan muun muassa sitä, miten omasta toiminnasta saadaan tarpeeksi kiinnostavaa, jotta nuoret osallistuvat siihen, ja miten heitä onnistutaan tavoittamaan myös uudentyyppisissä ympäristöissä. Osallista tähän liittyvät nuorisotyössä tapahtuvat muutokset, joista esimerkkeinä ovat ajatukset nuorisotyön liikkuvuudesta ja seinättömyydestä sekä virtuaalisista tiloista. Työntekijätkin voivat, ja heidän kannattaakin, laajentaa reviiiriään nuorisotilojen ulkopuolelle toisenlaisiin ympäristöihin. Sinne, missä nuoria on. Yhtenä kirjastoalaan vaikuttavana piirteenä taas on se, että kirjastojen luonne muuttuu perinteistä sosiaalisemmaksi, tapahtumapainotteisemmaksi ja erilaisia palveluja tarjoavaksi. Tämä luo uusia osaamistarpeita henkilöstölle. Mielekkään tekemisen tarjoaminen nuorille sopii hyvin uudistuvaan konseptiin ja mahdollistaa monenlaisia asioita. Yleisempänä ja laajempaan taustalla vaikuttavana yhteiskunnallisena piirteenä ovat myös työelämän muutokset, joilla on vaikutusta työhön, ammatteihin ja ammattitaitoon.

Valitessani opinnäytetyöni aiheksi oli kirjastoissa toteutettava nuorisotyö minulle entuudestaan tuntematonta aluetta. Myös käsite kolmas työ oli itselleni uusi.

Koin haastavaksi ymmärtää, mitä sillä varsinaisesti tarkoitetaan. Näin ollen päätin syventyä kiinnostavaan aihealueeseen ja kyseiseen nuorisotyön työmuotoon tarkemmin. Siitä virisi monenlaisia kysymyksiä. Miksi nuorisotyötä tehdään kirjastoissa? Minkälaista se on? Minkälaisin moniammatillisen yhteistyön käytännön kirjasto- ja nuorisoalan ammattilaiset toteuttavat sitä? Voidaanko näitä käytäntöjä kuvata niin sanottuna kolmantena työnä? Entä minkälaiset tekijät vaikuttavat kirjastotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamisiin kirjastossa?

Kaiken kaikkiaan nuorisotyön ja kirjaston yhteistyön kehittämisen taustalla on merkityksellisiä yhteiskunnallisia tarpeita, jotka limittyvät nuorisotyön ja kirjastotyön ydintehtäviin muun muassa kohtaamisen, osallistamisen ja yhteisöllisyyden näkökulmista. (Hokkanen 2012, 162.)

Moniammatillinen yhteistyö on olennaisessa roolissa kirjastonuorisotyössä. Molemmilla aloilla käytännön työssä on havaittu erilaisia kehittämistarpeita, ja lähdetty kehittämään niiden pohjalta yhteistyömuotoja kirjastotyöntekijöiden ja nuorisotyöntekijöiden kesken. Kolmas työ liittyy tähän. Hyvin toteutuessaan se voi syventää näiden ammattiryhmien yhteistyötä ja tuoda uudenlaista ammatillista osaamista molempien edustajille. Eri ammattialojen rajapinnat voivat lähentyä toisiaan.

Nuoriso- ja kirjastotoimen yhteistyöstä ei ole tilastollista tietoa, eikä siitäkään, minkä verran käytössä on erityyppisiä yhteisiä tiloja. Kirjastoissa on tällä hetkellä vahva suuntaus siirtyä nuortenkirjallisuuden osastoista uudensuuntaisiin nuorentiloihin. Samalla kirjasto on kutsunut yhä yleisemmin nuorisotoimen kumppaniksi. (Tiitinen & Turunen 2017, 205.) Kaiken kaikkiaan moniammatilliselle yhteistyölle on olemassa monia syitä, joita tuon opinnäytetyössäni esiin haastatteluaineistoni tulosten ja kirjallisuuden kautta.

Valtioneuvosto on vastikään hyväksynyt opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ehdotuksen valtakunnallisesta nuorisotyön ja -politiikan ohjelmasta vuosille 2017–2019. Yhtenä kohtana asetetaan painopisteet nuorisoalan osaamiskeskustoille, jotka valitaan vuosille 2018–2019. Nämä painopisteet ovat nuorten osallisuus, nuorten sosiaalinen vahvistaminen, verkossa tapahtuva nuorisotyö sekä nuorten tieto- ja neuvontapalvelut ja nuorisotyön laadun ja menetelmien

kehittäminen. Nuorisotyön laadun ja menetelmien kehittäminen sisältää seuraavat pääkohdat: 1) Nuorisotyön monipuolisen vaikuttavuuden edistäminen, johon lasketaan kuuluvaksi kouluissa ja kirjastoissa tehtävä nuorisotyö sekä kulttuurinen ja liikunnallinen nuorisotyö. 2) Nuoria koskevan tutkimustiedon tuottaminen ja indikaattorien kehittäminen. 3) Nuoria koskevan tiedon kerääminen, tallentaminen ja analysointi. 4) Nuorisotyön uusien muotojen kehittäminen, dokumentointi ja levittäminen. Osaamiskeskusten tulee toteuttaa tehtäviään näillä kyseisillä sekä muilla valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa mainituilla alueilla. (OKM 2017, 24–25.) On huomion arvoista, että nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan on kirjattu myös kirjastoissa tehtävä nuorisotyö. Ohjelmalla on ohjauksellinen vaikutus, ja sen konkretisoitumisen seuraaminen tulee olemaan mielenkiintoista. Erityisesti nuorten osallisuus ja sosiaalinen vahvistaminen sekä nuorisotyön vaikuttavuus ja uusien muotojen kehittäminen ja levittäminen kirjaston näkökulmasta liittyvät opinnäytetyöni teemaan.

Kirjastoissa on erilaisia nuorisotyöhön liittyviä hankkeita ja toimintatapoja. Myös Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa on ollut kirjastoissa toteutettavaan nuorisotyöhön ja kolmanteen työhön liittyviä hankkeita. Mikkelin kaupunginkirjaston ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Kirjavaa – mediataitoja ja vaikuttamismahdollisuuksia nuorille -hanke toteutettiin vuosina 2013–2014. Erityisnuoret ja digiajan osallisuuden tukeminen monialaisissa toimintaympäristöissä (Ernod) -hanke toteutettiin vuosina 2015–2017. Kyseinen hanke on opinnäytetyöni tilaaja.

Kirjastoissa tehtävää nuorisotyötä on tutkittu Suomessa melko vähän. Aihe on ajankohtainen. Tarkoitukseni on muodostaa kokonaisymmärrystä asiasta, koska nuorisotyö ei ole perinteisesti ollut kirjaston ominta kenttää. Eri aineistoista kokoamastani ja koostamastani tiedosta on toivottavasti hyötyä. Toivon, että opinnäytetyöni lisää alojen välistä ymmärrystä ja keskustelua niin kirjastojen sisällä kuin kirjasto- ja nuorisalojen sekä niitä kouluttavien tahojen kesken. Ajattelen sen olevan hyödyllinen muun muassa aihepiiriin tutustumisessa, työntekijöiden perehdytyksessä sekä toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Opinnäytetyössäni nostan esiin kirjastonuorisotyötä toteuttavien kokemuksia, ajatuksia ja tarpeita ja niiden pohjalta syntyneitä kehittämisajatuksia, joita huomioon ottamalla edellytykset työn toteuttamiselle

voivat entisestään parantua. Kuten Markku Laitinen (2016, 15) toteaa: ”Informaatioalan organisaatiot, kuten kirjastot, elävät siitä, että ne soveltavat hankittua tietoa ja kehittävät toimintojaan jatkuvasti parempaan suuntaan asiakkaitensa hyväksi. Tämä onkin juuri niitä asioita, joiden osoittaminen on niiden elossa pysymisen kannalta tärkeää.” Maailman muuttuessa monet tahot, mukaan luettuna kirjasto- ja nuorisola, ovat tilanteessa, jossa on kyettävä perustelevaan ja muokkaamaan omaa olemassaoloa ja toimintaa: tehtävä näkyväksi sen tarpeellisuus, oikeutus ja erityisyys.

Opinnäytetyöni rakentuu siten, että johdannon jälkeisessä toisessa luvussa taustoitan kirjastossa tehtävää nuorisotyötä ja muodostan teoreettista viitekehystä aiheeseen läheisesti liittyvien asioiden ja käsitteiden kautta. Kolmannessa luvussa esittelen kirjasto- ja nuorisotyön yhteistyönä toteutetusta KirNu-hankkeesta saatuja kokemuksia. Neljännessä luvussa kuvaan opinnäytetyöni toteutuksen. Viidennessä luvussa esittelen laadullisen tutkimukseni tulokset, joita varten keräsin kokemustietoa yhdeksältä kirjastotyöntekijältä ja yhdeltä nuorisotyöntekijältä teemahaastattelulla. Kyseinen luku jäsentyy asettamani kolmen tutkimuskysymyksen mukaisesti alalukuihin. Kuudennessa luvussa pohdin kirjastossa tehtävän nuorisotyön asemoitumista muuhun nuorisotyöhön sekä ajatuksia, joita kolmas työ minussa herättää. Lisäksi arvioin opinnäytetyöni luotettavuutta ja eettisyyttä. Seitsemännessä luvussa kerron opinnäytetyöni tuottamat johtopäätökset ja kehittämisajatuksat ja ehdotan jatkotutkimusaiheita mahdollisille tuleville tutkimuksille. Viimeiseksi esitän kiteytettynä oman näkemykseni siitä, mitä kirjastonuorisotyö on.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Nuorisotyön merkitys

Nuorisotyön ideaalimallin ytimessä on välittäminen: ensinnäkin välitetään kaikista nuorista, heidän kiinnostuksen kohteistaan ja kaikesta nuorissa. Toiseksi kasvatetaan nuoria välittämään itsestään, toisista ja ympäröivästä maailmasta. Nuorisotyön kokonaisuus, hahmo, muodostuu sen tehtävistä, eetoksesta ja oppimisympäristöistä. *Nuorisotyö* tarkoittaa nuorten tarpeisiin ja vapaaehtoiseen osallistumiseen pohjautuvaa yhteisöllistä, ohjattua toimintaa. Se auttaa nuoria

kiinnittymään yhteiskuntaan ja tarjoaa heille oppimismahdollisuuksia persoonallisuuden, yhteiskunnan ja kulttuurin kehittämiseksi. Nuorisotyö ei ole minkään tietyn tahon yksinoikeus, vaan sitä voivat tehdä erilaiset muodolliset organisaatiot, järjestäytyneet yhteisöt ja moniammatilliset ryhmät. *Nuorisotyön funktio* merkitsee nuorisotyön yleistä, toteutuvaa tehtävää. Se on yksittäisen nuorisotyötä tekevän organisaation pyrkimykset ylittävää ja yksittäisen toimijan tietoisuudesta riippumatonta. *Nuorisotyön eetos* merkitsee nuorisotyön yleistä, arvosidonnaista suhtautumistapaa ihmisiin ja maailmaan. Se ohjaa nuorisotyön tehtävien toteuttamista ja oppimisympäristöjen organisointia. *Oppimisympäristö* tarkoittaa toimintakokonaisuutta, joka toteuttaa nuorisotyön yleistä tehtävää. Siihen kuuluvat kasvatustavoite, pedagoginen menetelmä ja oppimisympäristön rakenteelliset tekijät, eli tila, organisointimuoto, kohderyhmä ja sosiaalimuoto. (Nieminen 2007, 38–40, 43.)

Nuorisotyön neljä yleistä tehtävää, perusfunktioita, ovat sosialisatio-, personalisaatio-, kompensatio- sekä resursointi- ja allokointifunktio. Niistä kolmen ensimmäisen kautta nuorisotyö vaikuttaa nuorten tietoihin, taitoihin, ymmärrykseen, arvoihin ja toimintaan. Päämääränä on pysyvä muutos. Se voi olla joko sisäistä vähitellen etenevää kasvua tai ulkoista välittömästi havaittavaa oppimista. *Sosialisatiotuntiossa* nuoria sosiaalistetaan, heidät pyritään liittämään lähiyhteisönsä, kulttuurinsa ja yhteiskunnan jäseniksi. Sosialisatiolla on sekä säilyttävä että uudistava luonne. Toisaalta sen kautta siirretään yhteiskunnallisesti hyväksi todettuja arvoja, käyttäytymistapoja, toimintamalleja ja rooleja uusille sukupolville, eli pyritään säilyttämään kulttuuriperintöä. Toisaalta edellä mainittujen siirtämisellä myös mahdollistetaan näiden sukupolvien osallistuminen yhteiskunnan kehittämiseen ja uudistamiseen. *Personalisaatiotuntiossa* ohjataan nuorta kehittymään omaksi ainutlaatuiseksi itsekseen. Nuorisotyö antaa tilaisuuksia ja tukee nuoren kasvua, oppimiskokemuksia ja henkilökohtaisten mahdollisuuksien kehittymistä. Tämän toteuttaminen edellyttää sitä, että nuorisotyö tiedostaa oman erityislaatunsa nuoren ihmisen persoonallisuuden kehityksen ohjaamisessa. Personalisaation kannalta merkityksellinen piirre on nuorten vapaaehtoinen mukanaolo nuorisotyössä, johon liittyen nuorisotyöhön kuuluu lähtökohtaisesti kunnioitus ja nuorten tarpeiden huomioiminen. Tarpeet, jotka nuoret itse ilmaisevat tai jotka nuorisotyöntekijät tunnistavat, vaikuttavat merkittävästi myös nuorisotyön oppimisympäristöjen rakentamiseen. *Kompen-*

saatiofunktiossa kompensoidaan, eli tasoitetaan puutteita ja korjataan vaikeuksia, joita ilmenee nuorten socialisaatiossa ja personalisaatiossa. Nuorisotyöllä autetaan ja ohjataan sellaisia nuoria, joilla on haasteita omien persoonallisten mahdollisuuksiensa toteuttamisessa ja/tai yhteiskuntaan liittymisessä. Sillä myös korjataan ongelmia, jotka liittyvät nuorten henkilökohtaiseen elämänhallintaan, yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon ja kohdennetaan toimintaa erityisryhmiin ja heikommassa asemassa oleviin. Osa nuorisotyön kompensatiofunktioista voidaan myös osoittaa sellaisille tahoille, jotka pystyvät vastaamaan parhaalla mahdollisella tavalla vaativaankin tuen tarpeeseen. *Resursointi- ja allokointifunktiossa* vaikutetaan yhteiskunnan nuorille osoittamiin voimavaroihin ja niiden suuntaamiseen. Kun nuorisotyön ja -politiikan järjestelmät erotetaan toisistaan, on vastuu resursointi- ja allokointifunktion toteuttamisesta ensisijaisesti julkishallintoon ja poliittiseen päätöksentekoon kytkeytyvällä nuorisopoliittisella järjestelmällä. Nuorisopoliittikka siis keskittyy resursointi- ja allokointifunktioon ja lähtökohdiltaan kasvatuksellinen nuorisotyö toteuttaa socialisaatio-, personalisaatio- ja osin kompensatiofunktioita. Jotta resursointi- ja allokointifunktiota pystytään toteuttamaan menestyksellisesti, vaaditaan myös muiden toimialojen ja yhteiskunnallisten valtakeskusten aktiivisuutta ja osallistumista nuoria koskevissa kysymyksissä. (Mts. 23–26, 28.)

Muutkin yhteiskunnalliset instituutiot toteuttavat samantapaisia tehtäviä. Esimerkkejä ovat koulu, oppilashuolto, liikuntatoimi, sosiaalityö ja perhe, jotka voivat toimia nuorisotyöstä erillään, sen kanssa rinnakkain tai elimellisessä yhteistyössä. Lisäksi nuorisotyöllä ja muilla instituutioilla voi olla myös tiedostamattomia tai tarkoittamattomia tehtäviä, niin kutsuttuja *piilofunktioita*. Esimerkkinä on nuorisotyön kontrollifunktio, jossa nuorisotyö toimii nuorten sosiaalisen kontrollon välineenä sopeuttamalla nuoria käytöstapoihin, yhteiskuntaan ja valtajärjestykseen ja valvomalla heidän vapaa-ajan viettoaan. Tätä on tapahtunut sekä tietoisesti että tiedostamatta. (Mts. 27.)

Nuorisotyön oppimisympäristö on tavoitteellinen kokonaisuus, joka sisältää ideat toiminnan tarkoituksesta ja menettelytavoista sekä ratkaisut käytettävistä rakenteista. Oppimisympäristöt kuuluvat non-formaalin kasvatuksen alueelle, jonka ominaisuuksia ovat tietoinen, tavoitteellinen ja ohjattu, nuoren sisäiseen motivaatioon perustuva, käytäntöön suuntautuva ja vapaaehtoisuuteen pohjau-

tuva toiminta. Nuorisotyön piirissä tapahtuva oppiminen on erilaista kuin arkiympäristöissä tiedostamattomasti tapahtuva satunnaisoppiminen. Ohjaajat innostavat, motivoivat ja auttavat nuoria oppimaan omista kokemuksistaan ja heille merkityksellisistä asioista. Oppimisympäristö edellyttää nuorisotyöltä tavoitetietoisuutta sekä kasvun, kehityksen ja oppimisen ohjauksen tuntemusta. Oppimisympäristöjen rakenteelliset tekijät muodostuvat kohderyhmästä, sosiaalimuodosta, organisointimuodosta ja tilasta. (Mts. 28.)

Kohderyhmäajattelussa oppimisympäristö voidaan pitää kaikille avoimena tai rajata se tietyin perustein esimerkiksi ikävaiheen, sukupuolen tai erityisryhmään kuulumisen perusteella. Sosiaalimuodoilla tarkoitetaan vuorovaikutuskokonaisuuksia, joissa nuoria kohdataan, ohjataan ja tuetaan. Jaottelu voi olla esimerkiksi yksilöllinen tai ryhmäperusteinen eli yhteisöllinen, alueellinen, kansallinen tai globaali. Organisointimuotona toiminta voi olla pysyvää tai projektimuotoista, vapaaehtois- tai ammattilaisperusteista, ammattikuntakeskeistä tai moniammatillista. Oppimisympäristön tila tarkoittaa toiminnan järjestämisen fyysistä ympäristöä. Se voidaan jaotella yksityiseksi tai julkiseksi tilaksi, sisä- tai ulkotilaksi ja virtuaaliseksi tilaksi. (Mts. 29, 31.)

Oppimisympäristön pedagoginen menetelmä sisältää kasvatustavoitteen saavuttamiseksi noudatettavat käytännön periaatteet. Se on käytännön ohjenuora siitä, miten työntekijä toimii erilaisissa tilanteissa ja vaiheissa. Menetelmiä on erilaisia, ja ne voivat olla luonteeltaan yleisempiä tai yksityiskohtaisesti kirjoitettuja. Menetelmät ovat tavoitteellisia ja nuorisotyön funktiota toteuttavia. (Mts. 32.)

Nuorisotyön eetoksella tarkoitetaan nuorisotyön eettistä luonnetta, eli sen käsitteitä oikeasta ja väärästä, hyvästä ja pahasta, toivottavasta ja ei-toivottavasta sekä arvostettavasta ja ei-arvostettavasta. Nuorisotyön yleinen eetos pitää sisällään kokonaisuudeksi, järjestelmäksi tai instituutioksi käsitettävän nuorisotyön eettisiä ominaispiirteitä ja sen yleistä arvoihin sidottua tapaa suhtautua maailmaan ja ihmisiin. Eetoksessa on erotettavissa viisi peruskohtaa: voluntarismi, nuorten tarpeiden ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, sitoutuminen nuorten kansalaisuuden lujittamiseen, aikuisten kasvatusvastuun ja -oikeuden tunnustaminen sekä relatiivinen ja pluralistinen arvoperusta. (Mts. 33–34.)

1) Voluntarismi perustuu ihmisen tahdon vapaudelle ja vapaaehtoisuuteen. Nuorisotyössä se koostuu kolmesta tekijästä: nuorten vapaaehtoisesta osallistumisesta, nuorisotyön organisoinnista sekä vapaaehtois- että ammattilaisvoimin ja nuorisotyön rahoituspohjasta, jonka merkittävän osan muodostavat kansalaisten rahapelaamisen synnyttämät veikkaus- ja raha-arpajaispelien tuotot.

2) Nuorisotyössä kunnioitetaan nuorten tarpeita ja itsemääräämisoikeutta. Itsemääräämisoikeus tarkoittaa sitä, että nuori voi päättää lähtökohtaisesti itse olemisestaan ja toiminnastaan nuorisotyössä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita nuorten kaikkien tarpeiden sellaisenaan hyväksymistä ja rajatonta itsemääräämisoikeutta. Nuorisotyöntekijän ja nuoren suhde on molemminpuoliseen vuorovaikutukseen perustuva luottamuksellinen ja vastuullinen kasvatussuhde, ei kasvotonta tuottaja–asiakas-vaihtosuhde.

3) Nuorisotyö sitoutuu nuorten kansalaisuuden lujittamiseen kansalaisyhteiskunnalla ja kansalaistoiminnan tukemisella. Lähtökohtana on, että nuori on pystyvä, osallistuva ja aktiivinen yhteisön jäsen.

4) Aikuisten kasvatustavoitteet ja -oikeus tunnustetaan nuorisotyössä, ja heillä on merkittävä ja hyväksytty rooli nuorisotyön tavoitteiden asettamisessa, sisällön määrittämisessä ja oppimisympäristöjen organisoinnissa. Nuorisotyöntekijän rooli on dynaaminen ja vaihteleva.

5) Nuorisotyön arvoperusta on relatiivinen ja pluralistinen. Nuorisotyön arvoperustoilla tarkoitetaan sellaisia ehdottoman hyviä ja oikeita asioita, joita tulisi tavoitella nuorisotyössä. Ongelmana on, että ensinnäkin niistä on vaikea päästä täydelliseen yhteisymmärrykseen. Toiseksi vaikka joistain arvoperustoista saavutettaisiinkin yhteisymmärrys, eroavat ihmisten näkemykset niiden todellisista sisällöistä ja käytännön sovellutuksista. Monesti yhteisesti sovitut arvoperustat ovat sen verran abstrakteja ja moniselitteisiä, ettei niillä ole ohjaavaa merkitystä käytännön toimintaan. Relatiivinen eli suhteellinen arvoperusta tarkoittaa sitä, että ei ole olemassa sellaista yleispätevää arvoperustaa, josta voitaisiin luoda koko nuorisotyön kenttää ohjaavat yhdenmukaiset toimintasäännöt ja kasvatustavoitteet. Pluralistinen eli moniarvoinen arvopohja tarkoittaa sitä, että nuorisotyön piiriin on järjestelmätasolla hyväksytty erilaisia arvoperustoja noudattavia yhteisöjä, organisaatioita, toimintatapoja ja pedagogiikkoja. Seurauksena nuorisotyön monifunktioisuudesta, oppimisympäristöjen moninaisuudesta ja relatiivis-pluralistisesta arvopohjasta sillä ei voi välttämättä koskaan olla yhtä yleispätevää menetelmä- ja ohjausoppia, joka toimisi käytännössä ja tekisi oikeutta yleiselle eetoselle. (Mts. 34–38.)

Nuorisotyön kokonaisuuden voi nähdä vastavoimana sellaisille yhteiskunnassamme esiintyville piirteille, jotka leimaavat, luokittelevat, arvostelevat ja katsovat kapea-alaisesti nuoria ihmisiä omaa vastuutaan vältellen ja toimintaansa rajaten. Nuorisotyön merkitys ja voima riippuvat siitä, miten se kykenee toteuttamaan haasteellisia tehtäviä, organisoimaan oppimisympäristöjä ja ylläpitämään omaa eetostaan. (Mts. 40.)

2.2 Kirjastoissa tehtävän nuorisotyön taustaa

Kirjastopalvelut ovat osa ehkäiseviä palveluja, joilla tuetaan kuntalaisten hyvinvointia. Niiden ensisijainen vaikutus on sivistyksellistä ja kulttuurista. Kirjastot edistävät lukutaitoa ja lukuharrastusta, elinikäistä oppimista, yleissivistystä, sananvapautta ja tasa-arvoista kansalaisyhteiskuntaa. Ne tarjoavat käyttäjilleen tilaa ja välineitä itsensä toteuttamiseen ja järjestävät elämyksellisiä tapahtumia kaikenikäisille. Kaikille avoimet tilat, maksuttomat palvelut, vaivaton pääsy tiedon lähteille ja aineistot ovat tärkeitä seikkoja kansalaisten yhdenvertaisuuden ja yhteiskunnan moniarvoisuuden kannalta. Kirjastot tekevät poikkihallinnollista yhteistyötä sosiaali-, terveys-, ja kulttuurialojen kanssa, mikä tarjoaa uusia mahdollisuuksia hyvinvoinnin edistämiseen. (Kirjastot.fi 2017.)

Kirjastoista on muodostunut niin sanottu kolmas tila, fyysinen ja digitaalinen sosiaalinen areena, jossa luodaan yhteisöjä. Nykypäivän kirjastoa luonnehditaan kulttuuriseksi olohuoneeksi tai sosiaaliseksi kirjastoksi. Sosiaalinen kirjasto on kaikkea sitä, mitä kirjasto pystyy tilana ja toimijana tarjoamaan kirjojen lukemisen ja lainaamisen lisäksi. Ihmiset saavat mahdollisuuksia viihtyä, innostua, rakentaa erilaisia yhteisöjä ja tekemistä kirjastoon tai kirjastojen avulla. Kirjasto nähdään toimintaympäristönä myös muille ammattilaisille kuin kirjaston henkilökunnalle. Erilaisia toimintoja voi olla vetämässä esimerkiksi käsityöläinen tai nuorisotyöntekijä. (OKM 2016; Kirjavaa-hanke 2016.)

Kirjaston merkityksen voi mieltää muun muassa fyysisenä paikkana, toimintakulttuurisena tilana, nuorten vapaa-ajan ympäristönä ja nuorille tarjottavana palveluna. Nuoret ovat samanarvoisia kuin muutkin asiakkaat, ja heillä on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin aikuisilla. Näin nuorten toivotaan oppivan toimimaan muiden ihmisten kanssa rauhallisessa yhteiselossa yhteiskunnassa, silloinkin kun mielipiteet ovat erilaiset. Tähän vaaditaan hyviä sosiaalisia taitoja ja

pelisilmää henkilökunnalta. Kirjasto on onnistunut, jos se pystyy muokkaamaan toimintaansa ja palvelujaan nuorten käyttäytymistapojen ja tarpeiden mukaan. Yhdessä nuorten kanssa ja hyödyntämällä kirjastojen sisältöjen tuntemista löydetään uusia tapoja kehittää erilaisia palveluita. (Hokkanen 2012, 159; Helenius 2016, 22; Nuotio 2016, 48.)

Laura Hokkanen (2012, 150–151, 153–154) tarkastelee artikkelissaan nuorisotyön kehittämistä perinteisten nuorisotalojen ulkopuolella. Hänen mukaansa kirjastot voisivat hyvinkin olla moniammatillinen työkenttä niin nuorisotyön kuin kirjastoalan ammattilaisille, mitä ne ovatkin jo monissa kaupungeissa. Artikkelin lähtökohtina ovat ajatukset siitä, että kirjasto on hukannut nuoret ja tarvitsee kipeästi uusia avauksia tavoittaakseen nuoria kirjaston aktiivikäyttäjiksi, ja siitä, onko perinteinen nuorisotyö laajennettavissa uusiin toimintaympäristöihin ja kehitettävissä nykyistä pidemmälle toiminnallisuuden, yhteisöllisyyden ja moniammatillisuuden suuntaan, jolloin uudetkin toimijaryhmät voisivat kokea nuorisotyön ”omaksi jutukseksi”. Hokkanen pohtii muun muassa sitä, voiko kirjasto olla tulevaisuuden nuorisotalon ja laajemmin aktiivisen kansalaisuuden ja yhteisöllisyyden työkenttä. Entä miksi nuorisotalon kehittämisessä tarvitaan uudenlaisia avauksia, ja mitä tarjottavaa kirjastolla voisi olla uudenlaisen ”pedagogiikan” kasvupaikkana sekä monikulttuurisuustyössä että vielä kokeilemattomien uudenlaisten toimintamuotojen alustana? Ja mitä annettavaa nuorisotyöllä voisi olla kirjastolle? Hän kuvaa eri ammattiryhmien yhteistyökokeilun voivan olla eräänlainen laboratoriokoe siitä, minkälaisiin uudenlaisiin aktiviteetteihin ja toteutuksiin kirjasto taipuu tilana ja aineistojen aarrekaappina elämyksellisen tietoineiston avulla. Laajemmin nähtynä niin kirjasto- kuin nuorisotyö sisältävät jo lähtökohdissaan suuren potentiaalin yhdessäoloon, yhteisöllisyyteen, yhteiskuntaan sopeutumiseen, aktiiviseen kansalaisuuteen ja epäviralliseen oppimiseen liittyvissä päämäärissä, joita muun muassa Euroopan unioni painottaa arkioppimisen ja henkilökohtaisen kehittymisen tavoitteissa. (Hokkanen 2012, 150–151, 153–154.)

Hokkanen esittää myös ajatuksen eri toimijoiden keskinäisestä kilpailusta. Uusien ja vanhojen toimintojen kehittämisessä, joissa moniammatillinen yhteistyö on päämääränä, ollaan tietyllä tavalla absurdin tehtävän edessä: palveluja on, mutta ei käyttäjiä. Yhteistyötä voitaisiin tehdä, mutta samalla kilpaillaan samoista nuorista eri tahoille. Nuorisotalojen ja kirjastojen tavoitteena on toimia

merkittävänä nuorten palvelujen toteuttajana laissakin määritellyn velvoitteen mukaisesti. Monesti nuoret eivät kuitenkaan löydä palveluja tavoitellussa mitta-kaavassa. Tällöin sekä nuorisotalot että kirjastot kamppailevat sen ongelman kanssa, miten houkutella nuoria aktiivitoimijoiksi, kun nuorten vapaa-ajasta käydään ennennäkemätöntä kilpailua lukuisten toimijoiden kesken. (Mts. 161–162.)

Kirjastolla on mahdollisuus saada nuoret takaisin aktiivikäyttäjiksi nuorisotyön avulla ja hyötyä kirjaston sisällä tapahtuvasta nuorisotyön toiminnasta. Yhtä lailla nuorisotoimi voi brändätä itseään uudella tavalla ja laajentaa käyttäjäkuntaansa esimerkiksi nuorisotaloihin liitettävistä stereotyyppioista ja ”korkeista kynnyksistä” välittämättä. Nuorisotyön ja kirjaston yhteistyön kehittäminen ei ole kuitenkaan vain resurssien maksimointia ja toisesta osapuolesta hyötymistä. Sen taustalla vaikuttavat muun muassa lukutaidon merkitys koko nuoren myöhempään elämään, minäkuvan kehittyminen, osallisuuden ja osaamisen syventäminen, yhdessä tekeminen, yhteiskuntaan kiinnittyminen ja kulttuuri-identiteetin syventäminen. (Mts. 162.)

2.3 Toimintaympäristön muutosten vaikutus työhön ja ammattitaitoon

Tieteen ja teknologian kehitys sekä yhteiskunnalliset muutokset, kuten tekoäly ja robotiikka, muuttavat työelämää ja osaamistarpeita nopeasti. Muutoksen arvioidaan olevan aiempia teknologisia murroksia laaja-alaisempi ja nopeampi. Tämä asettaa isoja vaatimuksia osaamis- ja koulutustarpeiden ennakoinnille ja koulutusjärjestelmän kehittämiseksi. On siirrytty jatkuvan oppimisen aikaan. Tulevaisuuden työelämässä tarvitaan laaja-alaista osaamista sekä kykyä ja halua oppia uutta. Näitä valmiuksia tulee tukea läpi koko koulutusjärjestelmän. Tutkintoon johtavan koulutuksen rinnalle tarvitaan nopeita ja joustavia täydennys-, uudelleen- ja muuntokoulutuksen muotoja, joihin voi osallistua työuran varrella. Tasa-arvon turvaamiseksi elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien on oltava jokaisen saatavilla. Osaamisen muuttuminen kertainvestoinnista jatkuvaksi oppimiseksi edellyttää koulutusjärjestelmän uudistamista. (OKM/tiedote 21.8.2017.)

Juha Nieminen (2015, 20–21) toteaa yhtenä nuorisotyön muutostrendinä olevan sen professionaalisuus, ammattitaito. Toimintaympäristössä on meneillään muutoksia, jotka vaikuttavat nuorisotyön ammattiin ja professionaalistumiseen.

Globalisaatioon, teknologian kehittymiseen ja työelämän muuttumiseen liittyvät tekijät monimutkaistavat nuorten tulevaisuuteen suuntautumista, valintojen tekemistä ja elämän edellyttämiä sosiaalisia taitoja sen verran paljon, että nuorisotyön entisenkaltaisen rajatun ammattitaidon tuottama asiantuntijuus ei enää riitä niiden ohjaamisessa ja tukemisessa. Kun nuorisotyön työtehtävät ovat jatkuvassa muutoksessa, tarvitaan jatkuvasti päivitettävää koulutusta. Keskeistä on esimerkiksi oman tehtäväkentän ylittävän laaja-alaisen tietämyksen hankkiminen joko informaatioteknologiaan perustuvilla tiedonhankintataidoilla tai moniammatillisen työn mahdollistavilla vuorovaikutuskyvyillä. Tällaisen laaja-alaisen professionaalisuuden rinnalle saattaa kuitenkin nousta kapeasti rajattujen nuorisotyön erityisalueiden kehittäminen ja työntekijöiden erikoistuminen niiden spesiaalitietoja ja -taitoja edellyttäviin tehtäviin. (Nieminen 2015, 20–21.)

Työelämän muutoksessa ammatit eivät ole enää niin tarkkarajaisia, vaan olennaista on laajempi osaaminen ja kokonaisuuksien hallinta. Tarja Nyman (2012, 248) nostaa esiin, että nuorisotyöltä edellytetään yleisen kehittämisosaamisen ja nuorisotyöstä tiedottamisen lisäksi myös erilaisten palvelujen rakenteellisten ja toiminnallisten toteutusvaihtoehtojen tuntemusta. Kun tehdään rakennemuutoksia, ne tarkoittavat usein paitsi käytännön monialaista yhteistyötä, myös eri ammattikuntien yhdistämistä toimimaan fyysisesti samoissa tiloissa. Tällöin tehtävänä on yhteisen ja yhteistyötä hyödyntävän toimintakulttuurin kehittäminen. Kehittämistehtävänä palvelujen yhteensovittaminen edellyttää yhteistä tiedon rakentamista ja asiantuntijuuden jakamista sekä tutkivaa, kehittävää ja arvioivaa otetta suhteessa omaan työhön ja palvelujen kokonaisuuteen. Kun palveluja sovitetaan yhteen, voidaan parhaimmillaan tuottaa asiantuntija- ja toimialarajat ylittävää uutta tietoa, kollektiivisesti tuotettua uutta asiantuntijuutta. Näin saatu tietämys voi alkaa ohjata tapaa ohjata palvelujen järjestämistä ja uusien työmenetelmien kehittelyä ja mahdollistaa asiantuntijoiden vastavuoroisen oppimisen ja kehittymisen. Myös Kirsti Kekki puhuu tällaisesta uudeltaisesta asiantuntijuudesta toteamalla, että uudeltaista osaamista on mahdollista luoda yhdistämällä kirjastoammattilaisten ja opettajien erilaiset osaamiset. (Kekki 2013, 167.)

Hokkanen (2012, 156–157) pohtii, voiko kirjastoihin tulla myös sellaisia uusia ammattiryhmiä, joiden osaaminen painottuu eri ihmisryhmien aktivoimiseen ja

liikkeelle saamiseen. Eri ammattikuntien kohtaamiseen ja työkenttien sekoittumiseen liittyy omat vaikeutensa. Niitä voivat tuoda eri ammattien omista ammattialan perinteistä johdettavat lähtöoletukset ja käytänteet sekä eri ammattien pyrkimykset rajata omia asiantuntijuusalueitaan muille pääsemättömiksi. Monille nykypäivän asiantuntijuuksille on myös ensin luotava sisältö, jonka rakentaminen vaatii monitaitoisuutta ja ammattialojen rikkomista. Nuorisotyöntekijöiden haasteena on, miten he saavat omat taitonsa esille sellaisissa moniammatillisissa työyhteisöissä, joissa toimii nuorisotyöntekijöitä vahvemmin professionaalistuneita ammattiryhmiä. Nuorisoalan ammattilaisten koulutuksessa mietitään tulevaisuuden asiantuntijoiden työkenttiä ja osaamistarpeita, ja alaa leimaavat paineet vaihtuvien painotusten ja laajenevien osaamisalueiden keskellä. Ratkaisuja olisi tarjottava nuoruuden ristiriidoissa selviämiseen, aktivoimiseen, vapaa-aikaan, kansalaiskasvatukseen ja -vaikuttamiseen, koulupudokkuuteen, syrjäytymiseen, kansainvälistymiseen, globaalikasvatukseen, kulttuuriseen nuorisotyöhön, omien juurten tunnistamiseen sekä kodin ongelmien ja erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten huomioimiseen. Kirjastoalan koulutus ja ammatti ovat muuttumassa jatkuvasti. Voidaan pohtia muun muassa sitä, millaisia valmiuksia kirjastoalan koulutus tarjoaa juuri nuorten tavoittamiseen, erilaisten nuorten kanssa toimimiseen, nuorten aktivoimiseen ja uudenlaisten palvelujen määrittelyyn nuorille. (Hokkanen 2012, 156–157.)

Moniammatillisen yhteistyön vahvuudeksi ja toiminnan lähtökohdaksi tulisi valita osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, jotka nousevat elinikäisen oppimisen käsitteistä. Pitäisi tunnistaa ne alueet, joissa eri ammattikuntien osaaminen on keskeistä uudenlaisen toiminnan toteutuksessa ja nykyisten ongelmien ratkaisemisessa. Tulevaisuuden osaamisalueita kirjastossa työskentelevälle nuorisotyöntekijälle voisivat olla esimerkiksi nuoruuden ymmärtäminen, kohderyhmän tavoittaminen, pedagoginen osaaminen sekä dialogiset ja toiminnalliset menetelmät. Kirjastoalan ammattilaisen osaamisalueita olisivat varmasti verkostot, kuten globaalin kirjastoverkon ja sitä kautta eri puolilla maailmaa tehtyjen toiminnallisten toteutuksien tavoittaminen, tiedonhankinnallinen osaaminen, verkkoteknologioiden hyödyntäminen, sisältöjen tuntemus ja eri ihmisryhmien kohtaaminen. Kirjasto julkisena tilana voi toimia elinvoimaisena osana paikallisyhteisön kehittämistä. (Mts. 2012, 161–162.)

Kun yhteiskunnalliset osaamisvaatimukset ja työkentät ovat laajentuneet, voi olla jo osittain kapea-alaista puhua perinteisessä merkityksessä nuorisotyöntekijöistä tai kirjastovirkailijoista. Ammattikuvien laajentumisen myötä yhden ammattilaisen osaamisvaatimukset ovat kokoelmia monista vanhoista ammattiprofiileista sekä aivan uusista. (Mts. 157.)

2.4 Seinätön nuorisotyö

Nuorisotyön on tarpeen miettiä, miten se kehittäisi toimintaansa ja tavoittaisi ja hyödyttäisi nuoria mahdollisimman hyvin. Perinteisestä nuorisotalotoiminnasta on laajennettu näkökulmaa muiden työmuotojen ja -menetelmien suuntaan. Yhä enemmän toteutetaan *seinätöntä, eli tiettyyn tilaan sitomatonta nuorisotyötä*. Nuorisotyö liikkuu jalkautumalla nuorisotalojen ulkopuolelle, toimien luontevana osana erilaisia alueverkostoja.

Mirkka Kesti-Helia (2017, 36–37) käsittelee ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään nuorisotyötä ja nuorisotyöntekijöiden roolia muuttuvissa toimintaympäristöissä. Hän kutsuu nuorisotalon ulkopuolelle jalkautuvaa työmuotoa *moniympäristöiseksi nuorisotyöksi*. Siinä nuorisotyöntekijä kohtaa nuoria erilaisissa toimintaympäristöissä hyödyntäen niiden tarjoamia tiloja ja mahdollisuuksia nuorten kanssa toimimisessa ja tehden yhteistyötä tiloissa toimivien työntekijöiden kanssa. Nuorisotyöntekijät ovat kohtaamisen ammattilaisia seinistä riippumatta. Huolimatta siitä, ovatko seinät omat tai oudot, tai onko niitä ollenkaan, voivat nuorisotyöntekijät hyödyntää vahvuuksiaan ja taitojaan nuorten kanssa tehtävässä työssä. (Kesti-Helia 2017, 36–37.)

Moniympäristöisessä nuorisotyössä olisi tärkeää selventää, mikä on nuorisotalon ulkopuolelle menemisen tarkoitus. Saadaanko työhön lisäarvoa sillä, että uudessa ympäristössä tavoitetaan nuoria, jotka eivät käy nuorisotalolla? Tai onko tarve viedä nuorisotyön ammatillista osaamista toisen toimintaympäristön ja yhteisön hyödyksi? Nuorisotyön legitiimi asema erilaisissa toimintaympäristöissä syntyy siitä, että nuoret viettävät niissä vapaa-aikaansa. Nuorisotyön on oltava nuorten tavoitettavissa, nuorisotyö kuuluu nuorille. Nuorisotyöntekijöiden tulee oppia toisista toimintakulttuureista, jotta he voivat paremmin tukea nuorten osallisuutta erilaisissa toimintaympäristöissä. Kun toimintaa tuotetaan yhdessä toisen toimijan kanssa, saadaan synergiaetua erilaisista ammattiosaamisista ja

yhteisistä resursseista. Moniympäristöisen nuorisotyön kehittämisosaamiseen kuuluu taito soveltaa nuorisotyön toimintamalleja erilaisiin toimintaympäristöihin. Tämä vaatii sitä, että nuorisotyöntekijä tuntee toimintaympäristön toimintakulttuurin ja kykenee löytämään sieltä mahdollisuudet, joissa nuorisotyön ammattitaitoa voidaan hyödyntää. (Mts. 43, 65–66.)

Nuorisotyölliselle osaamiselle nuorisotalojen ulkopuolella on kasvava tarve. *Löytävä nuorisotyö* on moniammatilliseen yhteistyöhön perustuva työmuoto, joka ei ole yksiselitteisesti perusnuorisotyötä tai erityisnuorisotyötä, vaan yhdistelmä molempia. Siinä on piirteitä etsivästä nuorisotyöstä ja muusta erityisnuorisotyöstä, mutta usein se on kuitenkin perusnuorisotyötä, jossa toimintaympäristönä ovat julkiset ja puolijulkiset tilat nuorisotalon sijasta. *Julkisella tilalla* tarkoitetaan tilaa, jonne kuka tahansa voi mennä kysymättä lupaa keneltäkään. *Puolijulkisella tilalla* tarkoitetaan sellaista tilaa, jonne periaatteessa kuka tahansa voi mennä, mutta joka on yksityisessä omistuksessa, ja jonka omistajat voivat asettaa rajoituksia tilan käytölle. Löytävän nuorisotyön kohderyhmänä ovat kaikki julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa aikaansa viettävät nuoret, joiden pariin halutaan viedä kohtaavan työn osaamista. Heitä ei tarvitse erikseen etsiä, eikä perustana ole ongelmalähtöinen ajattelu. Tässä yhteydessä *löytävä/jalkautuva työ* tarkoittaa siis nuorisotyöllisen osaamisen viemistä sellaisiin paikkoihin, joissa nuoret viettävät mielellään aikaansa. (Juntunen & Ylimys 2017, 6, 15–17, 92.)

2.5 Kolmas työ nuorisotyön työmuotona

Kirsi Purhosen (2017, 7, 29–30) mukaan *kolmas työ* pyrkii vastaamaan niin asiakkaan kuin toimintaympäristönkin tarpeisiin yhdistämällä ammattilaisten osaamista uudella tavalla. Kolmas työ tarkoittaa sitä, että työ muuntautuu ajan haasteiden mukaisesti ja rakentaa uudenlaista työnkuvaa ja uudenlaisia työtehtäviä ammattien rajapinnoille. Purhonen määrittelee käsitettä tähän tapaan:

Kolmannessa työssä osallistujat ja yhteisöt sitoutuvat yhteiseen tavoitteeseen, joka on tässä yhteydessä nuoren kohtaaminen. Toiselta ihmiseltä ja yhteisöltä opitaan vuorovaikutuksessa ja rakennetaan samalla ammatillista identiteettiä suhteessa toisen henkilön osaamiseen ja toiseen yhteisöön. Toimintaympä-

ristö, yhteisön valtasuhteet, toiminnan sosiaalinen rakenne ja oikeudet osallistua toimintaan määrittelevät yhteistä oppimista. Kolmas työ muodostuu kolmen erilaisen lähtökohdan synteisistä, sen hyväksymisestä ja siihen sitoutumisesta. Edellytyksenä on sekä ammattilaisten että nuoren hyväksyntä. Kolmas työ sijoittuu työn hallinnan valtarakenteiden ja toimijaverkkokulttuurien välitilaan muodostaen sinne uuden työn. Ammatillaiset tekevät uutta työtä joko yhdessä tai erikseen muotoillen työn sopivaksi kulloiseenkin toimintaympäristöön. Kolmannessa työssä lainataan toisen ammattilaisen osaamista joko tilapäisesti tai pysyvämmiin (borrow/loan over work/professional). Lainattu osaaminen omakсутaan käytäntöyhteisöissä tai koulutuksessa. Se on tilanne-, paikka- ja kohde-ryhmäsidonnaista. Toiselle ammattikunnalle kuuluvaa asiantuntijuutta tai ammattipätevyyttä ei sen kautta saavuteta. Olennaisinta kolmannessa työssä on nuoren sijoittaminen keskiöön. Ammatillaiset eivät ajattele työtä lähtökohtaisesti oman ammattiorientaationsa kautta, vaan täydentävät toistensa osaamista puuttuvilta osin. (Purhonen 2017, 29–30.)

Kolmas työ pohjautuu seuraaviin käsitteisiin ja tausta-ajatuksiin: monialaisuus, moniammatillisuus, moniasiantuntijuus, hallinnan analytiikka sekä toimijaverkkoteoria. Tässä yhteydessä *monialaisuus* viittaa nuorten kohtaamiseen erilaisissa toimintaympäristöissä yhdessä ja erikseen eri ammattikuntaa olevien ammattilaisten kanssa. Siinä ylitetään koulutusaloja ja nivotaan yhteen erilaista osaamista, jotta saavutetaan yhteinen päämäärä. Monialainen työ eroaa perinteisestä alakohtaisesta ammatillisesta näkemyksestä perustuen useampaan tiedeperustaan. *Moniammatillisuus* viittaa yhteiseen työhön ja siihen osallistuvien henkilöiden vuorovaikutukseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Pyritään avaamaan molempien osapuolten tietopohjaa ja näkemyksiä ja luomaan yhteistä kieltä ja ymmärrystä, merkityksiä ja ajatuskokonaisuuksia yhteiselle työlle. Tässä tärkeää on, että eri tieteenalojen ja ammattikuntien lähestymistavat ovat samalla viivalla hyväksyen ja hyödyntäen toistensa ammatillista osaamista ja työtapoja. Yhdessä oppiminen olisi myös tärkeää hallita. Kuorilehdon (2014) mukaan *moniasiantuntijuudessa* viedään moniammatillisuus askelta pidemmälle. Siinä hyödynnetään kaikkien asianosaisten, sekä ammattilaisten että toiminnan kohteena olevien henkilöiden, asiantuntijuutta kohderyhmän tarpeen mukaisesti. Monipuolinen asiantuntijuus rakentuu asiakkaan ympärille. (Purhonen 2017, 3–4.)

Kolmannen työn voi ajatella olevan eräänlaista eri tieteenalojen ja paradigmojen ”ristiinpölytystä”. Siinä tullaan toisen tieteenalan puolelle ja omaksutaan sieltä omaksi työotteeksi jotain sellaista, joka helpottaa nuoren kohtaamista ja auttamista. Annetaan ikään kuin lupa lainata toisenlaista ammatillista osaamista omaan työotteeseen. (Mts. 5.)

Myös *hallinnan analytiikka* vaikuttaa ammattilaisten työn ylityksiin. Eri ammattilaiset hallitsevat omaa alaansa ja siellä liikkuvia asiakkaita ammattialakohtaisesti hallinnan analytiikan mukaisesti. Yhteiskunnassa säädellään ja hallitaan itseä ja muita paikallistasolla, organisaatiossa tai valtiossa. Hallintaan liittyy valvontakäyttö, ja yksilö voi arjessaan olla joko sen subjekti tai objekti. Ihmisiä kohdataan erilaisten ammattiorientaatioiden, instituutioiden, tavoitteiden ja aatteiden kautta ja heistä pyritään tuottamaan itseohjautuvia, autonomisia toimijoita. Hallinnan muotoja ovat vapauden kautta hallinta, hyvinvointivaltiollinen hallinta ja yhteisöhallinta. Hallinnan analytiikan mukaan kaikissa hallinnan toimintaympäristöissä tarvitaan erilaista osaamista. Niissä sijaitsevien organisaatioiden perustehtävä määrittää siellä toimivien ammattilaisten osaamista. Välillä ilmenee haasteita siinä, miten ammattilainen mahtuu toisen ammattilaisen työympäristöön omalla ammattiorientaatiollaan tai hallinnan analytiikalla. Moniammatillisuuden haasteet eri työympäristöissä liittyvät erilaisiin ammattiorientaatioihin, hallinnan analytiikkaan tai ympäristössä liikkuvien ihmisten tarkoitukseen. (Rose 1999; Määttä 2007, Purhosen 2017, 5–6 mukaan.) Tarvitaan rajojen ylityksiä, niiden sallimista ja uuden osaamisen haltuunottoa erilaisissa toimintaympäristöissä ja niiden välitiloissa, jotta kohderyhmä, eli tässä tapauksessa nuoret, tulisivat kohdatuksi heidän tarpeistaan käsin. Kolmannen työn ideana on, että nuori kohdataan ja hän saa tarvitsemansa avun tai hyödykkeen siellä paikassa, jossa hän on. (Purhonen 2017, 8.)

Toimijaverkkoteoriassa ammattien välinen yhteistyö koostuu inhimillisistä ja ei-inhimillisistä toimijoista, tekijöistä ja välittäjistä. Ei-inhimilliseksi tekijöiksi katsotaan tässä yhteydessä ne ympäristöt, joissa nuoret ovat. Ne muodostavat käytäntöjä ja merkityksiä, joihin kytkeytyy sosiaalisen vuorovaikutuksen muotoja. Toimijaverkkoteoriassa ollaan kiinnostuneita siitä, kuinka kyseinen vuorovaikutuksen järjestys voidaan käsitteellistää väliaikaisena verkkona inhimillisyyden ja ei-inhimillisyyden puitteissa. (Akrich & Latour 1992, Purhosen 2017, 8 mukaan.) Kolmannen työn määrittelyssä keskeistä on se, ketkä verkostossa toimivat ja

miten, ei niinkään itse toimijuus. Kolmannen työn toimijuutta määrittää toimintaympäristö ja toiminnan hyöty toimijaverkoston työn kohderyhmälle, nuorille. (Purhonen 2017, 9.)

Hyvin lähellä kolmannen työn määrittelyä on *solmutyöskentelyn malli*. Kyseessä on Pukkilan & Helanderin (2016) mukaan työote, jossa ammattilaiset muodostavat toisiinsa kiinnittyen hetkellisiä asiakkaan tarpeen ympärille rakentuvia, vaihtuvia tiimejä. Malli perustuu yhteisölliseen, jaettuun ja verkottuneeseen asiantuntijuuteen. Kolmas työ ja solmutyöskentely eroavat toisistaan kuitenkin siten, että kolmas työ rakentuu yksilön ammatillisuuden sisälle. Tällöin kohderyhmän kanssa tehtävässä työssä voidaan hyödyntää osaamista joko itsekseen tai toisten ammattilaisten kanssa yhdessä. (Purhonen 2017, 16–17.)

Löydän samankaltaisuutta kolmannen työn ajatuksen kanssa myös R. Vance Peavyn (2004, 33–34) esittelemästä *ohjatus osallistumisesta*. Sillä viitataan ihmisten väliseen viestintään ja yhteistoimintaan, kun he yhdessä tekevät jotain kulttuurisesti arvostettua. Ohjattu osallistuminen on sekä konkreettista itse tekemistä että toisen henkilön toiminnan havainnoimista ja jäljittelemistä oppimistarkoituksessa. Se on samanaikaisesti prosessi ja oppimistilanne, jossa yksilö omaksuu uutta tietotaitoa hyödynnettäväksi tulevissa tilanteissa. Siihen liittyvät yhteiset kaikille tärkeät arvot sekä vuorovaikutus, kunnioitus ja luottamus toista henkilöä kohtaan. Kyse ei ole vain uusien tietojen tai taitojen hankkimisesta, vaan ihmisen kyvyt, arvot, näkökulmat ja kulttuuriset tavat voivat muuttua prosessin aikana. Ohjatussa osallistumisessa painottuu oppimisprosessin vuorovaikutuksellisuus, ei yksisuuntainen asioiden opettaminen toiselle. Esimerkiksi kartoittaminen, keskustelut, yhteistyöhenkiset ohjausistunnot ja yhteisiin harjoituksiin perustuvat ryhmäistunnot ovat hyviä tilaisuuksia ohjatun osallistumisen periaatteiden mukaiseen oppimiseen. (Peavy 2004, 33–34.) Kolmannen työn määritelmään on vastaavasti sisällytetty osallistujien toimiminen vuorovaikutuksessa, sitoutuminen yhteiseen tavoitteeseen, oppiminen yhdessä, toisen osaamisen lainaaminen ja kunnioitus tämän osaamista kohtaan.

2.6 Nuorten kohtaaminen

Suomisanakirja.fi-verkkosivusto (2017) määrittelee käsitteen *kohtaaminen* tarkoittavan seuraavia asioita: liittäminen, yhtyminen, liitos, yhteys, läheneminen.

Kati-Pupita Mattila (2014) mieltää kohtaamisen olevan taito ja toisen ihmisen arvostamisen olevan asenne. *Arvostava kohtaaminen* on taito, jota voi opetella ja oppia, mutta sen taustalla vaikuttaa asenne, joka mahdollistaa tai estää arvostavan kohtaamisen oppimisen ja ymmärtämisen. Lisäksi tarvitaan kykyä ymmärtää tilannetta toisen ihmisen elämästä ja osasta käsin, eli empatiaa.

Martin Buberin dialogin tulkinnassa maailma muotoutuu kahden ihmisen yhteisestä toiminnasta ja sen merkityksistä. Ihmisten välinen aito *dialoginen kohtaaminen* voi tapahtua vain Minä-Sinä-yhteydessä. Toiminnan mieli on Minun ja Sinun välisessä yhteydessä ja kommunikaatiossa, ei pelkässä Minussa. Kommunikaatio on dialogin mahdollisuus, jossa Sinä voi kohdata Minut: tällöin molemmat antavat toisilleen mahdollisuuden itsensä kohtaamiseen. Dialoginen kokemus on suunnittelematon ja ennalta määräämätön. Kyseessä on mukaan ottaminen, johon sisältyy yhtä aikaa kokemuksen molemmat puolet. Dialogin osapuolet kokevat asian sekä omasta että toisen näkökulmasta käsin, esimerkiksi ”koskea” ja ”tulla kosketetuksi”. (Kurki 2000, 131; Mönkkönen 2007, 91–92; Tuomi & Sarajärvi 2008, 78–79.)

Dialogisuus esiintyy laajasti kasvatuksen, ammattiauttamisen ja johtamisen alueilla. *Asiakastyön dialogisuus* merkitsee pyrkimystä yhteisen ymmärryksen rakentumiseen asiakassuhteessa ja ammattilaisen taitoa edesauttaa vuorovaikutuksen kulkua sitä kohti. Vastavuoroisuudessa osapuolet pääsevät luomaan tilannetta ja vaikuttamaan sen kulkuun yhdessä. Asiakassuhteessa tämä tarkoittaa, että suhde nähdään molemminpuolisen ymmärryksen rakentamisena, jossa mennään molempien, ei vain työntekijän tai asiakkaan, ehdoilla. Dialogisuutta voi harjoitella, mutta sen onnistuminen ja yhteisen ymmärryksen saavuttaminen ei ole koskaan varmaa. (Mönkkönen 2007, 84, 86–87, 99.)

Aikuisilla on vastuuta lasten ja nuorten kasvatuksesta. Timo Purjo (2014, 41–44) mieltää *kasvatuksellisen kohtaamisen* haasteen toisaalta nuorelta aikuiselle tulevana velvoittavana ja vaativana kutsuna kasvatusvastuuseen, mutta samalla kertaa myös ainutkertaisena mahdollisuutena kasvatusvaikuttamiseen. Nuoren aito kohtaaminen vaatii uskoa, tahtoa ja kärsivällisyyttä. Tarvitaan uskoa kasvatuksellisen kohtaamisen mahdollisuuteen sekä rohkeutta aitoon ja läheiseen nuoren kohtaamiseen, jossa kasvattaja antaa itsestään tai itsensä nuorelle kyseisellä hetkellä, siinä kyseeseen tulevassa asiassa. On myös uskottava

nuoren tahtoon kasvaa ja kehittyä sekä hänen kykyihinsä siihen. Tarvitaan tahtoa ottaa *kasvatusvastuuta*, eli osallistua nuoren hyvän elämän edellytyksiin vaikuttavaan toimintaan, kasvamiseen itse ihmisenä (itsekasvatus) ja kehittymiseen kasvattajana. Tarvitaan tahtoa nuoren yksilölliseen näkemiseen, kuulemiseen ja todeksi ottamiseen, nuoren oman elämismaailman ja kokemismaailman ymmärtämiseen, nuoren omasta parhaasta välittämiseen ja tämän henkilökohtaisista kasvumahdollisuuksista innostumiseen. On tahdottava auttaa nuorta kasvamaan sellaiseksi, mitä hän voi henkilökohtaisten mahdollisuuksien mukaisesti olla ja mitä hänen tulisi korkeimmassa arvokkuudessaan olla. (Purjo 2014, 41–44.) Ingramin ja Harrisin (2001) mukaan nuorisotyöntekijän roolina on kohdata lapset ja nuoret tarjoten sellaisia oppimiskokemuksia, jotka ovat heidän ikänsä, taustansa ja kokemuksensa huomioiden sopivia ja heidän kehitykselleen tarkoituksenmukaisia. (Nieminen 2007, 29.)

2.7 Nuorten vapaa-aika

Nuoruuteen kuuluu hakeutuminen kodista, pihapiiristä ja kouluista jonnekin muualle, toisten nuorten pariin, kaduille, puistoihin, urheilukentille, porttikongeihin, ostareille, huoltoasemille, niin kutsuttuihin *kolmansiin tiloihin* heidän välittömien kasvuympäristöjensä ulkopuolelle (Kiilakoski 2016, 16).

Vapaa-ajan käsite on syntynyt aikanaan yhteiskunnan teollistumisen ja palkkatyön yleistymisen seurauksena ja se on mielletty työn ulkopuolelle jääväksi ajaksi. Ajan saatossa sen merkitys on muuttunut paljon. Kaikissa ikäryhmissä vapaa-aikaa arvostetaan yhä enemmän ja sille luodaan monenlaisia odotuksia. Kun tämän päivän nuoret ajattelevat vapaa-ajan olevan koulun ulkopuolelle jäävää tilaa ja aikaa, heidän isovanhemmilleen juuri koulunkäynti saattoi toimia vapauttajana pelto- tai tehdastyöstä ja mahdollistaa sosiaalisen aseman nousun. Samoin maailmalla tilaisuus käydä koulua koetaan usein vapauttavana ja mahdollistavana tekijänä. Vapaa-ajan ja koulutuksen suhde ja merkitykset ovat sidottuja sukupolviin, aikaan ja paikkaan. (Määttä & Tolonen 2011, 5.)

Nuorilla vapaa-ajan merkitys on isommassa roolissa kuin aikuisilla. Siihen liittyvää toimintaa pidetään tärkeänä identiteetin rakentamisen näkökulmasta,

mikä on erityisesti nuorille merkittävää aikuistumisen kynnyksellä. Itsenäistymisvaiheessa nuoret luovat perheen ulkopuolisia ihmissuhteita, hankkivat itsenäisen elämän vaatimia taitoja ja kokeilevat eri identiteettejä ja toimintamuotoja. Nuorille vapaa-aika tarkoittaa omaa aikaa, vapautta, työn ja koulun vastapainoa sekä itse valittua tekemistä. Vapaa-aika voi olla irrottautumista kii-reestä ja suorittamisesta, mutta siitä voi tulla myös suorittamista esimerkiksi opetellessa taitoja tulevaisuuden työelämää varten. (Määttä & Tolonen 2011, 5–6.)

Vapaa-aika näyttäytyy nuorille toimintakenttänä, jossa tehdään asioita omaehtoisesti ja ohjatusti, hengailaan, tavataan ystäviä ja pidetään hauskaa. Kuitenkin heillä on myös eriarvoisia ja erilaisia toimintamahdollisuuksia vapaa-ajallaan. Julkisen vallan vastuulla on nuorten vapaa-ajan eriarvoisuutta vähentävät ja osallistumismahdollisuuksia tasoittavat toimet, mutta nyky-yhteiskunnassa painotetaan myös yksilöiden ja lähiyhteisöjen omaa vastuuta. (Kestilä & Määttä & Peltola 2011, 129.)

Nuorten vapaa-aikaan kohdistetaan monenlaisia hallinta- ja ohjauspyrkimyksiä, ja nuoret ovat niissä sekä toimijoita että toiminnan kohteita. Tässä on kyse sekä nuorten kasvattamisesta ja ohjaamisesta yhteiskunnan tavoitteiden mukaisesti että nuorten itseensä, toisiinsa ja vapaa-aikaansa kohdistamasta ohjauksesta. (Kestilä & Määttä & Peltola 2011, 129.) Aikuisten taholta raamitetaan nuorten vapaa-aikaa monin tavoin muun muassa ajan, tilan, toiminnan ja nuorten käyttäytymisen suhteen. Aikaa kontrolloidaan asettamalla eri tiloihin aukioloaikoja, tilaa kontrolloidaan sulkemalla nuorilta pääsy tiettyihin tiloihin, niissä tapahtuvaa toimintaa kontrolloidaan erilaisten nollatoleranssien keinoin ja käytöstä tarkkaillaan ja normitetaan aikuisten ja ammattilaisten toimesta. Harrikarin (2008) mukaan erilaiset ajan ja tilan kontrollit voi mieltää kehityskulksi, jossa lapsuus ja nuoruus näyttäytyvät uhkana ja jossa vahvempi julkinen kontrolli toimii ongelmien ehkäisykeinona. Myönteisemmin ilmaistuna kontrollipuhe on rajoja asettavaa kasvatusta. Tällöin ajan ja tilan säätely näyttäytyvät nuorten kansalaisvalmiuksien kehittämisenä ja sosiaalistumisena yhteiskunnan normeihin. (Kiilakoski & Kivijärvi & Gretschel & Laine & Merikivi 2011, 63.)

Nuorten vapaa-aikaan liittyy siis kulttuurista ja sosiaalista kontrollia ja julkista sääntelyä. Nuorten vapaa-ajan asiat nähdään kuuluvaksi kunnallisista palveluista muun muassa nuorisotilojen, kulttuuri- ja kirjastotoimen sekä kunnallisesti tuetun järjestötoiminnan piiriin. (Määttä & Tolonen 2011, 6.)

Nuorille tarkoitettuja tiloja rakentavat sekä julkiset, kaupalliset että kolmannen sektorin toimijat. Aikanaan nuorisotilojen syntymiseen vaikuttivat nuorten kaupunkitilassa oleskelun aiheuttamat ongelmat ja nuorisokulttuurien sopeutumattomuus aikuisyhteiskunnan sääntöihin. Reaktiona niihin nuorille luotiin puitteita, joissa he voivat oleskella vapaasti. (Kylmäkoski 2007, 396; Kiilakoski & Kivijärvi & Gretscher & Laine & Merikivi 2011, 64–66.) Viime vuosina yleistynyt kaupunkikulttuurin yksityistyminen ja julkisen katutilan muuttuminen katetuksi kaupalliseksi tilaksi taas ovat osaltaan johtaneet siihen, että nuoret ovat siirtyneet mielellään kaduilta ja toreilta kauppakeskuksiin, nykyaikaisille huoltoasemille ja muihin puolijulkisiin tiloihin. Kaupallisia palveluita voidaan pitää jopa nuorisotyön kilpailijoina. Paikkakuntakohtaisia eroja esiintyy siinä, onko sopivia kokoontumispaikkoja ja tarjontaa paljon vai vähän, ja ovatko nuorten liikkumisen mahdollisuudet hyvät vai heikot. Isommilla paikkakunnilla julkinen liikenne mahdollistaa nuorten liikkumisen helposti eri paikkoihin ja mahdollisia kokoontumispaikkoja on niin monia, että houkuttelevakin tila saattaa jäädä käyttämättä. Pienemmällä paikkakunnalla taas esimerkiksi yksittäisen markettin tai kirjaston merkitys näyttäytyy tärkeämpänä, kun vaihtoehtoja ei ole paljon tarjolla. (Kiilakoski & Kivijärvi & Gretscher & Laine & Merikivi 2011, 65; Lampela & Leppävuori & Puomilahti 2016, 7, 9.)

Hengailu tarkoittaa pääsääntöisesti julkisissa, puolijulkisissa tai yksityisissä tiloissa kuljeskelua, oleskelua, juttelua ja istuskelua. Yhdessäololla, sosiaalisuudella ja yhteisöllisyydellä on hengailussa suuri merkitys. Sille tyypillisiä piirteitä ovat ennakoimattomuus, tilanteisuus ja mahdollinen päämäärättömyys. Pyrkimyksenä voi olla vain ajan tappaminen tai tylsyyden karkottaminen. Hengaillessa saattaa tapahtua tai olla tapahtumatta jotain erikoista. Vapaa-aika ja ystävät muodostavat tässä hetkessä eletävän sosiaalisen yhtälön. Hengailu on olennainen osa nuorten vapaa-aikaa. (Kiilakoski & Kivijärvi & Gretscher & Laine & Merikivi 2011, 44–45.)

2.8 Osallisuus

Osallisuus on liittymistä (involvement), suhteissa olemista (relatedness), kuulumista (belonginess), yhteisyyttä (togetherness). Se on yhteensopivuutta (coherence) ja mukaan ottamista (inclusion). Osallisuus on osallistumista (participation) ja siihen liittyen vaikuttamista (representation) ja demokratiaa. Se on myös kaiken edellä mainitun järjestämistä ja johtamista (governance). (Isola & Kaartinen & Leemann & Lääperi & Schneider & Valtari & Keto-Tokoi 2017, 3.)

Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin. Se tarkoittaa kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Ensinnäkin osallisuus ilmenee päätösvaltana omassa elämässä, mahdollisuutena säädellä olemisiaan ja tekemisiään sekä ymmärrettävänä, hallittavana ja ennakoitavana toimintaympäristönä. Toiseksi se ilmenee vaikuttamisen prosesseissa, joissa pystyy vaikuttamaan itsen ulkopuolelle esimerkiksi ryhmissä, palveluissa, asuinympäristössä tai laajemmin yhteiskunnassa. Kolmanneksi osallisuus ilmenee paikallisesti, kun pystyy panostamaan yhteiseen hyvään, osallistumaan merkityksellisyyden luomiseen ja kokemiseen sekä liittymään vastavuoroisiin sosiaalisiin suhteisiin. (Mts. 5.)

Osallisuutta edistävästä tiedosta ja käytännöistä muodostuu osallisuustyö, joka läpäisee ihmisten väliset kohtaamiset, paikalliset kumppanuudet, sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmän ja niiden käytännöt niin, että mahdollisuudet kiinnittyä yhtä useampaan hyvinvoinnin lähteeseen vahvistuvat. Osallisuustyö perustuu yhteisyyteen ja on sivistystyön, palvelut, elinkeinoelämän, seurakunnat, urheiluseurat, kansalaisyhteiskunnan ja asukkaat paikallisesti yhdistävää toimintaa. Osallisuustyöllä luodaan ja jaetaan yhteiskuntaryhmät ylittävää arvoa ja hyvinvointia. (Mts. 5.)

Osallisuuden edistäminen on osa Suomen hallituksen ja Euroopan unionin tavoitteita, joissa se on nostettu yhdeksi keskeiseksi keinoksi köyhyyden torjumiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Edistämällä osallisuutta vähennetään myös eriarvoisuutta. Osallisuus ja sen edistämisen merkitys hyvinvoin-

nille ja terveydelle huomioidaan useissa kansallisissa ohjelmissa ja toimenpide-ehdotuksissa. Perustus-, kunta- ja nuorisolaissa käytetään käsitteitä osallistuminen ja vaikuttaminen, jotka ovat väyliä osallisuuteen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

3 KIRJASTO- JA NUORISOTYÖN YHTEISTYÖHANKE KIRNU

Helsingin nuorisoasiainkeskus ja Helsingin kaupunginkirjasto toteuttivat vuosina 2014–2015 yhteisen työhyvinvointihankkeen KirNun, johon osallistui eri alueiden nuoriso-ohjaajia, kirjastotyöntekijöitä ja heidän esimiehiään. KirNu-hankkeen tavoitteena oli nuoriso-ohjaajien ja kirjastotyöntekijöiden valmiuksien ja osaamisen vahvistaminen erilaisissa vaikeissa vuorovaikutustilanteissa nuorten ja muiden asiakkaiden kanssa. Tavoitteena oli, että työntekijöiden ja työyhteisöjen valmiudet toimia turvallisuusriskejä ennalta ehkäisevällä tavalla lisääntyvät. Hankkeella onnistuttiin lisäämään yhteistyövalmiuksia työntekijöiden välillä ja siten vahvistamaan yleistä työhyvinvointia. (Pitkänen 2015, 3.) Opinnäytetyöhön haastatteleistani kirjastotyöntekijöistä kolme tuli maininneeksi olleensa itse mukana KirNu-hankkeessa.

KirNu-hanke toteutettiin yhdeksällä alueella suurin piirtein samanlaisella käsi-kirjoituksella. Hanke muodostui kirjastojen ja nuorisotalojen työntekijöiden välisistä alueellisista työpajoista. Jokainen mukana oleva alue piti kolme noin kuukauden välein kokoontuvaa työpajaa. Niitä veti ulkopuolinen ohjaaja. Ensimmäisessä työpajassa tutustutettiin työntekijät toisiinsa ja pyrittiin saamaan aikaan luottamuksellinen ilmapiiri yhteisten tavoitteiden suunnittelemiseksi. Vuorovaikutuksessa luotiin visio yhteistyölle ja pohjustettiin tulevissa kokoontumisissa käsiteltäviä asioita. Osassa pajoista aloitettiin myös toimintasuunnitelman tekeminen. Toisessa työpajassa vahvistettiin yhteenkuuluvuuden tunnetta. Puheenaiheena olivat kirjastovirkailijoiden ja nuoriso-ohjaajien työroolien yhteneväisyydet ja eroavaisuudet. Niistä puhuminen ja niiden näkyväksi tekeminen kirkastivat rooleja. Lisäksi tarkasteltiin ja arvioitiin tehdyn toimintasuunnitelman mukaisia yhteistyön edistysaskeleita ja sovittiin, miten yhteistyötä jatketaan. Kolmas työpaja oli seurantapalaveri. Siinä käytiin läpi onnistumiset ja mietittiin, miten varmistetaan yhteistyön jatkuvuus tulevaisuudessa sekä sovittiin seuraavat ta-

paamiset. Eräällä alueella luottamus ja yhteishenki olivat jo niin vakaalla pohjalla, että ryhmä työsti yhdessä toiminnallisesti hankalia asiakaskohtaamisia. Työpajojen lisäksi ennen hankkeen alkamista, ennen ensimmäistä työpajaa ja hankkeen lopuksi järjestettiin esimiestapaamiset hankkeessa mukana olleiden alueiden esimiehille. KirNu-hankkeen toimintaa seurasi ja tuki hankeryhmä. (Mts. 3–5, 9–10.)

Työpajoissa kävi ilmi, että erilaiset käytännöt ovat vuosien varrella aiheuttaneet kitkaa työyksiköiden välillä, kun toisen yksikön työn luonnetta ei ole täysin ymmärretty. Työpajoissa löydettiin yhteistyötä tukevia uusia toimintatapoja, yhteistyön onnistumisen varmistavia rakenteita sekä innostavia yhteishankkeita. Kaikilla alueilla päädyttiin siihen, että tapaamisia ja tiedonvaihtoa tulee tehdä säännöllisesti yhteisissä palaverissa. Eri työryhmien välisen yhteistyön ja säännöllisten palaverien koettiin rikastuttavan yhteistyötä. Sitä lisäävistä toimenpiteistä ovat esimerkkeinä tiedonkulun helpottuminen, palaveritapaamiset, tiedottaminen ja markkinointiapu yhteisistä ja toisten tapahtumista, tilojen yhteinen hyödyntäminen, molempien ammattikuntien apu tilanteiden selvittämisissä, yhteinen kirjastokortti ja työvuorovaihdot. (Mts. 5–6.)

Työntekijävaihdot koettiin hyödyllisinä ja niihin suhtauduttiin positiivisesti. Vaihdon aikana opittiin ymmärtämään toisen yksikön työn sisältöä, asiakastyötä ja yksikön sisäistä dynamiikkaa. Tietoisuuden lisääntyminen kirjastovirkailijoiden ja nuorisotyöntekijöiden työn erilaisuudesta auttaa hyväksymään ammattikuntien roolit. Se auttaa ottamaan rennommin nuorten kanssa ja vähentää pelkoa ”hankalien nuorten” kohtaamisesta. Työntekijävaihdolla annetaan nuorille vahva viesti, että yksiköt toimivat yhteistyössä. Keskinäistä yhteistyötä ja arvostamista tukee, että kirjasto ja nuorisotalo sopivat keskenään ja nuorten kanssa yhdessä nuorten pelisäännöistä. Nuoret huomasivat vaihdossa olleet työntekijät ja suhtautuminen oli positiivista. Pajoissa käydyissä keskusteluissa päädyttiin siihen, että nuoriso-ohjaajat ja kirjastovirkailijat ovat saman työnantajan (Helsingin kaupungin) palveluksessa, ja molemmilla on samat oikeudet ja velvollisuudet puuttua toisen tiloissa esimerkiksi nuorten käyttäytymiseen. Jotkut nuorisotalolla vaihdossa olleet kirjastovirkailijat oivalsivat, että nuorille riittää usein pelkkä aikuisen läsnäolo. Kirjastolla sellaiseen läsnäoloon ei ole useinkaan aikaa. (Mts. 5–6.)

KirNu-hankkeen osallistujilta ja esimiehiltä kartoitettiin yhteistyötä tukevia ja estäviä tekijöitä. Yhteistyön koettiin olevan erittäin antoisaa kaikille osapuolille. Helpottavana koettiin se, että toisen ammattia ei tarvitse osata, ja apua voi tarvittaessa pyytää puolin ja toisin. Nuoriso-ohjaajat pärjäävät hyvin nuorten kanssa ja kirjastovirkailijoilta löytyy nuorten kanssa hyödynnettävissä olevaa erityisosaamista monelta alueelta. Esimiespäivän keskustelujen ja osallistujille tehdyn kyselyn pohjalta arvioitiin, mitkä asiat ovat tukeneet työyhteisöjen välisen yhteistyön kehittämistä. Muun muassa tällaiset asiat mainittiin palautteessa: 1) Yhteistyöpalaverit. Kirjastolla ja nuorisotalolla on hyvä yhteistyöhenki ja yhteyden ottaminen on sujuvaa. Uuden nuorisotalon myötä yhteistyötä kehitetään eteenpäin. 2) Yhteiset kokoukset, joissa voidaan vaihtaa ajatuksia ja ideoita. 3) Säännöllinen yhteisessä pöydässä keskustelu ja toisten työhön tutustuminen, jolloin ymmärrys toisen työstä ja roolista syvenee ja mahdollistaa yhteistyön ideoinnin. Tämä vaatii aikaa ja resursseja. 4) Nuorisotalon tiimin jäsenet ovat alusta asti sitoutuneet yhteistyöhön ja olleet mukana suunnittelussa ja toteutuksessa. 5) Työntekijöillä on ollut avoin ja toisia arvostava asenne. Yhteistyölle on nähty järkeviä perusteita, eikä ole ryhdytty keinotekoisiiin yhteistyöhankkeisiin. 6) Tutustuminen on ollut tärkeää. On hyödyllistä tietää, että nuorisotalolla tunnetaan paikalliset nuoret hyvin. (Mts. 3–5, 8.)

Yhteistyön syvenemisen esteinä nähtiin tällaisia asioita: 1) Jos toinen osapuolista ei ole halukas pitämään yhteistyötä yllä tai jos työkiireet ovat niin suuria, että säännöllisiä kokouksia ei ole mahdollista pitää. 2) Aika- ja resurssikysymykset. 3) Isot henkilöstömuutokset sekä strategiset muutokset. 4) Järkevien yhteistyöprojekti-ideoiden puuttuminen. 5) Esimiestuen puute, vastavuoroisuuden puuttuminen, yhteisen näkemyksen ja tavoitteen puuttuminen. 6) Harmillisen pitkä välimatka arkisen kohtaamisen näkökulmasta. (Mts. 8.)

KirNu-hanke sai osallistujilta paljon kiitosta. Se koettiin positiiviseksi ja asioita eteenpäin vieväksi. Hyötyinä koettiin, että hankkeen myötä on opittu tuntemaan paremmin toisen työyhteisön jäseniä, työtä ja toimintatapoja. Osallistujat kokivat saaneensa uusia työkavereita ja pystyneensä hyödyntämään omaa ammatitaitoaan ja erityisosaamistaan. Yhteydenpito toiseen työyhteisöön ja sen jäseniin on ollut sujuvampaa kuin ennen hanketta ja yhteistyö on lisääntynyt. Yhdessä on toteutettu erilaista toimintaa ja tapahtumia nuorille. (Mts. 7, 9.)

Hanke on ollut yksi edelläkävijöistä Helsingin kaupungin strategisessa muutoksessa, jossa tavoitteena on toimialojen kiinteän yhteistyön syventäminen. Merkittävä asia oli, että siinä käsiteltiin kiinteästi työhön liittyviä, kullakin alueella tärkeiksi koettuja asioita. Alueet saivat itse päättää, minkälaista yhteistä toimintaa niillä suunnitellaan ja toteutetaan. Ohjausryhmässä huomattiin, että tietyt tapahtumat toistuivat lähes jokaisella alueella. Niitä voidaan suositella toteutettavaksi laajemminkin. Hankkeen jatkaminen on suositeltavaa hyödyntämällä siitä saatua kokemusta. Rakenne todettiin toimivaksi. Kolme puolen päivän tapaamista riittävät käynnistämään vaikuttavan yhteistyön työyhteisöjen välillä. (Mts. 9–10.)

KirNu-hankkeessa keskityttiin ammattitaitoiseen työyhteisöjen ryhmäytymiseen ulkopuolisen valmentajan ohjauksella. Taustateorioina käytettiin ryhmädynamiikkaa, sosiometriä, ratkaisukeskeisyyttä ja positiivista psykologiaa. Kullekin tapaamiselle on olemassa tarkka rakenteen kuvaus, joka sisältää eri vaiheiden tavoitteet ja käytettävät menetelmät. Se on annettu Helsingin kaupungin käyttöön. Keskustelujen ja ryhmätöiden sisältö tuotettiin kuitenkin yhdessä ryhmän kanssa ja menetelmiä ja sisältöjä muokattiin kunkin ryhmän tarpeiden mukaan. Nämä lähtökohdat ovat helpottaneet yhteistyöhön sitoutumista. Ohjausta voidaan pitää onnistuneena, sillä tuloksena ovat olleet ryhmä toisiaan arvostavia yksilöitä, jotka luottavat toistensa ammattitaitoon ja osoittavat keskinäistä arvostusta. Työyhteisöjen onnistunut ryhmäyttäminen vaatii ammattitaitoa ja käytettyjen menetelmien hallintaa. Suositeltavaa on, että tulevien työyhteisöparien ryhmäyttämisestä huolehtivat nimetyt kehittäjät, jotka valmennetaan hyödyntämään hyväksi havaittua mallia. (Mts. 9–10.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

4.1 Erityisnuoret ja digiajan osallisuus -hanke

Opinnäytetyöni tilaaja on vuosina 2015–2017 toiminut Erityisnuoret ja digiajan osallisuus (Ernod) -hanke. Sitä hallinnoi Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Osatoteuttajina toimivat Humanistinen ammattikorkeakoulu, Mikkelin kaupunginkirjasto, Kouvolan kaupunginkirjasto ja Suomen Nuorisoseurat ry. Hankkeen rahoittajina toimivat Euroopan sosiaalirahasto, Pohjois-Pohjanmaan

ELY-keskus sekä toteuttajat. (Ernod-hankkeen hankehakemus/-suunnitelma 2015.)

Ernod-hanke edisti erityisnuorten osallisuutta ja yhdenvertaisuutta hyödyntämällä mediaa ja digitaalisuutta eri tavoin. Kohderyhmänä olivat 15–29-vuotiaat kehitysvammaiset, näkö- ja kuulovammaiset, erilaiset kieli- ja kulttuurivähemmistöt sekä muut erityistä tukea tarvitsevat nuoret ja heidän parissaan työskentelevät eri alojen ammattilaiset. Hankkeessa kehitettiin uusia digitaalisuutta hyödyntäviä ja soveltavia mediavaikuttamisen ja -kasvatuksen menetelmiä sekä monialaisen yhteistyön muotoja. Hanke järjesti mediavaikuttamistyöpajoja, tuotti selkokielistä ja viittomakielistä sisältöjä, pilotoi vertaisoppimiseen pohjautuvan virtuaalisen läksytuen mallin ja kehitti erityisryhmien nuorten huomioon ottamista järjestötoiminnassa. Työpajoja järjestettiin monialaisena yhteistyönä muun muassa nuoris-, kirjasto- ja sosiaalialan toimijoiden kanssa. (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 2017; Lappalainen & Pokkinen & Korpinen 2017, 7.)

Kolmas työ kytkeytyi hankkeen tavoitteisiin siten, että hankkeessa pyrittiin laajentamaan ja kehittämään kolmannen työn ajatusta nuorisotyön, kirjastojen, järjestöjen sekä erityisnuorten parissa toimivien oppilaitosten yhteistyön muotona. (Ernod-hankkeen hankehakemus/-suunnitelma 2015.)

4.2 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkin opinnäytetyössäni kirjastoissa tehtävää nuorisotyötä, kirjastonuorisotyötä. Tavoitteenani on tuottaa siitä lisää tietoa ja ymmärrystä ja siten täydentää melko vähäistä aiempaa tutkimustietoa. Pyrin myös välittämään tätä tietoa eteenpäin. Lisäksi tavoitteenani on edistää kirjasto- ja nuorisalojen vuoropuhelua ja yhteistyön kehittämistä sekä tuoda uutta ajattelua ja näkökulmaa jo toteutettavaan toimintaan.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena on saada käsitys siitä, miksi kirjastossa toteutetaan nuorisotyötä. Mitkä ovat sen lähtökohdat ja perusteet ja mitä sillä tavoitellaan? Minkälaisia tuloksia ja vaikutuksia sillä on havaittu olevan? Tutkimuskysymys muotoutui seuraavaksi:

1. Miksi nuorisotyötä tehdään kirjastoissa?

Toisen tutkimuskysymyksen kautta tavoitteena on selvittää, millä tavoin kirjastotyöntekijät tekevät yhteistyötä nuorten parissa toimivien ammattilaisten kanssa nuorisotyön toteuttamiseksi kirjastossa. Kuten mainitsin edellä, moniammatillinen yhteistyö on olennaisessa roolissa kirjastonuorisotyössä. Kolmannen työn käsite on määritelty hiljattain kuvaamaan työmuotoa, joka yhdistää tai sulauttaa kahden tai useamman ammattikunnan osaamista asiakkaan, nuoren, hyväksi. Oli kiinnostavaa lähteä selvittämään sitä, miten kolmas työ toteutuu kirjastoissa tehtävässä nuorisotyössä. Muotoilin tutkimuskysymyksen tällaiseksi:

2. Minkälaisia kokemuksia kirjastotyöntekijöillä on kirjasto- ja nuorisotyöntekijöiden yhteistyöstä, niin sanotusta kolmannesta työstä?

Koska tutkin opinnäytetyössäni kirjastoissa tehtävää nuorisotyötä, on mielestäni olennaista saada kolmannen tutkimuskysymyksen kautta tietoa siitä, minkälaiset asiat vaikuttavat nuorten kanssa työskentelyyn, eli työntekijöiden ja nuorten kohtaamisiin. Kolmas tutkimuskysymys sai seuraavan muodon:

3. Minkälaiset tekijät vaikuttavat kirjastotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamisiin?

Ensimmäinen tutkimuskysymys siis selvittää, miksi nuorisotyötä tehdään kirjastoissa. Toinen tutkimuskysymys kuvaa, miten sitä toteutetaan ja myös testaa kolmannen työn käsitettä. Kolmas tutkimuskysymys täydentää edellisiä kertoen toiminnan kohderyhmän ja kirjastotyöntekijöiden kohtaamisiin vaikuttavista tekijöistä.

4.3 Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmät

Kuten edellä on käynyt ilmi, opinnäytetyöni tutkimusote on laadullinen. Ajatusta laadullisesta tutkimuksesta voi kuvata sateenvarjona, jonka alla on useita hyvin erilaatuisia laadullisia tutkimuksia. Näin ollen laadullisesta tutkimuksesta voidaan puhua sekä laajassa merkityksessä että monissa erilaisissa kapeissa merkityksissä. Kyseessä ei ole yksi yhtenäinen tutkimusperinne, vaan siihen

kuuluu useita erilaisia perinteitä. Tutkimustyyppiltään laadullinen tutkimus on kokemusperäistä, empiiristä, ja siinä on kyse empiirisen analyysin tavasta tarkastella havaintoaineistoa ja argumentoida. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 9, 22, 134.)

Laadullinen tutkimus pyrkii muun muassa kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekkään tulokinnan jollekin ilmiölle. Tilastollisiin yleistyksiin ei pyritä. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että ne henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkitavasta ilmiöstä mielellään mahdollisimman paljon, tai heillä on kokemusta asiasta. Tiedonantajien valinnan ei pidä olla satunnaista, vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Mts. 85–86.)

Yleisimmät aineistonkeruumenetelmät laadullisessa tutkimuksessa ovat haastattelu, havainnointi, kysely ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Niitä voidaan käyttää yksittäin, rinnakkain tai eri tavoin yhdisteltynä tutkittavan ongelman ja tutkimusresurssien mukaan. Ne sopivat myös määrällisen tutkimuksen aineistonkeruuseen. Tässä opinnäytetyössä tuntui tarkoituksenmukaisimmalta käyttää aineiston keräämiseen haastattelua. Lomakehaastattelulla, teema-haastattelulla ja syvähaastattelulla pystytään tutkimaan erilaisia ilmiöitä ja hakemaan vastauksia erilaisiin ongelmiin. Teknisesti näiden kolmen ero perustuu haastattelun pohjana olevan kyselyn ja tutkimuksen toteutuksen strukturoinnin asteeseen. Toisaalta näillä haastattelumuodoilla on kullakin erilainen suhde tutkittavaa ilmiötä kuvaavaan teoriaan ja tutkimusmenetelmää perusteleviin teoreettisiin oletuksiin. (Mts. 71, 74.)

Tärkeintä haastattelussa on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. Haastattelun etuna on ennen kaikkea sen joustavuus. Haastattelija voi käydä keskustelua haastateltavan kanssa, toistaa kysymyksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja oikaista väärinkäsityksiä. Kysymykset voidaan esittää haastattelijan haluamassa järjestyksessä. On suositeltavaa, että haastateltavat voisivat tutustua etukäteen ainakin haastattelun aiheeseen, mahdollisesti myös teemoihin ja kysymyksiin. Haastattelijan on mahdollista toimia samalla myös havainnoitsijana, eli havainnoida paitsi se, mitä sanotaan, myös se, miten sanotaan. Etuna on myös se, että koska haastatteluluvasta sovitaan henkilökohtaisesti, on harvinaista, että haastateltavat kieltäytyvät haastattelusta tai kieltävät jälkikäteen haastatteluaineiston käytön tutkimusaineistona. Haastattelun

heikkous kyselyyn verrattuna on, että se on aikaa vievä ja kallis aineistonkeruumuoto. (Mts. 72–74.)

Eri haastattelutavoista valikoitui teemahaastattelu opinnäytetyöhöni sopivaksi. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu. Siinä edetään etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien, avointen kysymysten varassa. Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, heidän asioille antamiaan merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelun käytössä ollaan usein kiinnostuneita tutkittavan ilmiön perusluonteesta ja -ominaisuuksista sekä hypoteesien löytämisestä ennemmin kuin ennalta asetettujen hypoteesien todentamisesta. Pyrkimyksenä on löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. Teemahaastattelussa haastateltavien määrä on melko pieni ja haastattelujen kautta saatava tieto syvää. Tutkijan paneutuminen ja työmäärä analyysivaiheessa muodostuu suureksi. Teemahaastattelu on tutkimusmenetelmä, jolloin sen käyttökelpoisuutta arvioidaan tieteellisin kriteerein. Luotettavuus on keskeisin vaatimus, joka asetetaan tieteelliselle menetelmälle. Kun punnitaan haastattelun luotettavuutta, on pohdittava, mitkä seikat tutkimuksen eri vaiheissa vaikuttavat luotettavuuteen. Luotettavuustarkastelu koskee koko tutkimusprosessia. (Hirsjärvi & Hurme 1995, 38, 41, 44, 128; Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Edellä mainitut seikat ilmentävät sitä, miksi valitsin teemahaastattelun opinnäytetyöni aineistonkeruumenetelmäksi. Tavoitteena oli saada paljon syvää tietoa tästä vähän tutkitusta aihepiiristä sopivien haastateltavien avulla. Intressinäni oli päästä perille tutkittavan ilmiön perusluonteesta ja -ominaisuuksista. Kysyttävää oli paljon, ja tavoittelin haastatteluilta konkretiaa. Koin, että suunniteltujen teemojen ja tutkimuskysymysten kautta aiheen ja tulosten hahmottaminen ja käsitteleminen toteutuisivat hyvin. Haastattelurunko oli puolistrukturoitu, mutta tilanteilla ja kysymyksillä oli mahdollisuus elää käydyn keskustelun pohjalta.

4.4 Tutkimukseen osallistujat ja aineistonkeruu

Opinnäytetyötä varten oli tarkoituksenmukaista haastatella sellaisia henkilöitä, joilla on omakohtaista kokemusta ja tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Vaihtoehtoina oli haastatella pelkästään yhden ammattiryhmän edustajia, eli joko kirjasto- tai

nuorisotyöntekijöitä, tai molempia yhdessä. Kirjastotyöntekijöiden valinta tutkimukseen osallistujiksi tuntui luontevalta rajaukselta, kun pyrkimyksenä oli saada tietoa ja käsitystä kirjastokontekstissa toteutuvasta nuorten kohtaamisesta, nuorisotyöstä ja yhteistyömuodoista. Tutkimusaineisto kerättiin sellaisilta kirjastotyöntekijöiltä, jotka toteuttavat nuorisotyötä kirjastoympäristössä ja työskentelevät nuorisotyötä tekevien ammattilaisten kanssa. Poikkeuksen muodostaa yksi haastateltu nuorisotyöntekijä, joka työskentelee kirjaston tiloissa. Otin hänet mukaan tutkimukseen sen vuoksi, että tarkastelen aihetta rinnakkain kirjastoalan näkökulmasta ja nuorisoalan näkökulmasta. Ajattelin nuorisotyöntekijän tuovan lisäperspektiiviä nuorisoalan näkökulmaan oman kokemuksensa myötä. Nostan hänen ajatuksiaan esiin muun muassa silloin, kun pyrin keskusteltamaan aineistoa keskenään ja tekemään näkyväksi erilaisia katsantokantoja.

Sain osan haastateltavista laajasti kirjastotyöntekijöitä tavoittavan sosiaalisen median väylän kautta välitetyllä haastattelupyynnöllä, jolloin asiasta kiinnostuneet ottivat itse yhteyttä minuun. Sen lisäksi sain osan haastateltavista ottamalla yhteyttä henkilökohtaisesti puhelimitse ja sähköpostitse sellaisiin kirjastotyöntekijöihin, joilla tiesin olevan omakohtaista kokemusta kirjastonuorisotyöstä. Tutkimukseen osallistui yhteensä 10 haastateltua henkilöä Suomen eri kirjastoista. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja ja tapahtuivat paikan päällä niissä kirjastoissa, joissa haastateltavat työskentelevät. Kaksi haastattelua toteutettiin Skype-videopuheluna pitkän välimatkan ja ajansäästön vuoksi. Jokainen haastattelu kesti reilusta tunnista reiluun kahteen tuntiin. Kaiken kaikkiaan haastatteluista kertyi nauhoitettua puhetta hieman yli 15 tuntia ja litteroitua, sanasta sanaan puhtaaksikirjoitettua, tekstiä 229 A4-liuskaa. Haastattelurunko on opinnäytetyön liitteenä.

Kirjastot, joista keräsin tietoa haastatteluilla, jakaantuivat maantieteellisesti seuraavasti: kolme kirjastoa Helsingistä, kaksi Espoosta, yksi Vantaalta, yksi Lahdesta, yksi Kouvolasta, yksi Joensuusta ja yksi Lieksasta. Mukana on siis väkiluvultaan isoja, keskikoisia ja pieniä kaupunkeja. Tarkoituksena ei ole vertailla eri kirjastoja toisiinsa, vaan saada kuvaa siitä, miten kirjastonuorisotyötä toteutetaan eri paikoissa, ja muodostaa sen perusteella kokonaisnäkemys. Opinnäytetyössä mukana olevat kirjastot muodostavat kiinnostavan ja monipuolisen kat-
tauksen erilaisista kirjastoista. Joukossa on isojen kaupunkien lähiökirjastoja,

pienen paikkakunnan kirjasto, kauppakeskuksen yhteydessä toimiva kirjasto, tapahtumakirjasto, kaupunginkirjasto-maakuntakirjasto sekä mediatoimintoja tuottava kirjasto.

Mukana on ”suljetumpia” alueita, joissa kirjastojen asiakaskunta on paikallista, ja hyvien liikenneyhteyksien varrella olevia alueita, joissa asiakaskunnan vaihtuvuus on suurta. Joissakin kirjastoissa järjestelmällisempää nuorisotyötä on tehty jo pitkään, yli 10 vuotta, ja toisissa se on uudempi asia. Mukaan mahtuu pysyvää toimintaa, hanketoimintaa ja uusia avauksia. Osaan kirjastoista on palkattu nuorisotyöntekijöitä pysyvämmiin tai tilapäisesti toteuttamaan tiettyjä asioita ja osassa kirjastoista joillakin työntekijöillä on kirjastoalan koulutuksen lisäksi esimerkiksi nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan tai opettajan tutkinto. Verkostoyhteistyötä tehdään tiiviimmin tai löyhemmin.

4.5 Aineiston analyysi

Tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä. Analyysin tarkoitus on luoda sanallinen kuvaus siitä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, ja analyysia tehdään jokaisessa tutkimusprosessin vaiheessa. Hyödynsin opinnäytetyöni aineiston analysoinnissa sisällönanalyysia. Se on menettelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysi sopii sekä strukturoidun että strukturoimattoman aineiston analyysiin. Kyseisellä analyysimenetelmällä pyritään järjestämään aineisto johtopäätösten tekoa varten ja saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103, 108.)

Teemahaastattelulle tyypillisesti laadin haastattelurungon puolistrukturoidusti. Kolmen eri teeman alle kertyi hyvinkin spesifejä kysymyksiä, sillä halusin saada mahdollisimman tarkasti tietoa teemoihin liittyvistä asioista. Tavoitteena oli tietenkin saada vastaukset myös tutkimuskysymyksiin. Periaatteessa laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi alkaa jo aineistoa kerättyäessä, eli haastattelujen tekohetkellä. Tämä ilmeni muun muassa siten, että joissakin haastatteluissa nostin keskusteluun sellaisia asioita, jotka olivat nousseet esiin toisessa haastattelussa. Kunkin haastattelun kohdalla tein päätöksiä sisällöstä

myös sen perusteella, minkä verran tietoa eri asioista haastateltavilla oli annettavana. Jotkut teemat saattoivat painottua. Kaikilta haastateltavilta en kysynyt kaikkia kysymyksiä, ja osalle esitin muunkinlaisia kysymyksiä. Haastattelujen edetessä yhdistelin mielessäni sitä, minkälaisia vastauksia kaiken kaikkiaan kertyi. Litterointivaihe, jossa purin keskustelut nauhalta tekstiksi, hyödytti aineiston jäsentämisessä ja haastatteluhetkiin palaamisessa. Litterointien jälkeen luin aineiston ja tein siihen alleviivauksia ja merkintöjä.

Aineiston merkitsemisen jälkeen aloitin teemoittelun. Aineiston teemoittelu tarkoittaa laadullisen aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä erilaisten aihepiirien mukaan. Näin on mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa. Kun aineisto on ryhmitelty alustavasti, siitä aletaan etsiä varsinaisia teemoja eli aiheita. Ideana on etsiä aineistosta kyseistä teemaa kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Koska keräsin aineiston teemahaastatteluilla, antoi puolistrukturoitu haastattelurunko pohjan teemoittelulle. Palastelin aineiston siten, että keräsin jokaiselta haastateltavalta erikseen kaikki määrättyihin haastattelukysymyksiin liittyvät kommentit saman kysymysotsikon alle. Sellaisia vastauksia, jotka liittyivät tiettyihin kysymyksiin tai asioihin, saattoi olla eri kohdissa haastatteluja, eli kävin taas haastatteluaineistot kokonaisuudessaan läpi. Eri teemoja koskevat kommentit muodostuivat kokonaisuudessaan teemakortistoksi.

Koonnin jälkeen jaottelin ja ryhmittelin haastateltavien kommenteissa esiin nousseita asioita ja lähdin rakentamaan tekstiä sitä kautta. Kirjoitin tekstiä loogisessa ja pelkistetyssä muodossa siten, että kaikki asiaan kuuluva ja olennainen on mukana. Opinnäytetyön tulosten esittelyyn muodostin teemoista kokonaisuuksia. Niihin valitsin haastattelukysymyksistä ja -vastauksista sellaiset, jotka muodostavat yhdessä johdonmukaisen, riittävän ja hyvän kokonaisuuden kyseisestä teemasta ja työstin ne tekstiksi. Yhdistin tekstiin sopivia ja tarkoituksenmukaisia, määrättyä asiaa hyvin kuvaavia suoria lainauksia. Nimesin jokaisen haastateltavan seuraavasti: H1, H2, H3...H10, mikä ilmenee käyttämäni suorien lainausten yhteydessä. Aineistoa käsitellessäni tein joissakin kohdissa myös tyypittelyä, eli ryhmitin aineistoa tietyiksi tyypeiksi ja kirjoitin niistä yleistyksen, tyypiesimerkin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93).

5 TULOKSET

5.1 Kirjastoissa tehtävän nuorisotyön syitä ja käytäntöjä

Haastattelujen perusteella kirjastoissa toteutettava nuorisotyö voidaan jaotella koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön ja nuorten vapaa-ajan toimintaan. Vapaa-ajan toiminta on muun muassa kerho-, kurssi- ja harrastustoimintaa, kirjaston aineiston hyödyntämistä, teemaviikkoja, tapahtumia, vaikuttamiseen tähtäävää osallistavaa toimintaa, erilaisiin projekteihin osallistumista, kirjasto- ja nuorisotilan yhdistämistä, kasvatusta ja nuorten kanssa oleilua.

Haastateltavien antamia konkreettisia esimerkkejä toiminnasta ovat kirjavinkkaukset ja tiedonhaun opetus koululaisille, mediakasvatus, kirjaston palvelujen tutuksi tekeminen, kirjastolaisten jalkautuminen nuorten pariin kouluihin ja nuorisotaloille, liikkuvan nuorisotilan toiminta kirjastossa, työntekijöiden työkierto ja vierailut kirjaston ja nuorisotilan välillä, kirjastotyöntekijöiden osallistuminen nuorisotoimen ehkäisevään päihdetyöhön osana Valintojen putkea, yhteistyö Aseman Lapset ry:n Walkers-bussin kanssa, erilaisten tapahtumien järjestäminen kirjastossa ja sen ulkopuolella, yönuorisotalon sekä kerho- ja nuorten iltojen pitäminen kirjastossa, yhteinen pelaaminen, nikkarointi ja askartelu, nuorten kanssa keskustelu ja ongelmatilanteiden selvittely mahdollisuuksien mukaan, nuorten osallistaminen kirjaston hankintoihin ja tilojen suunnitteluun sekä tilojen tarjoaminen muiden tahojen järjestämälle, nuoriin suuntautuvalla toiminnalla.

Helppiviikolla nuorille opetetaan työnhakutaitoja, Ruuti-Budjetissa ja Manimii-tissa nuoria osallistetaan budjetointiin, Ruokkis-Kirjastossa kirjaston tilat avataan koululaisille ruokatauon ajaksi ja pop-up-kahvilassa järjestetään erilaista kesätoimintaa. Niiden lisäksi järjestetään erilaisia ooppera- ja balettiesityksiä kouluryhmille, biisi- ja graffitipajoja, pelitapahtumia ja paljon muuta. Yhteistyö eri tahojen kesken on suuressa roolissa monipuolisessa toiminnassa.

5.1.1 Lähtökohdat, tarve ja tavoitteet

Syitä siihen, mihin tarpeeseen kirjastoissa toteutettava nuorisotyö vastaa, ja miksi sitä on lähdetty alun perin toteuttamaan yhteistyössä kirjastojen ja nuorten

parissa työtä tekevien tahojen kanssa, on monia. Haastateltavien kertomat syyt voi ryhmitellä kategorioihin, mikä on ehkä tässä yhteydessä selkein tapa ilmaista ne. Olen muodostanut kuusi kategoriaa. Ne muodostuivat aineiston käsittelyprosessissa siten, että useampi haastateltava mainitsi samankaltaisia tekijöitä, jotka ryhmittelyvaiheen jälkeen olivat nimettävissä tunnistettavasti ja kirjoitettavissa auki yleistyksiksi, tyyppiesimerkiksi. Kategoriat ovat seuraavat: 1) Nuorten säilyttäminen asiakkaina. 2) Alueellisten lähtökohtien huomioiminen ja palvelujen tarjoaminen yhdenvertaisesti. 3) Tilan tarjoaminen nuorten käyttöön. 4) Ratkaisujen etsiminen häiriökäyttäytymiseen ja ristiriitoihin. 5) Ajankohtaisiin tarpeisiin vastaaminen. 6) Yhteistyön tarpeeseen vastaaminen.

Kategoria 1: Nuorten säilyttäminen asiakkaina

Kirjastoissa alettiin huolestua siitä, että nuoret eivät lue eivätkä käy kirjastossa. Sen seurauksena muutettiin ajattelutapoja. Ryhdyttiin ajattelemaan vähemmän asiointikeskeisesti, eli että kirjastoon voi tulla myös viettämään aikaa. Todettiin, että ainoana lähestymis- ja kasvatustapana sellainen, että nuoret komennetaan hiljaiseksi ja ajetaan heidät pois kirjastosta, on huono. Se voi aiheuttaa provosoituneita tilanteita ja kapinointia. Voi myös olla, että nuoret eivät ikinä palaa takaisin, jolloin kirjastolta loppuvat pian asiakkaat. Nuoret halutaankin pitää asiakkaina kutsumalla ja toivottamalla heidät tervetulleeksi kirjastoon. Tarkoituksena on tehdä heistä hyviä asiakkaita tarjoamalla heille kirjaston palveluja ja kokemuksen kirjastosta hyvänä ja turvallisena paikkana. Nykyään kirjastot ovat yhä enemmän olohuoneita, eivät niinkään kirjavarastoja.

H7: – – miksi ollaan nää nuoret haluttu tänne kutsua ja pyytää ja vaikka metelinkin kera, niin tota se on siis se idea, yks lähtökohtahan on se, että kun jossain vaiheessa alko huolestua, alettiin huolestua, kun nuoret ei lue ja ne ei käy kirjastossa. Niin sitte oli vähän sitä ajatusta, että tulkaa vaan tänne viettämään sitte aikaa, et tuli se ajatus, et jos me ajetaan ne 12-vuotiaana pihalle täältä, ni eihän ne tuu enää ikinä tänne. Sit meillä ei oo kohta enää asiakkaita, ni tavallaan sitä kautta sitte myös saadaan pidettyä meidän asiakkaat. Nykymaailma vaan digitalisoituu ja kukaan ei kohta enää lue kirjoja, ku kaikilla on vaan älyvempaimet ja härpäkkeet.

Tätä tulosta tukee myös edellä esitelty Hokkasen (2012, 151) artikkelin taustajajatus nuoret hukanneesta kirjastosta ja sen synnyttämästä tarpeesta tehdä uusia avauksia nuorten tavoittamiseksi kirjaston aktiivikäyttäjiksi.

Suomessa kirjastoista lainataan muihin maihin nähden edelleen paljon aineistoa, mutta lainaukset ja lainaajien määrä ovat pienentyneet huippuvuosista. 15–24-vuotiaiden nuorten kirjastokäynnit ovat vähentyneet huomattavasti, ja he lukevat vähemmän kirjoja kuin 1990-luvulla. Viimeisimmän, eli vuonna 2012 tehdyn PISA-tutkimuksen mukaan nuorten lukutaito on heikentynyt. Näin ollen myös tilastot osoittavat, että on tärkeää tehdä kirjastoista nuoria houkuttelevia paikkoja ja ylläpitää lukemisharrastusta. (Tiitinen & Turunen 2017, 208.)

Nuorten luku- ja kirjoitustaidon heikkeneminen aiheuttaa huolta yhteiskunnan laajuisesti, ja aihe nousi hiljattain esiin opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) ja median uutisoinnissa. Heikkenemisen syiksi mainittiin muun muassa sosiaalinen media, muu viihdetarjonta, älylaitteet sekä kirjallisuuden ja lapsille lukemisen väheneminen. OKM asetti 31.10.2017 kansallisen lukutaitofoorumin vastaamaan lukutaidon ja lukuinnon heikkenemiseen. Sen tehtävänä on suuntaviivojen laatiminen lasten ja nuorten lukutaidon ja lukemisharrastuksen kehittämiseksi. Suuntaviivojen tulee sisältää ehdotukset lukemisharrastuksessa ja lukutaidossa havaittujen huonojen kehityspiirteiden korjaamiseksi ja kaikkien lasten ja nuorten riittävän lukutaidon varmistamiseksi. Lukutaitofoorumin työryhmä koostuu useista lukutaidon asiantuntijoista ja aiheen parissa toimivista tahoista. Foorumia rahoitetaan miljoonalla eurolla. (OKM 2017: tiedote 31.10.2017; ks. mm. Helsingin Sanomat, MTV ja Yle.)

Kategoria 2: Alueellisten lähtökohtien huomioiminen ja palvelujen tarjoaminen yhdenvertaisesti

Eri alueilla elämisen ja olemisen lähtökohdat ovat erilaisia. Erityisesti lähiöissä sijaitsevilla kirjastoilla työskentelevät haastateltavat nostivat tietynlaiset alueelliset tekijät yhdeksi tarpeeksi toteuttaa nuorisotyötä. Heidän mukaansa kirjaston roolina on vastata näihin tarpeisiin siten, että alueiden asukkaat saavat muiden kansalaisten kanssa yhdenvertaisia mahdollisuuksia tukeen, tekemiseen ja osallistumiseen.

Joillakin alueilla esiintyy tavallista enemmän vähäosaisuutta ja erilaisia ongelmia. On perheitä, joilla asiat eivät ole hyvin. Kaikilla nuorilla ei ole resursseja päästä osaksi sellaisia asioita, jotka ovat suurimmalle osalle muista nuorista

tavallisia ja kaikkien tuntemia, osa nuorisokulttuuria. Lapsia ja nuoria voi myös olla paljon, mutta alueella on vain vähän järjestettyä tekemistä heille. Tällaiset tekijät voivat olla syrjäyttäviä, jättää ulkopuolelle.

Erään haastateltavan kuvaus valaisee osuvasti koettua arkea ja sen synnyttämiä oivalluksia:

H9: Heil on erilaiset lähtökohdat kun jollain toisella alueella yksinkertaisesti. Se on ihan lähtien siitä, että joillain on vanhemmat joilla ei oo hirveesti varallisuutta ja asutaan tämmösellä alueella missä ei oo niinkun, kulkuyhteydet on mitä on, niin semmonen nuori ei niin helposti lähe muualle esimerkiksi, elikkä meidän pitää pystyy tässä tarjoamaan sitten niinku niitä asioita mihin he eivät pääse niin helposti käsiksi sitte muualla. Et se luo tässä niinku omanlaistaan. Ja meil on ollu paljon sellasta, että silloin kun tässä oli joitain haasteita, ihan nuorisoporukoita, niin sitten kun heidän kanssa haettiin niitä rajoja, niin tutustu tavallaan heidän taustoihin samalla sitte usein just nimenomaan koulun ammattilaisten ja nuorisotalon ammattilaisten kanssa ja heidän niinku tietämyksellään, niin keskustellessa usein selvis aika tommosia niinku rankkojakin taustoja, minkä perusteella sitten oli, pysty ymmärtämään aika eri lailla sitä nuoren käytöstä ja tavallaan ehkä niinku sitte tajuamaan sen myös, mitä tämä nuori ehkä kaipaa. Et millä me voidaan auttaa sitä sitte myös. Ei tietenkään ylittäen meidän mitään toimenkuvaa tai resursseja, mutta se, että on suunnattu kuitenkin sitten sitä, et sellanen nuori kaipaa tietysti esimerkiksi niinku, hän kaipaa sellasta jonkinlaista kosketusta koko yhteiskuntaan, että sehän on niinku kirjaston rooli mun mielestä, että me voidaan tarjota sitä kanssa.

Kirjastoissa halutaan auttaa ja tukea nuoria, joilla on vaikeuksia. Niissä järjestetään muun muassa toimintaa ja tapahtumia, tarjotaan kulttuurisia sisältöjä ja opetetaan medialukutaitoja. Alueelliset erityispiirteet vaikuttavat kuitenkin suoraan siihen, minkälaista toimintaa nuorille järjestetään. Ne tuovat mukanaan omanlaisiaan haasteita ja mahdollisuuksia, joiden keskellä työntekijät joutuvat tasapainoilemaan. Eri kirjastojen välillä voi olla suuria eroja. Toisissa kirjastoissa mukavan tekemisen ja tapahtumien järjestäminen nuorille riittää, toisissa sellainen ei riitä vastaamaan tuen tarpeisiin.

Kategoria 3: Tilan tarjoaminen nuorten käyttöön

Nuoret saattavat viettää kirjastossa melko paljon aikaa. Tämä korostuu silloin,

jos nuorisotilaa ei ole lähellä, se ei ole auki tai sinne ei huvita mennä. Kirjasto on avoin ja ilmainen paikka, jossa on mahdollisuus kivaan tekemiseen, opiskelemaan tai oleiluun. Monissa kirjastoissa on havaittu, että erityisesti sellaisina päivinä tai ajanjaksoina, kun nuorisotalot ovat kiinni, nuoret hakeutuvat kirjastoon. Tuolloin heille kannattaa tarjota toimintaa. On myös parempi, että syys- ja talviajan pimeässä ja kylmyydessä lapset ja nuoret ovat enemmän kirjastossa kuin ulkosalla ja esimerkiksi ostarilla alkoholistien keskellä. Kirjastossa on turvallisia aikuisia, joiden puoleen voi kääntyä, jotka auttavat ja puuttuvat tarvittaessa tilanteisiin.

Tilojen toimimattomuus ja erilaisten tilaratkaisujen keksiminen asian ratkaisemiseksi liittyvät osaltaan tähän. Jos ihmisten halutaan tulevan kirjastoon ja viihtyvän siellä, pitää toimivuuteen kiinnittää huomiota. Toimimattomat tilat aiheuttavat haasteita ja päänsärkyä erilaisiin tilanteisiin ja siihen, miten asiakkaat saadaan tyytyväisiksi. Muun muassa tilojen ahtaus, akustiikka, hankala muunneltavuus ja nuorten omien tilojen pienuus tai puuttuminen ovat tyypillisiä pulmia. Nuoret olisi ilman muuta hyvä ottaa mukaan ratkaisujen suunnitteluun, joissain kirjastoissa niin on tehtykin. Toisissa paikoissa resursseja on varattu hyvin tilakysymyksiin, toisissa ei oikeastaan ollenkaan. Alla haastateltavat kertovat käytännön ongelmista:

H5: Ei niitä oo ja ei meilläkään oo mitään, ei meilläkään oikeesti oo tiloja missä olla, sehän on vaan se mikä on se ongelma tällasessa paikassa, että on määritelty kirjasto kaupungin olohuoneeksi, mutta sitte kirjastossa ei oo edes penkkejä missä istua, ni hyvä et hyllyt mahtuu paikalleen, ni sitte ihmetellään, et miten siellä on niin ahdasta.

H9: – – meidän tilat on semmoset vanhanmalliset kaikuvat, ei minäkäänkään akustiikkaa oltu silloin mietitty. Joten se oli vaikeeta, se aiheutti todella paljon, niinku omanlaistaan haastetta siihen ihan arkiseen toimintaan, ja sit joutu ihan pikkuasioista, et se niinku siertoraja ylittyi hyvin paljon nopeemmin, kun nuoret olivat lähellä ja kaikuvassa tilassa ja sillä lailla pieneen tilaan ahtautuneena, ni se oli ongelma.

Myös tutkimustiedon valossa hyvät tilat ovat tärkeä huomioitava näkökohta kirjaston käytön edistämiseksi. Kirjastojen fyysisen ympäristön parantaminen korreloi merkittävästi kirjastojen käytön lisääntymisen kanssa. Lasten ja nuorten

osallistuminen kirjaston tilan parantamiseen tähtääviin toimiin on edistänyt heidän tunnettaan kuulua kyseiseen tilaan. Osallistumisprosessi voidaan nähdä myös keinona edistää lasten kykyä kokeilla, oppia, arvioida ja toimia omassa ympäristössään. (Atmodiwirjo & Yatmo & Paramita 2010, 32–33.)

Kesti-Helian (2017, 40) mukaan nuorilla on monenlaisia tarpeita erilaisille vapaa-ajan tiloille. Tilassa viihtymiseen vaikuttavat puitteet, jotka sanelevat tilassa mahdollistuvaa toimintaa, mutta yhtä tärkeää tai jopa tärkeämpää on sosiaalinen ympäristö. Nuori haluaa tehdä oikeita asioita oikeissa ympäristöissä. (Kesti-Helia 2017, 40.)

Kategoria 4: Ratkaisujen etsiminen häiriökäyttäytymiseen ja ristiriitoihin

Kirjastot haluavat ja tarvitsevat nuoria asiakkaisiin. Kun siinä on onnistuttu ja nuoret ovat löytäneet kirjaston, on vastaan tullut haasteita ja paineita. Kaikissa paikoissa ei ole ajateltu loppuun asti sitä, mitä tarkoittaa konkreettisesti, kun nuorisoa on paikalla paljon, mutta tilat ovat ahtaat ja yhteiset muiden asiakkaiden kanssa. Kirjastoissa esiintyy nuorten häiriökäyttäytymistä, mikä vaikuttaa sekä muihin asiakkaisiin että henkilökuntaan. Nuoret hakevat rajojaan monin tavoin ja kokeilevat, mikä on sallittua ja mikä ei: kuinka pitkälle joissain asioissa voi mennä. Nuorilla on myös erilaisia lähtökohtia siihen, mitä kirjastossa tehdään. Näin ollen nuorten ja muiden asiakkaiden tarpeet törmäävät ja muiden kirjaston käyttäjien viihtyvyys voi välillä kärsiä. Aikuisasiakkaat saattavat valittaa nuorten metelöinnistä ja käytöksestä. Henkilökunta jää puun ja kuoren väliin yrittäessään tasapainoilla eri asiakasryhmien välissä, pitää kaikki osapuolet tyytyväisinä jollain tavalla ja säilyttää rauhanomaisen tilanteen. Nuorten käytökseen halutaan reagoida positiivisesti, jotta tilanne saadaan ratkaistua. Toisaalta joissakin kirjastossa saattaa vallita myös sellainen sisäinen kulttuuri, että nuoret koetaan häiritsevinä, meluisina ja tarpeettomina.

Seuraavan kuvauksen kautta konkretisoituu, miltä häiriökäyttäytyminen näyttää ja tuntuu. Kärjistyneet tilanteet johtavat siihen, että jotain on pakko tehdä. Esimerkki osoittaa myös hienosti sen, että pahimpiinkin tilanteisiin voi löytää ratkaisuja:

H9: – – huolimatta siitä, et nuorisotalo oli jo niinku mukana yhteistyössä, mut silti koettiin et tarvitaan vieläkin niiltä paljon tukea, tukea vielä enemmän, et tääl oli aika siis sillain hurjaakin välillä. Eli nuoret toimi sillä lailla, että täällä ihan tavarat lenteli ja oli ihan uhkailua ja kaikkea, et se ei ollu semmosta, et yritettiin kirjastovirkailijoita ihan niinku härnätä ja kiusata ja seurailla työajan jälkeen, että tää oli tämmöstä, en sanois että kovin harvinaista siis, et et nuoret keksii kyllä tehdä tätä ihan edelleenki eri puolilla kaupunkiakin, että sitä varten meillä on hyvä, että me ollaan tavallaan rakennettu sellanen malli ja me on yritetty sitä kyllä paljon sitte niinku saada, että muutki vois sitä hyödyntää, miten me selvittiin siitä tilanteesta, ja nykyäänhän täällä on hyvin tota, tää pyörii tosi mukavasti.

Nuorten häiriökäyttäytyminen kirjastoissa ei ole mikään uusi asia. Anna Tiitinen ja Vappu Turunen (2017, 207) toteavat artikkelissaan useiden esimerkinostojen pohjalta, että alaikäiset ovat aiheuttaneet häiriöitä suomalaisissa kirjastoissa jo yli sadan vuoden ajan. Juuret juontavat 1900-luvun alkupuolelle. Tuolloin lasten ja nuorten koettiin häiritsevän aikuisyleisöä kirjastojen pienissä tiloissa, joten lainaus saatettiin järjestää erillisinä, noin 7–16-vuotiaille suunnattuina aukiolotunteina sellaisissa yleisissä kirjastoissa, joissa ylipäätään hankittiin kirjoja lapsia ja nuoria varten. Sittemmin nuorten häiritseväksi koettu oleskelu kirjastossa on toiminut pohjana monenlaisille toimenpiteille ja hankkeille: on muun muassa laadittu käyttäytymissäantöjä, tehty erilaisia tilaratkaisuja ja käynnistetty yhteistyöhankkeita nuoriso- ja kirjastotoimen välillä. (Tiitinen & Turunen 2017, 207.)

Myös KirNu-hankkeen esittelyssä edellä ilmeni, että kirjastotyöntekijät ovat kokeneet hankaluuksia ja yhteentörmäyksiä, keinottomuuttakin, nuorison kanssa toimimisessa. Tämän myötä on syntynyt tarve saada lisää tietoa, ymmärrystä ja osaamista, eli erilaisia valmiuksia nuorten kanssa toimimiseen. Niiden saamiseksi on käännytty nuorisotyön puoleen. (Pitkänen 2015.)

Kategoria 5: Ajankohtaisiin tarpeisiin vastaaminen

Kirjastoja on ryhdytty rakentamaan kauppakeskuksiin, jotka toimivat liikenteen solmukohtina ja joissa liikkuu paljon ihmisiä. Sen myötä nuoret ovat löytäneet tiensä kirjastoihin yhtä lailla kuin kauppakeskuksiinkin. On myös tehty uudenlaisia kirjastoja, joiden olemusta ja tarjontaa on laajennettu perinteisestä. Nyky-

kirjastossa tehdään ja opitaan paljon muutakin kuin kirjojen lukemista ja lainaamista. Kun nuoret ovat alkaneet käydä kirjastossa, on heille pitänyt keksiä jotakin tekemistä siellä.

Suomen hallituksen yhtenä kärkihankkeena on lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma. Toimintasuunnitelman mukaan vuoden 2018 loppuun mennessä maakunnissa ja niiden alueella sijaitsevissa kunnissa kaikki lasten, nuorten ja perheiden palvelut tullaan sovittamaan yhteen lapsi- ja perhelähtöiseksi palvelujen kokonaisuudeksi. Erityisesti huomioidaan sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä kuntien palvelujen rajapinnat varhaiskasvatuksen, koulun, nuorisotyön, kulttuurin ja kirjaston osalta. Palvelukokonaisuuksia mallinnetaan ja otetaan käyttöön. (Valtioneuvoston kanslia 2016, 56.) Tämä tuonee oman lisänsä myös kirjastojen ajankohtaisiin tarpeisiin vastaamiseen.

Ajankohtaisiin tarpeisiin liittyen erilaisten monitoimitilojen rakentaminen näyttää tällä hetkellä kasvavana trendinä. Ajatuksena on palvelujen yhdistäminen saman katon alle ja tietynlainen toiminnan seinättömyys. Tiloissa saattaa toimia esimerkiksi erilaisia terveys- ja neuvontapalveluja. Yhtenä esimerkkinä tästä on keväällä 2018 Tampereella avattava Tesoman hyvinvointikeskus. Keskuksessa tarjotaan kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluita ja sieltä saa matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa niin terveys-, sosiaali- kuin työllisyysasioissakin. Saman katon alle muuttavat hammashoitola, lapsiperheiden hyvinvointineuvola, nuorisotilat, kirjasto ja terveysasema. Hyvinvointikeskus toimii myös alueen asukkaiden kohtaamispaikkana yhteisökahviloineen sekä tapahtuma- ja harrastetiloineen. Sen hyvinvointipalvelut toteutetaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kumppanuusmallilla, allianssilla, ensimmäisenä Suomessa. Keskuksen perustaminen liittyy maakunta- ja sote-uudistukseen. (Oma Tesoma -hanke, Tampereen kaupunki 2017.)

Osallistuin keväällä 2017 Tampereella järjestetyn nuoriso- ja kasvatustalon ammattilaistapahtuma NUORI2017 ohjelmaan kuuluneeseen Jos nää tekis yhes? -seminaariin, jonka aiheena oli yhteinen työ ja kumppanuus eri toimijoiden kesken. Esimerkiksi Tampereen Koilliskeskuksessa sekä Helsingissä toimivassa Maunula-talossa on yhdistetty muun muassa nuoriso- ja kirjastotyön toimintaa. Yleisön puheenvuoroista kävi ilmi, että samankaltaisia ajatuksia ja virityksiä on

parhaillaan käynnissä muissakin paikoissa. On mielenkiintoista, minkälaisia uusia ideoita, työmuotoja ja toimintatapoja ne mahtavatkaan ajan kanssa synnyttää.

Tapio Kuuren ja Jukka Lidmanin (s.a., 27) mukaan nuorisotaloja on kehitetty viime vuosina moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta monitoimitaloiksi, joiden palveluja voivat käyttää päiväsaikaan päiväkodit, esiopetus ja perusopetus. Myös muut ikäluokat voivat käyttää talojen palveluja, jolloin ne toimivat sukupolvien välisen kohtaamisen paikkoina. (Kuure & Lidman s.a., 27.)

Kesti-Helian (2017, 9) mukaan Helsingin nuorisoasiainkeskus on hakenut säästöjä tehostamalla tilankäyttöään ja suunnittelemalla tulevaisuuden nuorille tarkoitettuja tiloja yhteistyössä muiden hallintokuntien ja kolmannen sektorin kanssa. Nuorisoasiainkeskuksen strategiassa vuonna 2011 oli tavoitteena, että tulevaisuudessa nuorisotalojen sijasta puhuttaisiin nuorten taloista, joissa nuorilla on keskeinen rooli toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Nuorisotyöntekijöiden visioitiin työskentelevän luontevasti omien ja eri toimijoiden yhteiskäytössä olevien toimintakeskusten, pienempien paikallisten tilojen tai jopa väliaikaisten tilojen välillä. Tavoitteena oli edetä nuorten tarpeiden mukaan toiminta edellä ja valita tilat toiminnan mukaan. Ilmeisesti tavoitteeseen ei ole päästy. Erilaisia avauksia toimintakulttuurin muutokseen on kuitenkin jo tehty. (Kesti-Helia 2017, 9.)

Osa haastateltavista kokee yhteistyön olevan helpompaa samoissa tai lähes samoissa tiloissa toimittaessa. Tilojen yhdistämisen voikin tulkita olevan toivottava suuntaus myös työntekijöiden näkökulmasta.

Kategoria 6: Yhteistyön tarpeeseen vastaaminen

Nuorisotyöhön liittyvä yhteistyö kirjasto- ja nuorisotyöntekijöiden, koulujen henkilökunnan, järjestöjen, seurakuntien ja muiden tahojen kanssa on saanut alkunsa eri toimijoiden omista lähtökohdista käsin, ja se toteutuu monin tavoin. Yhdellä alueella järjestelmällistä yhteistyötä on lähdetty rakentamalla rakentamaan siksi, että se on jäänyt muuten vähäiseksi, vaikka toiveita siihen on ollut pidempään kaikilla osapuolilla. Toisessa paikassa kirjasto on tyhjentänyt nuori-

sotilan nuorista, mikä on aiheuttanut uuden tilanteen sekä kirjastolle että nuorisotoimelle. Kolmannessa paikassa on ajateltu tiettyjen tahojen olevan luontevimpia ja helpoimmin lähestyttäviä nuorison kanssa toimimiseen liittyvissä asioissa ja otettu niihin yhteyttä. Monissa paikoissa on ollut suuri tarve saada muiden osaamista avuksi. Kirjastojen ja koulujen yhteistyö on säännöllistä, ja kuuluu perustoimintaan.

Yhteistyön kautta saadaan yhdistettyä erilaista osaamista ja resursseja. Kohderyhmää tavoitetaan paremmin. Kun yhdessä pystytään hyödyntämään osaamista puolin ja toisin, esimerkiksi auttamaan nuoria tai järjestämään toimintaa tai tapahtumia, on sillä selvä lisäarvo siihen nähden, että eri toimijat olisivat etäällä toisistaan erillisinä saarekkeina toimien.

H3: Mun mielestä tässä kaupungissa ylipäättänsä on sellanen ajatus, että yritetään tehdä eri toimijoiden kanssa yhteistyötä ja se on semmonen, mihin myös johto kannustaa. Mutta että se on paljon kiinni semmosista, ehkä myös siitä, että kohdataan niinku kasvokkain ja jutellaan asioista ja huomataan, että mikä on yhteistä. Esimerkiks että muuten sitä, jos ei oo sitä keskustelua ja muuta, niinku jollain tavalla kohdata tai tavata, niin silloin jää kyllä moni asia piiloon. Ei tunnisteta sitä, että mitä eri niinku työpaikoilla tapahtuu ja minkälaisia asioita kohdataan ja onko yhteisiä tarpeita.

Seuraavat esimerkit kertovat, miten eri paikoissa on vastattu yhteistyötarpeisiin. Ensimmäisessä esimerkissä kirjaston työntekijä liittyi nuorisoryhmään, jonka kautta selvitettiin ja vertailtiin, minkälaista työtä muissa kirjastoissa tehdään kotimaassa ja kansainvälisesti. Toisessa esimerkissä erään uuden työmuotokeilun ja siihen liittyvän yhdistämisen myötä kaupungin keskustaan saatiin nuorisotila sijoittamalla se kirjastoon. Nuoret aiheuttivat levottomuutta asemalla, mikä synnytti tarpeen saada nuorille oma paikka myös keskustaan. Kolmannessa esimerkissä kirjasto palkkasi erityisnuorisotyöntekijän, joka keskittyi nuorten kohtaamiseen kirjastossa ja loi kirjaston nuorisotyötä koskevan toimintamallin. Neljännessä esimerkissä kirjastoon suunniteltiin ja toteutettiin nuorten tila yhdessä nuorisopalveluiden kanssa. Aluksi nuorisopalveluiden työntekijöitä toimi siellä säännöllisesti, sittemmin tilaa on muutettu nuorten tarpeet huomioiden, ja nykyään se toimii kirjaston omin voimin. Nuorten tilan toteuttaminen toimi sysäyksenä myös muuhun yhteistyöhön. Muissakin paikoissa kirjastossa on työskennellyt tai työskentelee nuoriso-ohjaajia. Joissain tapauksissa kirjas-

työntekijät ovat itse kouluttautuneet nuoriso-ohjaajiksi, tai heillä on ollut jo valmiiksi työhön hyvin soveltuvaa taustaa. Viidennessä esimerkissä yhteistyö nuorisotoimen kanssa sai alkunsa yksittäisen nuorisotyöntekijän ideasta. Kun nuorisotalolta loppui kerho ja työntekijälle jäi sen takia päivä vapaaksi, hän tarjoutui työskentelemään kyseisenä päivänä kirjastolla nuorten parissa. Tästä tuli pysyvä käytäntö, jota toteuttamassa on nykyään useampia nuorisotilan nuorisotyöntekijöitä. Kuudennessa esimerkissä nuorisotoimi siirtyi pitämään nuorisotilaa kirjaston tiloihin oman remonttinsa ajaksi, mikä synnytti vahvaa yhteistyötä. Seitsemännessä esimerkissä kirjaston nuorten osastolla on aina töissä sekä kirjasto- että nuorisotyöntekijöitä.

Kirjastoissa yhteistyönä toteutettavalla nuorisotyöllä tavoitellaan haastateltavien kertoman perusteella kirjastojen lähtökohtien toteuttamista ja palveluiden tutuksi tekemistä, resurssien yhdistämistä ja hyödyntämistä sekä nuorten olojen parantamista.

Kirjaston palveluja halutaan tehdä tutuiksi ja taata niiden käytön jatkuvuus. Kirjastojen lähtökohtien toteuttamisella tarkoitetaan muun muassa seuraavia asioita: pyritään saamaan nuoret kiinnostumaan kirjallisuudesta ja lukemaan enemmän, tuetaan nuorten osallisuutta, kansalaistaitoja ja integroitumista yhteiskuntaan sekä opetellaan turvallisten aikuisten kanssa yleisiä käyttäytymissääntöjä ja toisten kunnioittamista. Resurssien yhdistäminen ja hyödyntäminen on monilta osin kannattavaa. Yhteistyössä toimimalla pystytään yhdistämään seinätiloja ja toimintaa, karsimaan päällekkäisyyksiä, suurentamaan resursseja ja saavuttamaan suurempaa hyötyä. Nuorten olojen parantaminen liittyy elämänlaadun paranemiseen. Yhdessä verkoston kanssa tavoitellaan sitä, että nuoret tuntevat olonsa hyväksi ja heidän pahoinvointiinsa puututaan.

5.1.2 Toiminnan tuloksellisuus ja vaikuttavuus

Laitinen (2016, 21) kiinnittää huomiota siihen, että kirjaston toimintojen arvioinnissa tulee olla aktiivinen ote: sitä tulee tehdä oma-aloitteisesti ja jatkuvasti, ei ainoastaan tarvittaessa ja reaktiivisesti. Tulee siis pyrkiä ennakointiin: oman organisaation tuntemus ja näkemys alan kehittymisestä lähitulevaisuudessa yhdistettynä käytettävissä olevaan määrälliseen ja laadulliseen faktatietoon anta-

vat eväät organisaation toimintojen kehittämiseksi. Kirjastojen toimintaympäristön muutos on vähitellen johtanut siihen, että alan suuntaus on muuttunut aiemmista kokoelmaorientoituneista palveluista kohti sitä, että edistetään kirjaston resurssien saatavuutta ja uusien palvelujen vaikuttavuuden arviointia. (Laitinen 2016, 21.)

Tuloksilla ja vaikutuksilla tarkoitetaan sellaisia asioita ja kehitystä, joita toiminnalla saadaan aikaiseksi. Haastattelurunkoa pohtiessani ja rakentaessani pidin tärkeänä saada tietoa siitä, minkälaisia tuloksia ja vaikutuksia kirjastoissa toteuttavalla nuorisotyöllä on havaittu olevan. Ne liittyvät olennaisesti toiminnan arviointiin, ja tulosten ja vaikutusten hyötynäkökohtien kautta voidaan perustella sitä, minkä vuoksi jotain määrättyä toimintaa kannattaa toteuttaa.

Pyysin haastateltavia arvioimaan ammattilaisina sitä, minkälaisia tuloksia ja vaikutuksia kirjastoissa tehtävällä nuorisotyöllä on nuoriin, kirjastoon itseensä ja sellaisiin yhteistyökumppaneihin, joiden kanssa työtä tehdään. Niiden lisäksi syntyi näkemys myös työn vaikutuksista ympäristöön. Vastaukset perustuvat haastateltavieni työn arjesta nousevaan kokemustietoon, työstä saatuun palautteeseen ja mahdollisesti kirjastojen ja/tai niiden verkostojen palveluista saatuun seurantatietoon. Vastaukset on luetteloitu taulukkoon (taulukko 1).

Nuorten näkökulmana esiin nousi monta tärkeää tekijää. Niitä ovat oma paikka, jossa voi käydä hyvillä mielin, turvaverkon tarjoama tuki, mahdollisuudet mielekkääseen tekemiseen, osallisuus ja äänen kuuluville saaminen, taitojen kehittyminen, innostus lukemista kohtaan ja oman käytöksen sopeuttaminen sääntöjen mukaiseksi. Lisäksi yhteistyön myötä voidaan tavoittaa mahdollisimman monia nuoria, mikä lisää tasavertaisuutta, ja eri alojen työntekijät tunnistavat paremmin nuorten parissa meneillään olevat ilmiöt ja voivat tarvittaessa puuttua niihin.

Kirjastojen näkökulma liittyy toisaalta nuoriin, toisaalta työntekijöihin ja työkäytäntöihin. Yhteistyön kautta saadaan huomioitua yksi iso lohko, eli kulttuuri- ja vapaa-ajan puoli, nuorten elämässä. Yhteistyö lisää keinoja nuorten osallistamiseen, onnistuneisiin kohtaamisiin, tuen tarjoamiseen, kasvuun osallistumiseen ja häiriökäyttäytymisen vähenemiseen. Nuoria tavoitetaan enemmän kuin pelkästään yhtenä organisaationa tavoitettaisiin. Työkäytännöt sujuvoituvat ja

työskentely paranee, kun yhteydenottokynnys muihin ammattilaisiin madaltuu, toimintatavat hioutuvat ja osaaminen, innostuneisuus ja motivaatio lisääntyvät.

Kirjastojen yhteistyökumppaneiden näkökulmasta yhteistyö on lisännyt tietoa toisten toimintatavoista, helpottanut siten ajatusta yhteistyöstä ja tuonut joustavuutta yhdessä toimimiseen. Toisten palveluista ja osaamisesta hyödytään. Innostunut ilmapiiri on tarttunut. Asenteet nuoria kohtaan ovat muuttuneet suopeammiksi, kun tietoa ja vastuuta on jaettu. On haettu ja otettu roolia nuorten turvaverkon yhtenä osana.

Myös ympäristö hyötyy, kun nuorisotyötä tehdään laajemmin monien toimijoiden yhteistyönä. Kun nuorille tarjotaan mielekästä ja järkevää tekemistä ja omia paikkoja, vähenevät häiritseviksi koetut ja ongelmia muodostavat asiat, kuten levottomuus ja hengailu.

Taulukko 1. Kirjastoissa tehtävän nuorisotyön havaitut tulokset ja vaikutukset haastateltavien arvioimana

KIRJASTOISSA TEHTÄVÄN NUORISOTYÖN HAVAITUT TULOKSET JA VAIKUTUKSET

TOIMINNAN KOHDERYHMÄN ELI NUORTEN NÄKÖKULMA

- Nuorilla on vakituinen, oma paikka, jossa käydä.
- Kirjastossa käyminen on nuorille helpompaa, kun nuorten osastolla on ihmisiä, jotka eivät näe heitä pelkästään ongelmana tai ikävänä häiriötekijänä. Kirjastossa voi käydä hyvillä mielin.
- Nuorelle syntyy tunne, että hän saa tukea ja hänen on helpompi selvittää asioita. Turvallisia aikuisia on muuallakin kuin nuorisotilassa tai koulussa. Luottamus. Turvaverkko.
- Nuorille on tarjolla monipuolista ja laadukasta ohjelmaa, aktiviteettia.
- Osallistamisen kautta nuori saa sanottua mielipiteensä ja tulee kuulluksi.
- Nuorten erilaiset taidot kehittyvät (mm. mediakasvatus- ja tiedonhallintataidot).
- Nuoret innostuvat lukemisesta ja lukevat aiempaa enemmän.
- Nuorille on tullut selkeämmäksi se, miten toimitaan molemmissa tiloissa, eli kirjastossa ja nuorisotilassa.

- Nuoret opettavat toisiaan käyttäytymään sääntöjen mukaan: vakituiset kävijät antavat mallia uusille tulijoille.
- Kouluyhteistyössä useiden koulujen kanssa mahdollisimman moni nuori tavoitetaan tasapuolisesti.
- Eri alojen työntekijät tunnistavat paremmin nuorten ongelmia ja nuorten parissa meneillään olevia ilmiöitä ja voivat tarvittaessa puuttua niihin.

ORGANISAATION ELI KIRJASTON NÄKÖKULMA

- Yhdessä muodostetaan kulttuuri- ja vapaa-ajan puoli nuoren elämässä.
- Kohdataan nuoria onnistuneesti.
- Pystytään rakentamaan luottamusta nuoriin myös kirjaston tiloissa.
- Toimitaan nuorten turvaverkon yhtenä osana.
- Saadaan seurata monen ihmisen kasvua lapsesta nuoreksi ja aikuiseksi (motivoi ja palkitsee työntekijöitä).
- Saadaan olla mukana osallistamassa nuoria ja kuulemassa heidän ääntään. Saadaan keinoja osallistamiseen tekemisen kautta, ilman että tarvitsee lähteä opiskelemaan erikseen.
- Häiriökäyttäytyminen on saatu vähenemään ja tilanne kirjastossa rauhoittumaan.
- Työntekijöiden kynnys ottaa yhteyttä muihin ammattilaisiin on madaltunut.
- Tavoitetaan paljon enemmän nuoria kuin yhtenä organisaationa tavoitettaisiin.
- Työntekijöille on tullut selkeämmäksi se, miten toimitaan. Yhteistyön myötä on pitänyt miettiä yhteisten käytäntöjen lisäksi sitä, miten omassa kirjastossa tehdään nuorisotyötä ja mitkä ovat säännöt ja raamit, joiden sisällä toimitaan. Kun kaikki sitoutuvat ja toiminta on johdonmukaista, on työskentely kaikille työntekijöille selkeämpää, turvallisempaa ja miellyttävämpää.
- Työkäytännöt kaupunkien sisällä sujuvoituvat, kun kaupungit yrittävät samalla kehittää organisaatiotaan joustavammaksi.
- Työntekijöille ja työyhteisölle on tullut lisää osaamista ja laajempi näkökulma työhön.
- Innostunut ilmapiiri eri yhteistoimijoiden kesken on tarttunut.

KIRJASTON YHTEISTYÖKUMPPANEIDEN NÄKÖKULMA

- Kouluyhteistyössä useiden koulujen kanssa ne kaikki hyötyvät tasapuolisesti kirjaston ja nuorisotoimen tarjoamista palveluista.

- Koulun, nuorisotoimen ja kirjaston yhteistyö on lisännyt tietoa toisten toimintatavoista, helpottanut ajatusta yhteistyöstä ja tuonut joustavuutta yhdessä toimimiseen.
- Innostunut ilmapiiri eri yhteistoimijoiden kesken on tarttunut.
- Tiedon ja vastuun jakaminen on vaikuttanut eri yhteistyötahojen asenteisiin nuoria kohtaan. Nuoria ei nähdä pelkkänä ongelmana, vaan tulevaisuuden aikuisina, joihin kannattaa panostaa. Kun kaikki tahot ottavat vastuuta ”koko kylä kasvattaa” -periaatteella, asiat sujuvat paremmin ja kunkin taakka on kohtuullinen.
- Toimitaan nuorten turvaverkon yhtenä osana.

YMPÄRISTÖN NÄKÖKULMA

- Ympäristö hyötyy siitä, että nuorisotyötä tehdään laajemmin monien toimijoiden yhteistyönä. Kun nuorille on mielekästä ja järkevää tekemistä ja omia paikkoja, vähentää se häiritseviksi koettuja asioita, muun muassa levottomuutta ja hengailua.

On mielenkiintoista tarkastella sitä, miten moninaisia näkökulmia ja vaikutuksia on havaittavissa. Nuoret ovat keskiössä ja selviä hyödynsaajia. Kun taulukkoa tarkastelee kokonaisuutena, voi huomata useiden tekijöiden tukevan yhteiskuntaan integroitumista. Peilattaessa esiin tulleita tuloksia ja vaikutuksia myös edellä mainittuihin yhteistyön tavoitteisiin, eli kirjastojen lähtökohtien toteuttamiseen ja palveluiden tutuksi tekemiseen, resurssien yhdistämiseen ja hyödyntämiseen sekä nuorten olojen parantamiseen, voi todeta, että niitä on onnistuttu saavuttamaan.

Eri kirjastot voisivat hyödyntää tätä taulukkoa tavoitteiden asettamisessa ja toiminnan arvioinnissa. Tulokset ja vaikutukset on koottu kymmenestä eri kirjastosta, eli näkökulma on yksittäisiä kirjastoja laajempi. Palautetta pitäisi kerätä säännöllisesti suoraan jokaiselta taholta, johon toiminnalla on vaikutusta. Nyt taulukossa mainitut asiat tulevat pitkälti työntekijöiden näkemyksen ja kokemuksen kautta. Työn seuranta- ja arviointimenetelmät olisi hyvä miettiä, ja liittää suunnitelmallinen palautteen kerääminen osaksi niitä.

5.1.3 Yhteenveto syistä ja käytännöistä

Luvun 5.1 tulokset vastaavat ensimmäiseen tutkimuskysymykseen, eli miksi nuorisotyötä tehdään kirjastoissa. Haastattelutulosten mukaan kirjastoissa to-

teutetaan monipuolista nuorisotyötä. Se voidaan jaotella koulun kanssa tehtävään yhteistyöhön ja nuorten vapaa-ajan toimintaan. Syyt/lähtökohdat siihen, miksi kirjastoissa toteutetaan nuorisotyötä, voi ryhmitellä kuuteen kategoriaan. Yhtenä syynä on halu säilyttää nuoret asiakkaina. Toisena syynä on alueellisten lähtökohtien huomioiminen toiminnassa ja palvelujen tarjoaminen yhdenvertaisesti. Kolmantena syynä nuorille halutaan tarjota oma tila, koska sellaisia ei ole riittävästi. Neljäntenä syynä on tarve etsiä ratkaisuja häiriökäyttäytymiseen ja ristiriitoihin. Viidentenä syynä on pyrkimys vastata ajankohtaisiin tarpeisiin. Kuudentena syynä on vastaaminen yhteistyön tarpeeseen.

Kirjastojen toteuttamalla nuorisotyöllä tavoitellaan muun muassa kirjastojen lähtökohtien toteuttamista, palvelujen tutuksi tekemistä, resurssien yhdistämistä ja hyödyntämistä sekä parannusta nuorten oloihin. Haastattelutulosten perusteella toiminta on tuloksellista ja vaikuttavaa, ja sillä onnistutaan saavuttamaan asetettuja tavoitteita. Toiminnalla voi nähdä olevan positiivista vaikutusta nuorten, kirjastojen itsensä, niiden yhteistyökumppaneiden ja ympäristön kannalta.

5.2 Kirjasto- ja nuorisotyöntekijöiden yhteistyö, kolmas työ

5.2.1 Työntekijöiden ajatuksia määritelmästä kolmas työ

Opinnäytetyöni aihepiirin ja haastattelujen myötä tarjoutui hyvä tilaisuus testata kolmannen työn määritelmää ja kysyä haastateltavien kokemuksia ja ajatuksia siitä. Halusin kuulla, onko käsite kolmas työ entuudestaan tuttu kirjastoympäristössä, mitä ajatuksia se herättää ja minkälaisia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia haastateltavat siitä löytävät omaan työhönsä peilaten. Oman näkemykseni mukaan kolmas työ ja sen merkitys eivät välttämättä avaudu helposti kolmannen työn määritelmän kautta. Halusin saada konkreettista kuvaa siitä, miten kyseistä työmuotoa toteuttavat ammattilaiset itse mieltävät kolmannen työn.

Määritelmä oli jollain tasolla entuudestaan tuttu kolmelle haastateltavalle.

Oman työn miettiminen tai määrittelemisen kolmantena työnä saattaa vaatia jonkin verran ajatustyötä. Enemmistö haastateltavista löysi siitä yhteneväisyyksiä omaan työhönsä. Parhaimmillaan määritelmä tuntui sellaiselta, että sen voi allekirjoittaa kokonaan, ja vähimmillään siitä löydettiin edes jotain yleisiä yhtäläisyyksiä.

Haastateltaville etukäteen lähettämäni haastattelurungon yhteydessä oli Purhosen (2017, 29–30) sanatarkka ja tuorein määritelmä kolmannesta työstä. Se oli mukana haastattelutilanteissa myös paperitulosteena (ks. liite 2). Kävimme sitä läpi haastateltavien työn ja kokemusten kautta. Kävi ilmi, että erilaiset tulokset ovat määritelmän kohdalla mahdollisia, ja kolmas työ saatetaan ymmärtää eri tavoin. Joku mieltää kolmannen työn kahden työn suoranaisten fuusioitumisena, osa taas merkitykseltään lievempänä niin, että toiselta lainataan ja otetaan mallia omaan työhön.

Havaittuja yhteneväisyyksiä kolmannen työn määritelmän ja käytännön työn välillä

Haastateltavat tunnustivat kolmannen työn määritelmästä yhteneväisyyksiä oman työnsä kanssa. Kuvauksesta löydettiin yhteisiä piirteitä kirjasto- ja nuorisotyöntekijöiden välillä tehtävään työhön ja myös kirjastotyöntekijöiden ja muiden tahojen väliseen työhön. Määritelmän koetaan antavan tukea omaan ajattelutapaan: haastateltavien kertomana toimintatavat voidaan ja ne kannattaa luoda yhdessä siten, etteivät ne ole pelkästään jommankumman ammattiryhmän toimintatavoista tai työkuultuurista kiinni. Kolmas työ sovitaan ja päätetään yhdessä. Asiakkaat ovat yhteiset, ja eri ammattikunnilla on sekä yhteisiä että omia tavoitteita ja toimintatapoja. Niitä tehdään yhteistyössä ja neuvotellaan siitä, kuka mitäkin tekee ja missä roolissa.

Kolmannen työn keskeisin ajatus nuoren ja hänen tarpeidensa sijoittamisesta keskiöön (Purhonen 2017, 29–30) oli erittäin tuttu haastateltaville. Haastattelussa ilmeni, että samankaltainen ajatus esiintyy ammatillisissa verkostoissa yleisemminkin. Esimerkiksi tietyllä alueella tiivistä ammatillista yhteistyötä tekevät tahot haluavat kaikki yhdessä ja erikseen, että nuorilla olisi parempi olla. Ammatillaiset muodostavat sellaisen verkon tai ringin nuorten ympärille, missä hyödynnetään osapuolten yhteisiä kokemuksia ja ammattitaitoa ja myöskin jotakin sellaista, mitä oma työ voi antaa nuorille. Tämä vielä korostuu alueilla, joissa vähäosaisia lapsia ja nuoria on paljon ja tuen tarve on suurempi.

Toisen ammattilaisen osaamisen lainaaminen itselle hetkeksi tai pidemmäksi aikaa (Mts. 29–30) nousi myös voimakkaasti esiin yhteneväisyyksistä keskusteltaessa. Pyrkimyksenä on toinen toistensa täydentäminen ammattitaidon lainaamisen kautta, ei niinkään toisen työn omaksuminen täysin. Eri ammattiryhmien edustajat voivat esimerkiksi toistensa työskentelytapoja seuraamalla ja niistä keskustelemalla saada konkreettisia malleja ja vinkkejä siihen, miten eri tilanteissa voi ja kannattaa toimia ja kohdata nuoria. Tästä koetaan olevan hyötyä erityisesti häiriöitä tai ongelmia aiheuttavissa tilanteissa. Samoin vuoropuhelu yhteisissä kokouksissa ja muissa kohtaamisissa, ja toisten pitäminen ajan tasalla kentän tapahtumista ja asioista liittyvät osaamisen lainaamiseen ja hyödyntämiseen. Kun yksilöt opettelevat ja oppivat toistensa ammattirooleja, voi heistä ikään kuin fuusioitua kahden ihmisen oppimia kokonaisuuksia. Molemmat antavat työhön oman panoksensa, jotta aletaan automaattisesti oppia toiselta. Näin ollen uutta koulutusta ei välttämättä tarvita suoraan, kun kaksi ihmistä tekee samaa työtä eri koulutustaustoilla. Esiin tulleen näkökulman mukaan nuori ei aina tiedä tai välitä, mikä kunkin työntekijän ammattirooli on, eli nuoret eivät niinkään erottele sitä, kuka on nuorisotyöntekijä ja kuka kirjasto-työntekijä. Nuorten päässä ammattiroolit menevät iloisesti sekaisin, ja kirjasto-työntekijää kutsutaan vaikkapa ”kirjasto-ohjaajaksi”.

H9: Toivon vaan kirjastoihin lisää, että me hyödynnetään kaikki muut eri alojen osaajat niin hyvin ku pystytään ja tehään yhteistyötä tosi laaja-alaisesti, koska sitä me tarvitaan. Ja ei meidän tarvi ite meidän koulutuksessa, kirjastoalan koulutuksessa, kaikkea ympätä, että me osataan kaikki niinkun alat täällä mitä voi tulla vastaan, vaan et meidän pitää vaan tietää et mikä se on se oikee kolmannen työn tavallaan, miten me niinku saavutetaan semmonen järkevä kolmannen työn alue.

Kyseinen haastateltava ulottaa kolmannen työn näkökulman useisiin kirjaston kanssa yhteistyötä tekeviin ammattikuntiin. Tällöin kolmannen työn merkitys kirjastoille näyttäytyy laajempaan kuin tässä kontekstissa käsiteltävä kirjastoissa tehtävä nuorisotyö.

Havaittuja eroavaisuuksia ja haasteita

Haastateltavien mielestä kolmannen työn määritelmän yhtenä haasteena on sen muotoilu ja vaikeaselkoisuus. Kritiikkiä heräsi siitä, että määritelmä tuntuu

siten rakennetulta, ettei siinä varmasti sanota mitään väärin, tai asiat ilmaistaan hienon kuuloisesti. Pohdintaa herätti myös se, että akateeminen määritelmä saattaa paeta käytännön arkea.

H5: No yleisellä tasolla kyllä, vaikka se olisi sellasta kapulakieltä, ettei siitä pysty nostamaan mitään yksittäisiä asioita esiin, silleen. Ympäripyöreätä tieteellistä tekstiä, ettei varmasti sanota mitään väärin.

Seuraava lainaus kuvaa yhden haastateltavan pohdintaa kolmannen työn määritelmästä suhteessa omaan työhön:

H3: Että se on tosi aika luontevaaki, että ollaan eri toimijoiden kanssa tekemisissä näin, mä en ehkä ite osaa ajatella kolmantena työnä, koska kuitenkin heillä on se heidän oma ammattitaustansa ja mulla on se mun oma ja siitä näkökulmastahan me tehdään vaikka se tavoite on yhteinen, että jos se on se kolmas työ että tehdään yhdessä siihen yhteiseen tavoitteeseen, niin silloin se, sitä voi tietysti sanookin tolla määritelmällä. Mut mä en ite osaa ajatella sitä, et mä teen tässä nyt jotain kolmatta työtä tai tällasta, vaan että se on sitä, osa sitä omaa työtä, tavallaan arkipäivää työmaailmassa.

Erään haastateltavan mukaan työn muotoileminen sopivaksi kulloiseenkin toimintaympäristöön yhdessä toimintaympäristön muiden ammattilaisten kanssa ei ole aina ihan helppoa. Vielä tällä hetkellä on tyyppisempää, että se taho, jonka luona esimerkiksi toiminta järjestetään, eli ”ollaan kylässä”, määrittää enemmän sääntöjä. Kirjastossa ollessa siis toimitaan kirjaston sääntöjen mukaan ja nuorisotalolla ollessa nuorisotalon sääntöjen mukaan. Näin ollen ei ole omaksuttu tai osattu määritellä yhdessä tiettyä tapaa toimia. Haasteita voivat aiheuttaa myös näiden eri ympäristöjen muut toimijat, eli kirjaston ja nuorisotalon työyhteisöt ja niissä vallitsevat asenteet. Työyhteisöissä on paljon erilaisia ihmisiä ja näkökantoja. Jos kolmannen työn ajatukselle ei olla yhteisesti myönteisiä koko työyhteisön tai enemmistön tasolla, ei sen onnistumisenkaan ole varmaa.

Samankaltaisia ajatuksia ja kokemuksia eri toimintaympäristöistä, mutta nuorisotyön näkökulmasta, nostaa esiin myös Kesti-Helia opinnäytetyössään (2017, 40–41):

Ympäristö luo toimintaedellytykset nuorisotyölle. Nuorisotoimen omien tilojen ulkopuolella tehtävä työ on sovittava tilaa hallinnoivien ja muiden tilassa toimivien tahojen toimintaan. Nuorisotyön on mukauduttava uusiin aikatauluihin ja toimintakulttuuriin. Erilaisen toimintakulttuurien yhdistyessä tarvitaan vuoropuhelua ja yhteisen ymmärryksen kasvattamista, jotta löydetään tavat toimia yhdessä. Yhteisten toimintatapojen löytyminen on aikaa vievä prosessi. Tilojen muilla käyttäjillä voi olla odotuksia, jotka eivät kohtaa nuorisotyön tarpeita. Yhteistyötä helpottaa, jos toimijat tuntevat toisensa ja yhteistyölle on neuvoteltu selkeät tavoitteet. Toiminnassa saadut kokemukset yhteistyön molemminpuolisista hyödyistä edesauttavat yhteisen toimintakulttuurin kehittymistä. Molemmin puolin joustava ja salliva toimintakulttuuri madaltaa kynnystä toimia yhdessä. Yhteistyön esteiden sijaan voidaan löytää mahdollisuuksia ja tarjota apua molemmin puolin.

Kolmannessa työssä on olennaista, että nuori sijoitetaan keskiöön (Purhonen 2017, 30.) Yksi haastateltava kuvaa sitä, että nuori kyllä sijoitetaan työn keskiöön, mutta toisinaan eri ammattikuntien edustajien välille syntyy selvää jakautumista kirjaston työntekijöiksi ja nuorisotyöntekijöiksi. Mitenkään saumatonta ei ole, että kaikki tekisivät samoja tehtäviä ilman omaa ammatti-identiteettiä, vaan eroja tekemisessä kuitenkin näkyy. Tässä mielipiteessä huomionarvoista on mielestäni se, että kyseessä on kirjasto, jonka nuorten tilassa toimii päivittäin sekä kirjasto- että nuorisotyöntekijöitä yhdessä, jolloin työn sulautumiselle ja saumattomuudelle olisi normaalia otollisemmat puitteet ja tilaisuus. Toisaalta tuskin olisi tarkoituksenmukaista odottaakaan, että ammatillista identiteettiä voisi vaihtaa lennossa. Tällainen ympäristö luo hyviä mahdollisuuksia kolmannen työn synnyttämiselle, jos siihen halutaan pyrkiä.

Käytännön eroavaisuutena tai haasteena haastateltavat näkevät myös tasapuolisuuden puuttumisen. Määritelmästä hahmottuu käsitys, että kolmannessa työssä molempien ammattikuntien edustajat saavat tasapuolisesti uutta toisiltaan. Useampi kirjastotyöntekijä on sitä mieltä, että ainakin vielä tällä hetkellä kirjastopuoli saa enemmän nuorisopuolelta kuin toisinpäin. Tämä koetaan siinänsä luonnollisena, koska nuorisotyöntekijöillä on ammattitaitoa ja kokemusta nuorten kanssa toimimisesta, mitä taas saattaa kirjastotyöntekijöiltä puuttua. Kirjastolla on kuitenkin paljon muunlaistakin annettavaa yhteistyöhön, kuten tilat, kirjastossa käyvät nuoret, aineisto, kirjaston palvelut ja toiminta sekä kirjaston erityisosaaminen.

Haastatteluaineiston ulkopuolelta löytyy vastakkainen näkemys tasapuolisuuteen liittyen. Anna Tiitisen ja Vappu Turusen (2017, 215) mukaan nuorisotyön rooli ja osuus näyttää jäävän vähäiseksi erilaisissa kirjasto- ja nuorisotoimen yhteistyöhankkeissa kirjastojen ottaessa niissä aktiivisempaa roolia. Mietin, onko kyseessä todellinen tilanne, vai se, miten asia näyttää ulkopuolisille jostain syystä? Oman haastatteluaineistoni ja KirNu-hankkeen loppuraportin (Pitkänen 2015) perusteella samaa ei ole havaittavissa. Yhteistyön tarpeisiin vastataan tilanteen mukaan, jolloin lähtökohtaisesti molemmilla on sovitut roolinsa. Voiko se, että nuorisotyön osuus saattaa näyttää vähäisempänä johtua mahdollisesti siitä, että tarkasteltavat hankkeet ovat olleet kirjastovetoisia ja/tai siitä, että niiden raportoinnissa ei ole huomioitu riittävästi nuorisotyön näkökulmaa?

5.2.2 Työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä

Yhteistyön hyötyjä

Yhteistyö koetaan voittopuolisesti erittäin antoisaksi ja hyväksi, eri osapuolia hyödyttäväksi win-win-tilanteeksi. Sen myötä eri alojen työntekijät ja työyhteisöt ovat tutustuneet puolin ja toisin ja saaneet tietoa toistensa työstä. Yhteistyö on tiivistynyt ja muuttunut säännöllisemmäksi. Kirjastoihin on tullut uutta toimintakulttuuria nuorisotyön puolelta. Yhteistyönä toteutettava nuorisotyö ja nuorten kohtaamiseen liittyvät asiat rikastuttavat ammattitaitoa monenlaisilla tavoilla. Jossain määrin myös muun kirjastohenkilökunnan asenteissa on havaittu tapahtuneen positiivista muutosta nuoriin suhtautumisessa, kun heille on pyritty antamaan aktiivisesti tietoa ja näkökulmaa nuorista ja nuoruudesta.

Osaamisen jakaminen hyödyttää molempia osapuolia. Kehitetään uusia toimintamuotoja ja työ- ja toimintatapoja, opitaan konkreettisia asioita, otetaan mallia ja vaihdetaan hiljaista tietoa. Myös toiminnan läpinäkyvyys lisääntyy. Yhteistyössä on voimaa ja resurssit ovat paremmat. Haastatellun nuorisotyöntekijän ajatus kuvaa loistavasti sitä, mihin kaikkeen onkaan mahdollisuuksia:

H6: Jos meil on koko organisaatio ja force takana, mitä me voidaan tuottaa omii palveluja tänne, ja myöskin leirit, pajat ja noi kaikki muut, ja halun siihen, niin kirjasto ittessään on aika hieno.

Positiivista muutosta on tapahtunut. Nuorten suhtautuminen on muuttunut, kun kirjastotyöntekijät ovat välillä työskennelleet ja näkyneet eri yhteistyötahojen kanssa muissa ympäristöissä. Osoituksena tästä ovat muun muassa nuorten uteliaisuus, yllättyneet reaktiot ja muutokset kommunikaatiossa. Kun nuoret ovat havainneet, että tutut aikuiset keskustelevat keskenään, toimivat yhteistyössä ja käyvät läpi käytös- ja pelisääntöjä heidän kanssaan, on käytös kirjastoissa parantunut ja tilanne rauhoittunut. Myös turvallisuuden tunne on lisääntynyt sekä nuorilla että kirjastotyöntekijöillä, kun on tiedostettu, että ongelmien kanssa ei tarvitse painia yksin.

Seuraava sitaatti ilmaisee helpotusta, jonka ovat saaneet aikaiseksi aktiivinen työ ja vastuun jakaminen:

H9: Eli paljon rauhallisempaa, paljon sujuvampaa, öö enää harvoin sellasta, että niinkun on semmonen uhkaava tunnelma, mikä silloin joskus jopa oli kun oli isoja nuorisoporukoita täysin hallitsematta niinku vielä ehkä kun ei ollu vielä tehty kaikkea tätä, niin nyt tuntuu et meil on kaikkeen niinku välineet, et mitään ei tarte jännittää ja kenenkään yhden harteilla ei ole yksinään vastuu mistään, että tää on, kaikki sitoutuu siihen.

Yhteistyönä toteutettava nuorisotyö ja nuorten kohtaamiseen liittyvät asiat rikastuttavat ammattitaitoa monenlaisilla tavoilla. Yhteistyössä oppii sellaisia asioita, joita koulutuksessa ei opeteta. Se, että tekee välillä perustyöstä poikkeavia asioita ja oppii jotain ihan muuta, kehittää ammattitaitoa. Kokemusta karttuu esimerkiksi ihmisten kanssa olemisesta ja nuorten kohtaamisesta erilaisissa paikoissa ja tilanteissa. Yhteistyö laajentaa näkökulmaa ja lisää joustavuutta, yhteistyötaitoja ja itsevarmuutta toimia erilaisten ja erilaisissa ammateissa toimivien ihmisten kanssa erilaisissa kokonaisuuksissa. Parhaita asioita saadaan aikaan yhteistyössä. Toisaalta myös motivaatio henkilökohtaiseen kehittymiseen saattaa kasvaa. Sen oivaltaminen ja mielessä pitäminen, että aina voi oppia lisää ja totuttuja asioita voi tehdä eri tavalla, auttaa pysymään nöyränä, haastaa tutkimaan asioita ja kouluttamaan itse itseään.

Toisaalta ammattilaisten välinen yhteistyö varmistaa avun ja tuen saamisen. Itse ei tarvitse osata kaikkea, vaan toisiin tahoihin voi tukeutua tarvittaessa. On hyödyllistä oppia hahmottamaan, mitä toisen ammatin edustajan työnkuvaan

kuuluu, mitä asioita hän voi tehdä ja ottaa vastuulleen eri tilanteissa, minkälaisissa tapauksissa häneen voi ja kannattaa ottaa yhteyttä, ja minkälaisissa tapauksissa taas ei voi tehdä oikeastaan mitään. Yhteistyö auttaa siinä, että oman toimenkuvan rajoja ei ole tarpeen lähteä ylittämään. Usein toinen ammattilainen ottaa kopin omaan toimialueeseensa kuuluvasta asiasta, ottaa taakan pois kirjastotyöntekijän harteilta. Eri tahojen järjestämä oma toiminta kirjaston tiloissa taas tuo nuorille suuremman valikoiman ammattitaidolla suunniteltua tekemistä. Tällöin kirjastotyöntekijät voivat keskittyä enemmän kirjastotyöhön, tehdä rauhassa omaa osaamistaan vastaavaa työtä kirjastoalan ammattilaisina ja tehdä nuoriin liittyvää työtä sen verran kuin ehtivät ja pystyvät.

Eräs haastateltava kuvasi hyvin sitä, miten yhteistyön arvon voi nähdä nuoren elämässä. Tämän ajatuksen mukaan lapselle tai nuorelle on tärkeää ja turvallista, että päivästä tehdään kokonainen. Vertauksellisesti omasta lähialueesta muodostuu kokonainen, kun mahdollisimman moni lapsen tai nuoren elämään vaikuttavasta tahosta tuntee toisensa, toimii yhdessä ja on häntä varten. Useampi muu haastateltu kuvasi samankaltaista ajatusta turvaverkkona, jonka yksi osa on kirjasto.

Yhteistyötä edistäviä asioita

Se, minkälaiset asiat edistävät yhteistyötä ja mitä tämä edellyttää työntekijöiltä ja johdolta, ovat haastatteluaineistossa ryhmiteltävissä seuraaviin pääkohtiin: haluun ja motivaatioon tehdä työtä, asenteellisuuteen ja johdon/esimiehen tukeen.

H10: No varmaan siis sellanen halu tehdä yhteistyötä, siis se et halua, niinku halua oppia toiselta ja tehdä sitä omaa työtään paremmin. Ja sit johdolta se on varmaan edellyttäny siis sitä, että on tietosesti tehty päätös, että nyt ruvetaan tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa ja niinku panostetaan siihen. Ja ehkä se välil unohtuukin, että siihen oikeesti pitää myös panostaa, tai niinku et se ei synny itestään semmonen, että tehdään nuorten kaa ja osataan toimia oikein eri tilanteissa, vaan sit siin pitää saada myös tukea ja koulutusta ja niinku aikaa perehtyy asioihin.

Haastateltavat pitävät olennaisena, että työntekijöillä on halua ja motivaatiota tehdä kyseistä työtä. Heidän mielestään nuorista on välitettävä ja nähtävä ja

ymmärrettävä se hyvä, mitä toiminnalla saadaan aikaan. Haastateltavat kokevat, että kirjaston puolella tulee olla ihmisiä, jotka haluavat tehdä nuorisotyötä kirjastossa ja toimia yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa, ja yhteistyökumppaneilla tulee olla halua toimia yhdessä kirjaston kanssa. Haastateltavien mukaan hyödyksi ovat avoimuus uusia asioita kohtaan ja joustavuus tehdä yhteistyötä sellaisten kumppaneiden kanssa, joilla on erilaiset tavat ja käytänteet, samoin kuin halu oppia toiselta ja tehdä omaa työtään paremmin. Heidän mielestään on vaihdettava tietoa siitä, minkälaista toisen osapuolen työ on sekä puhuttava toimenkuvat auki myös kirjaston sisällä. Yhteistyökumppaneiden kanssa tutustuminen ja henkilökemioiden kohtaaminen ovat myös olennaisia tekijöitä. Fyysisten seinien ja byrokraattisten rakenteiden kaatamisen ja työskentelyn toisistaan motivoituneina, jatkuvasti uutta oppien, mahdollisia ongelmakohtia poistaen ja toimintaa kehittäen, koetaan edistävän työn toteuttamista.

H8: – – avoimuus, se avoin asenne, elikkä tota on oltava ihmisiä, jotka haluaa tätä tällasta työtä, et ensinnäkin kirjaston puolelta on oltava ihmisiä jotka haluaa tehdä nuorisotyötä kirjastossa tai yhdessä siinä yhteisössä, ja sitten nuokkarin puolelta on oltava halua toimia yhdessä, ja sitten on myöskin oltava tietoa siitä, mitä ne toiset tekee työkseen. Elikkä se mitä enempi tutustutaan toisiimme, opitaan toistemme töistä, ni se edistää sitä kyllä totta kai.

H6: – – sen ajatusmaailman syntyminen, et nää byrokraattiset rakenteet kaatuu ja et me viedään eteenpäin just sellasta, no se ihmisuusioituminen, et me viedään eteenpäin sitä työtä niinku motivoituneena toisistaan, ku ne ongelmakohdat on poistettu, eli just se, et opitaan koko ajan uutta. Koska sitähän ne kaikki on tietyllä tavalla, et me opitaan toisilta uutta.

Haastateltavien mukaan vaaditaan myös tietynlaista asennoitumista: asenteiden pitäisi olla kohdillaan. Työntekijän pitäisi osata katsoa omasta kopperostaan ulkopuolelle ja eri suuntiin, vaihtaa omaa näkökulmaa. Pitäisi olla suostuvainen lainaamaan toisen ammattitaitoa ja sitoutumaan työhön. Haastateltavat toivovat koko työyhteisöltä, että nuoriin liittyvää toimintaa pidettäisiin tärkeänä asiana ja annettaisiin sille yhtä lailla aikaa kuin muihinkin tärkeäin pidettäviin toimintoihin, eikä ajateltaisi niin, että se olisi pois ”oikeista töistä”. Haastateltavien mielestä tulisi pyrkiä kokeilumyönteiseen ja avoimeen ilmapiiriin.

H2: Ehkä työyhteisössä vois olla sit vielä enemmän sitä, et jos me lähetään kokeilemaan jotain kivaa uutta tällasta, ni sitte, oli se nuorten ilta tai joku tämmönen niinku siihen sitte, et mä tiedän, tää voi olla monessa kirjastossa ongelma, se, et siihen oikeesti annetaan

hyvillä mielin se sama aika kun vaikka novellikoukkuun tai johonki muuhun, et se on ihan yhtä tärkeä osa sitä.

Yhteistyön mahdollistamisessa ja edistämisessä johtajien merkitystä ja tukea omalle työlle pidetään merkittävänä. Valtaosalla haastateltavista asiat ovat tämän suhteen hyvällä tolalla, ja he kokevat saavansa tukea.

Purhosen (2017, 4) mukaan moniammatillisuuden oppiminen ei ole vain ammattilaisten välinen asia, vaan siihen tarvitaan organisaation ja johdon tahtotila. Tämä tahtotila mahdollistaa rakenteen ja resurssit yhteiseen oppimiseen sekä oppimisen ohjaamisen ja arvioimisen. Merkityksellistä tässä oppimisen prosessissa ovat arvot ja asenteet sekä yksilöllisellä että yhteisöllisellä tasolla. (Purhonen 2017, 4.)

Haastateltavien mukaan yhteistyössä mukana olevien osapuolten johtajien tulisi tehdä yhteistyötä ja keskustella niin toistensa kuin työntekijöidenkin kanssa aktiivisesti. Johtajilta pitäisi löytyä aitoa tahtotilaa asioiden eteenpäin viemiseksi. Vanhoihin rutiineihin ei saisi jämähtää, eikä pelätä muutosten tekemistä tilanteen sitä vaatiessa. Johtotason ei pitäisi jäädä pelkäksi kasvottomaksi tekijäksi taustalle, vaan näyttäytyä, osallistua palavereihin, olla monessa vaiheessa itse mukana. Ei saisi unohtaa, että nuorisotyöhön pitää panostaa: osaaminen nuorten kanssa tehtävään työhön ei synny itsestään.

Yksi haastateltava kuvaa seuraavassa lainauksessa sitä, miten merkittäviä asioita johtotason mukana olo ja näyttäytyminen ovat monellakin saralla. Ne voivat lisätä kiinnostusta ja positiivista nostetta kirjastoa kohtaan, vaikuttaa siihen, minkälaisena kirjasto näyttäytyy nuorten silmissä sekä viestiä sitoutuneisuudesta ja tahtotilasta yhteistyökumppaneille:

H8: – – – – – meidän koko lähikirjastojen johtaja, – – – – – , niin ni tota et hän on näkynyt nyt näissä nuorisotapahtumissa ihan konkreettisesti, esim. joulupukkina jouluna ja kaikkee ja nyt me mennään hillumaan niinku Peter Pan ja Helinä Keiju ens viikolla sellaseen tapahtumaan, elikä se aiheutti heti niinkun se, et se ihan näky niille nuorille, niin oli se oli siis ihan mieletön buusti, joka näkyy vielä nyt puolen vuoden päästäki siitä joulusta. Ne käy siellä kirjastossa kattoo, et onko se nyt oikeesti tää joulupukki, oliko se se johtaja vai ei. Ja siis sellanen niinkun, se luo siitä kirjastostaki jo niin uuden, sellasen niinku erilaisen kuvan, kun ajatellaan niinku nuorten näkökulmasta. Et ja varmasti myöskin niinku ihan jo meidän yhteistyön kannalta on

sellanenki niinku, onhan se mieletön sellanen niinkun, öö, osoteetaan, et me halutaan tätä asiaa viedä eteenpäin, ja jos johtotasokin on siellä, eihän nyt voia vaatia, että hilluttais naamiaisvaatteissa jossain tapahtumissa, johtajiltakaan, mutta niin tuota, mut jollain tavalla joskus ees näkyä siellä. Et ei jää niinku sellaseks kasvottomaks sinne, johtotaso.

Käytännön edellytysten luominen ja konkreettiset keinot ovat asioita, joissa johtotason on myös otettava roolia. Niitä ovat muun muassa uusien asioiden koikeilemisen mahdollistaminen, työajan antaminen, myönteinen suhtautuminen nuorten olemiseen kirjastossa, päätökset nuoriso-ohjaajien työskentelestystä/palkkaamisesta kirjastoon, aukioloajoista päättäminen myös siitä näkökulmasta, että ne toimivat hyvin yhteen yhteistyötahojen toiminnan kanssa sekä yhteistyön huomioiminen myös tilojen suunnittelussa.

Yhteistyön esteitä ja ongelmia

Yhteistyön esteinä ja ongelmina on monenlaisia asioita, jotka voi haastattelujen perusteella ryhmitellä työhön ja työkuultuuriin, asenteisiin, johtamiseen, viestinnällisiin ongelmiin, resurssien vähyyteen ja uudenlaisten toimintamallien ja koikeilujen tuottamiin kipukohtiin liittyviksi.

Eriolaiset työtavat, toimintakulttuurit ja lähtökohdat työhön, roolit sekä tietämättömyys ja vääränlaiset käsitykset toisten työn sisällöstä ovat aiheuttaneet keskinäisiä ymmärtämisen vaikeuksia yhteistyötahojen välillä. Niiden oikaiseminen on vaatinut ja vaatii aikaa, keskustelua ja työn avaamista sekä kykyä oppia tekemään toisen työtä.

H10: Niin, siinä varmaan just sit se mikä tulee, että ku on eri ammattikunta, ni molemmat ehkä jotenki tietää sen oman työnsä ja tekee sitä, mut ei niin avaa sitä niinku toisille. Et heilläki, he varmaan ehkä olettaa niinku väärin et me [kirjastotyöntekijät] tiedetään kaikki mitä nuorisotyö on ja mihin se pyrkii ja et siit ei tarvi sen takii puhuu, koska se on niin itsestään selvää, mut ei se silti oo kaikille niinku meille.

Asenteilla on paljon merkitystä. On kertynyt kokemuksia siitä, että joidenkin tahojen kanssa ei ole onnistuttu muodostamaan sujuvaa yhteistyötä ja kommunikatiota syystä tai toisesta. Yhden esimerkin mukaan kirjasto on yrittänyt jo vuo-

sia päästä pysyvästi mukaan aluetyöryhmään, jonka kohderyhmänä ovat alueen nuoret, yhteiset nuoret. Ilmeisesti joku tai jotkut mukana olevista tahoista katsovat, että asia ei koske kirjastoa, mistä kirjasto itse on toista mieltä. Toisen esimerkin mukaan joidenkin tahojen kesken kommunikaatiota ei ole perinteisesti syntynyt paljoa, vaikka ne sijaitsisivat hyvin lähellä toisiaan ja olisivat luontevia yhteistyökumppaneita. Arjen pyörittäminen ja erilaiset käytännön ongelmat ovat vaikuttaneet siihen osaltaan. Toisinaan kontaktin syntymättömyys tai tahmeus on jäänyt arvoitukseksi. Yhteistyön ongelmaksi on koettu myös sellaista, että toiset osapuolet vaativat enemmän kuin mitä ovat itse valmiita antamaan.

H4: – – mehän ollaan koitettu hartiavoimin päästä mukaan aluetyöryhmään, johon pääseminen on hirveen vaikeeta jostain syystä, mikä on vähän tyhmää sen takia, että ne samat mukulathan tässä pyörii niinku koko ajan. – – Joo siis jotenki, että tuntuu siltä niinku, et jollain on nyt sellanen ajatus, et eihän tämä asia koske kirjastoa, et jos puhutaan näistä mukuloista. Mistä me ollaan taas sitte eri mieltä, mutta tota me yritetään sitkeesti, me ollaan kuus vuotta sitkeesti yritetty ja välillä ollaan päästy kokoukseen ja välillä ei, mutta yritetään edelleenki.

Pelko työnkuvan laajenemisesta liittyy asenteisiin ja vaikuttaa yhteistyön sujuvuuteen sekä suhteessa yhteistyötahoihin että työyhteisön sisällä. Erään esimerkin mukaan ajatus sellaisesta työparikäytännöstä, jossa kirjastotyöntekijä ja nuoriso-ohjaaja toimisivat kirjastossa yhdessä työnkuvia yhdistellen, on herättänyt vastustusta nuorisotyöntekijöissä. Osa heistä ei koe olevansa kirjaston tätejä tai setiä, joiden ammattiin kirjastotyöt kuuluisivat. On herännyt pelko siitä, miten paljon työnkuva laajenisi ja vaatimukset lisääntyisivät. Kuitenkin positiivisiakin kokemuksia tällaisista kokeiluista ja käytännöistä on kertynyt.

Pienissä kirjastoissa on monesti vain yksi vastuhenkilö nuorten osastolla. Haastateltavat peräänkuuluttavat sitä, että kaikkien työyhteisössä pitäisi kantaa vastuuta myös nuorista, pitää heitä yhteisenä asiana. Yhtä lailla sama pätee muihinkin asiakasryhmiin. Yhdessä tulisi sopia ainakin tietynlaisista säännöistä ja käytännöistä. Tästä on syntynyt jonkin verran hankausta ja vastakkainasettelua nuorisotyötä tekevien kirjastolaisten ja muiden kirjastolaisten välillä. Esiintyy monenlaisia asenteita ja vastareaktioita. On kokemuksia siitä, että muu työ-

yhteisö saattaa ajatella niin, että koko nuoriso on vain nuorten osastolla työskentelevien henkilöiden vastuulla, ja että hän tai he hoitavat kaiken nuoriin liittyvän. Nuorten asiat ulkoistetaan kollegoille.

Johtamisella on vaikutusta. Esimerkiksi johtajan vaihtumista seuranneilla muutoksilla on ollut negatiivinen vaikutus. Työmetodeja on vaihdettu ja työryhmät lopetettu. Kehitys riippuu pitkälti siitä, miten johtajat ja esimiehet mahdollistavat sen.

H4: – – johtaja vaihtu ja sen myötä vaihtu aika paljon kaikenlaiset tämmöset työmenotit ja tämmöset. Et meiltähän lopetettiin kaikki työryhmät esimerkiks, niinkun esimerkiks oli sellast niinkun, oli lasten kirjastotyöntekijöiden ryhmä ja nuorten kirjastotyötä tekevien ryhmä ja tälleen, et se oli kans niinkun meille semmonen henkireikä. Et kun tultiin sitte ja vaihdettiin kokemuksiä, mut et kaikki tämmöset on lopetettu.

Myös *ongelmat viestinnässä*, kuten viiveet tiedonkulussa, voivat olla osaltaan toiminnan hidasteita:

H2: – – joskus tuntuu, että se tieto ei kuitenkaan, et vaikka me ollaan sähköpostin ja puhelimen päässä ja me ollaan konkreettisesti parin askeleen päässä, ni silti me voitais vielä enemmän viestittää, mut se viestintähän on vaikeeta jopa oman työyhteisön sisällä, et aina välillä silleen et ”onks teillä sellastakin niinku?”

Resurssien vähyys on konkreettinen ongelma. Henkilökunnan ja esimiesten vaihtuvuudesta haastateltavilla on runsaasti kokemuksia niin omista kuin yhteistyötahojenkin organisaatioista. Runsaan vaihtuvuuden koetaan heikentävän pysyvyyttä/jatkuvuutta, tuovan katkoja yhteistyöhön, hankaloittavan toiminnan ja työn teon sujuvuutta, hävittävän hiljaista tietoa ja olevan haitaksi lapsille ja nuorille. Olisi pyrittävä varmistamaan osaamisen, yleisten toimintamallien ja yhteistyösuhteiden säilyminen, jotta ei jouduttaisi aloittamaan alusta joka kerta, kun muutoksia tapahtuu.

H10: Öö, nyt on toivottavasti pysyvyyttä, mut meil oli viime syksynä aika tiukka paikka, ku niinku kaikki melkein kirjaston työntekijät vaihtu, eli meil lähti kaikki niinku vanhat siirty joko muihin kirjastoihin tai muille osastoille, tai lopetti, niinku et sopimukset loppu monilta, ja sitte yks siirty vaihtoon toiseen kirjastoon ja kaikki tää niinku samana, siis silloin viime syyskuun alussa, ja sit tuli kaikki uudet työntekijät tilalle.

Kun rahaa on käytössä vähän, joutuu toimintaa sopeuttamaan. Vaikka pieneläkin budjetilla pystyy tekemään asioita, mahdollistaisi suurempi budjetti jonkin erikoisemman ja isomman järjestämisen toisinaan. Nuorisotoimen pieni resurssi taas on vaikuttanut kirjastoonkin siten, että nuorisotyön puolelta ei ole saanut tukea, esimerkiksi työntekijää käymään kirjastossa jossain nuoriin liittyvässä pulmatilanteessa.

Työajan rajallisuus, ajanpuute, vaikuttaa moneen asiaan. Kirjaston, nuorisotoimen ja koulun aikatauluja voi olla vaikea sovittaa yhteen. Ei ole välttämättä aikaa panostaa kaikkiin sellaisiin asioihin, joihin pitäisi. Kirjastotyöntekijän työtehtävien järjestäminen siten, että aikaa resursoitaisiin tarpeeksi nuorisotyöhön ja yhteistyöhön, voi olla puutteellista. Työmäärä voi myös yleisesti ottaen muodostua niin suureksi, että se kuormittaa työntekijöitä. Tämä voi olla tyypillistä erityisesti sekä pienissä kirjastoissa, joissa yhden ihmisen vastuulla on paljon asioita, että sellaisissa tilanteissa, joissa uudenlaista toimintaa ollaan aloittelemassa, eikä selkeää mallia ole vielä muodostunut.

H8: Vaikka kirjastossa haluttais niinku järjestää jonkun työtehtävät et sille jää aikaa, resursoidaan aikaa tähän nuorisotyöhön ja yhteistyöhön sitten nuokkarin kanssa, mut jos sitä ei tehä, jos sille ei oo konkreettista aikaa sille ihmiselle, sillä on vaikka hirveesti peruskirjastohommia, mutta ei sitte tähän sitä aikaa, ni se voi olla raskasta.

Kuten aikaisemmin on ilmennyt, erilaiset tiloista aiheutuvat ongelmat voivat aiheuttaa suuriakin hankaluuksia toiminnalle. Seuraava esimerkki osoittaa sen hyvin:

H6: – – Ja se on se pommi ku räjähtää, siinä alkaa niinku jengi huutamaan ja pelaamaan pingistä, niin eihän siinä pysty sit tekemään taas kumpaakaan töitä. Ni sit se imasee kokonaan kaiken. Et siin on päinvastoin, ei oo kolmatta työtä vaan niinku kaksi työtä hetkellisesti katoaa.

Uudenlaisten toimintamallien ja kokeilujen luominen on monivaiheista työtä, joka sisältää käytännössä aina myös ongelmakohtia ja kipuילua.

H6: – – on ihan eri hanke, tai siis silleen uus juttu, niin eihän tää voi mennäkkään silleen et kaikki on, lähetään tanssii kedolle ja kaikki on nyt hyvin.

Ennen kuin toimiva malli löytyy ja toiminta asettuu uomiinsa, pitää kulkea pitkä matka ja löytää osat, jotka tukevat reittiä. Matkan varrella opitaan koko ajan. Jos hyvin käy, työstä muotoutuu hyödyllinen ja mallinnettavissa oleva konsepti, joka ensimmäisessä paikassa saadaan toimimaan esimerkiksi viiden vuoden aikana ja seuraavassa ehkä jo kolmen, kun tietä on tasoitettu valmiiksi.

Kuten edellä kävi ilmi, myös KirNu-hankkeessa pohdittiin yhteistyötä estäviä tekijöitä. Moni niistä on yhteneväisiä haastatteluaineistoni tulosten kanssa: aika- ja resurssikysymykset, isot henkilöstömuutokset, esimiestuen puute sekä vastavuoroisuuden, yhteisten näkemysten ja tavoitteiden puuttuminen. (Pitkänen 2015, 8.) Tässä on hyvä ottaa huomioon, että kolme haastateltavaani oli osallistujina hankkeessa. Heidän kokemuksiaan nousee esiin mahdollisesti molemmissa aineistoissa. Toisaalta muutkin haastateltavistani kertoivat vastaavista asioista. KirNu-hankkeen työpajoihin taas osallistui vuoden 2015 aikana yli 50 ihmistä. Omasta haastatteluaineistostani ja KirNu-hankkeesta nousevat kokemukset yhdessä antavatkin vahvaa käytäntöön ja kokemukseen perustuvaa tietoa asiasta.

5.2.3 Yhteenveto yhteistyöstä, kolmannesta työstä

Luvun 5.2 tulokset vastaavat toiseen tutkimuskysymykseen, eli siihen, minkälaisia kokemuksia kirjastotyöntekijöillä on kirjasto- ja nuorisotyöntekijöiden yhteistyöstä, niin sanotusta kolmannesta työstä. Haastatteluaineiston perusteella kolmannen työn käsite saatetaan ymmärtää ja tulkita eri tavoin. Haastateltavat löysivät määritelmästä niin yhteneväisyyksiä kuin eroavaisuuksia ja haasteita omaan käytännön työhön verrattuna. Merkittävimmät yhteneväisyydet ovat toimintatavoista sopiminen ja päättäminen yhdessä, nuoren sijoittaminen työn keskiöön ja toisen ammattilaisen osaamisen lainaaminen. Suurimmat haasteet ovat kolmannen työn käsitteen suhteutuminen käytännön työhön, ammattikuntien hankaluudet määritellä tai omaksua yhdessä tietty toimintatapa, ammattikuntien lokeroituminen omiin lokeroihinsa, epäsuhta tasapuolisuudessa sekä työyhteisöissä esiintyvä asenteellisuus.

Yhteistyö koetaan voittopuolisesti antoisaksi, hyväksi ja eri osapuolia hyödyttäväksi. Se lisää resursseja, keskinäistä tutustumista ja tiedonvaihtoa, työnkuvien

monipuolistumista ja ammattitaidon rikastumista, uuden toimintakulttuurin, toimintamuotojen ja työ- ja toimintatapojen syntymistä, asenteiden parantumista, toiminnan läpinäkyvyyttä, nuorten positiivista suhtautumista ja käytöstä, turvallisuuden tunnetta, nuorille ammattitaidolla suunnitellun tekemisen valikoimaa sekä motivaatiota työntekijöiden henkilökohtaiseen kehittymiseen.

Yhteistyötä edistävät asiat liittyvät ennen kaikkea haluun ja motivaatioon tehdä työtä, asenteellisuuteen ja johdon tukeen. Yhteistyön esteet ja ongelmat voi ryhmitellä työhön ja työkuulttuuriin, asenteisiin, johtamiseen, viestinnällisiin ongelmiin, resurssien vähyyteen ja uudenlaisten toimintamallien ja kokeilujen tuottamiin kipukohtiin liittyviksi asioiksi.

5.3 Kirjastotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamisiin vaikuttavia tekijöitä

5.3.1 Suhtautuminen nuoriin

Haastattelujen perusteella nuoret koetaan kaksijakoisesti kirjastoissa. Lähtökohtaisesti he ovat tervetulleita, ja nuoria pidetään tasavertaisina asiakkaina muiden kanssa. Merkittävin työntekijöiden suhtautumiseen vaikuttava tekijä on nuorten käytös. Välittyy kuva, että yleisesti ottaen nuoret ovat tervetulleita niin kauan kuin he osaavat käyttäytyä, eivätkä aiheuta häiriötä. Asioimistavalla on merkitystä. Palveluja hyödyntävä asiointi, esimerkiksi aineiston lainaus ja opiskelu, on hiljaista ja näkymätöntä. Hengailu taas voi aiheuttaa nuorten villiintymistä ja meluamista ja saada aikaan erilaista suhtautumista ja reaktioita työntekijöissä. Seuraava lainaus antaa näkökulman siihen, että monesti nuorten oleskelu lisää kirjastossa vietettävän ajan pituutta, jolloin myös ajoittainen melelöinti saattaa tuntua todellista suuremmalta häiriötekijältä:

H5: Mut se vaan, sitten ku niitä tulee, sanoinki sillon joskus siinä jossain kokouksessa, että kyllä ne nyt tietysti vähän enemmän aiheuttaa häiriötä ku nää tavalliset asiakkaat, mutta ku se enimmäkseen johtuu siitä, ku ne niin pitkiä aikoja sitte kerrallaan, ni siihen ei tarvi ku kerran kolmessa tunnissa huuat jotaki, ni se on jo paljon enemmän mitä se aikuisasiakas, joka käy viisi minuuttia hake massa kirjan ja lähtee pois, ni ei kerkee paljon häiriötä aiheuttaa.

Monet haastateltavat nostivat esiin työntekijöiden ja muiden asiakkaiden negatiivisen suhtautumisen nuoriin. Aikuisten osastoilla saatetaan olla enemmän perinteisen hiljaisen kirjaston kannattajia, eikä nuorten olemiselle löydy välttämättä ymmärrystä:

H1: No ihan alkuun siis joskus täällä oli vähän sellainen kulttuuri, niinku monessa kirjastossa saattaa olla, että nuoret on häiritseviä, ne on meluisia, ne on jotenki silleen tarpeettomia ja tällasia näin.

Kiinnostava havainto on, että asiakkaan kohtelu voi olla erilaista – siis myös epätasa-arvoista – sen perusteella, että hän on nuori.

H10: Niin ja sit halutaan selkeesti ulkoistaa, et ajatellaan silleen, että ku noi on tuolla nuorten osastolla töissä, ni ne hoitaa ne, et meille usein soitellaan muilta osastoilta, et voitteko tulla poistaa nää täältä tai että täällä on nyt taas näitä teidän asiakkaita.

Ari Kuismin, Eliisa Kylkilahti ja Minna Autio (2015, 39–41) tarkastelevat tutkimusartikkelissaan palvelutilanteissa tapahtuvaa nuorten kohtelua ja nuoreen ikään suhtautumista sekä sitä, millaisia asemia suomalainen kulttuuri tarjoaa nuorille palvelujen kuluttajina ja työntekijöinä. Tavat tulla kohdatuksi ja kohdeluksi palvelukontekstissa joko kuluttajana tai työntekijänä rakentavat nuoren paikkaa yhteiskunnallisena toimijana. Sekä tavara- että palvelukulttuurit tarjoavat nuorille merkityksellisiä samaistumisen kohteita. Palvelukohtaamiset ovat arkisia vuorovaikutustilanteita, joissa nuoret määrittelevät itseään ja muita toimijoita sekä tulevat itse määritellyiksi. Nuoruus ei siten hahmotu ainoastaan siirtymä- tai kehitysvaiheena lapsuuden ja aikuisuuden välissä, vaan myös kielen kautta tuotettuina asemina, joiden tuottamiseen ja muovaamiseen kaiken ikäiset osallistuvat. Nuoren asemaan liitetty osaaminen ja osallistuminen ovat aikuisen asemaa rajatumpia, eikä nuoren odoteta saavan tai antavan yhtä hyvää palvelua aikuiseen verrattuna. Toisinaan nuoren ei odoteta saavan palvelua lainkaan. Asiakkaan nuori ikä näyttää olevan suomalaisessa kulttuurissa pätevä syy tulla ohitetuksi ja jäädä ilman palvelua. (Kuismin & Kylkilahti & Autio 2015, 39–41.)

Nuoriin siis suhtaudutaan laajemminkin palvelutilanteissa eri tavalla kuin aikuisiin. Yllä mainitun perusteella kulttuurisesti tuntuu olevan sallittua, että nuoret

voidaan ohittaa tai jopa jättää ilman palvelua, kohdella heitä epätasa-arvoisesti. Asian ei tietenkään pitäisi olla niin.

Nuorten Palvelu ry:n (s.a., 9) mukaan nuoret ovat kirjastoille tärkeä asiakas- ja kohderyhmä. Nuoret pitävät merkittävänä tasavertaista kohtelua suhteessa kirjaston toisiin asiakkaisiin. Se, millaista asiakaspalvelua nuori saa, vaikuttaa hänen asiakkuuteensa tulevaisuudessa. Hyvässä asiakaspalvelussa asiakkaan tarpeista ollaan kiinnostuneita ja häntä kohdellaan yksilöllisesti hyvällä tilannetajulla. Nuori asiakas tuntee olonsa hyväksi olosuhteissa, joissa keskustellaan, huomioidaan ja reagoidaan. (Nuorten Palvelu ry s.a., 9.)

Haastateltavien mukaan joidenkin kirjastojen työyhteisöissä on kiinnitetty huomiota työntekijöiden erilaisiin kokemuksiin nuorista ja siihen, miten heihin suhtaudutaan. Asioita on pyritty muuttamaan ainakin asenteisiin vaikuttamalla, yhteisillä toimintamalleilla ja rekrytoinnilla:

H10: Et ihan niinku pomot on puhunu meille siitä, he toivoo et tuodaan sitä sitkeesti sitä näkökulmaa, että nuoret on kaikkien asiakkaita. Ne ei oo pelkästään meidän asiakkaita, ne ei oo mitenkään ongelma-asiakkaita, vaan et ne vaan on nuoria. Ja siis siit ihan niinku eri palaverissa ja jossain talokokouksissa puhutaan. Meil on nyt syksyllä tulossa semmonen palaveri, missä on koko talon henkilökunta paikalla ja sit siel on tarkotus, ihan niinku et sille on varattu oma aikansa, et puhutaan siitä, mitä nuoruus on ja minkälaista se on, niinku et ihmiset, monet ei välttämättä tunne ketään nuorta tai et omasta nuoruudesta on tosi pitkä aika ja siitä ku omat lapset on ollu nuoria. Et ei oo siis sellasta näkökulmaa siihen, et ihan vaan niinku tiedonpuute tai semmonen, että ei osaa suhtautua, kun aina on työskennellyt sellasessa perinteisessä kirjastossa, missä kaikki on hiljaa ja kännykät laitetaan äänettömälle. Ei oo siis niinku sellasta nuorisonäkökulmaa.

H9: – – rekrytoinnissa on otettu tosi vahvasti huomioon viime vuosina se, että aina ku tänne tulee joku niin me kyllä niinku jo työhaastattelussa otetaan huomioon, että se olis lähtökohtasesti ihminen joka tulee toimeen, selviytyy nuorten kanssa, ei koe mitenkään epämiellyttäväks nuorten kanssa toimimista ja ei suhtaudu millään oudolla tavalla, vaan ihan tasa-arvoisena kirjastonkäyttäjänä nuoriin myös, siinä missä muihinkin, et tää on meille tosi tärkeetä.

On nähtävissä ammatillista rajanvetoa ja suhtautumista nuorten kohtaamiseen. Seuraavassa pyrin valitsemillani lainauksilla rakentamaan vuoropuhelua siitä,

minkälaisista näkökulmista nuorisotyöntekijä ja kirjastotyöntekijät tarkastelevat nuorten kohtaamista ja heidän kanssaan toimimista.

Ensimmäisessä puheenvuorossa nuorisotyöntekijä kuvaa sitä, mikä on nuorisotyön ydintä: aito kohtaaminen ja luottamuksellinen suhde, jossa nuori avaa elämänsä. Samalla nuorisotyöntekijä tekee rajanvetoa suhteessa toisen ammattikunnan edustajaan kokiessaan niin, että nuorisotyö ja nuorten kohtaaminen vaativat omanlaistaan ammattitaitoa ja kokemusta, johon muun ammattialan edustajalla ei välttämättä ole edellytyksiä.

Nuorisotyöntekijä, H6:

– – kyl mä edelleenki painotan sitä, et ne sykähdyttävimmät siis kohtaamiset on ne, jotka pääsee pikkasen pinnan alle. Et jos sanotaan just jotain tällasta et ”joo et se meidän iskä on alkoholisti, mut ihan hyvä äijä se on”. Ja sit aletaan purkaa sitä. Mut se tapahtuu just sit sillon kun 30 tyyppiä pois ja kaks paikalla. Ni se on niinku se mihin sit pyrkii itte. Et se aito kohtaaminen ja se tietyl taval, et se ei sit taas, kun sitä mä en usko jos puhutaan täst kolmas työ, et sellast ei voi saavuttaa ainakaan tässä tapauksessa toisen ammattialan edustaja, et se vaatii sitte mun mielestä ammattitaitoo siihen ja aikaa ja kuunnella ja keskustella. Et on esimerkkejä niinku menneisyydestä miten voi reagoida ja se on ammattitaitoa. Mitä vaatii olla, et pystyy kohtaamaan nuoren.

Toisessa puheenvuorossa kirjastotyöntekijän näkökulmana nousevat esiin toisaalta oma osaaminen ja persoonakohtainen suhtautuminen työhön, toisaalta työnkuvan sisältö. Esiin nousee halu keskustella ja auttaa nuoria ongelmatilanteissa, mutta myös epäily omia taitoja/valmiuksia kohtaan. Kysyessäni kirjasto- ja nuorisotyöntekijöiden välisestä erosta toimintatavoissa, kirjastotyöntekijä H10 vastasi seuraavaa:

No on siis se, että ku meillä ei perinteisesti oo ehkä ollut tietoo ja osaamista, et mitä pitää tehdä sit jossain jos joku kertoo jonkun jutun tai on niinku tietyssä, tai tietyl lailla ongelmissa, ni nuorisotyöntekijät taas, et heiät on koulutettu siihen miten pitää toimia, ni ehkä sit se osaamisen taso vaihtelee, mut se et kyl täällä osastolla kaikki varmasti niinku haluaa auttaa tai silleen, et sit niinku etitään jotenki jotain ratkasuja, ja siin on just hyötyä siitä, et on osajia paikalla ja sit voi aina kysyy, ja sit sanoo nuorille, et jos en nyt heti osaa auttaa, ni voin niinku selvittää asiaa ja palata siihen.

Seuraavissa puheenvuoroissa myös selvästi rajataan omaa työnkuvaa ja korostetaan, että tehtävänä ei ole erityisemmin nuorten henkilökohtaisiin asioihin

pureutuminen. Tässä on siis yksi olennainen erottava tekijä perinteisen nuorisotyön ja kirjastoissa toteutettavan nuorisotyön välillä.

Kolmannessa puheenvuorossa kysyin, heijastuvatko nuorten ongelmat myös kirjastossa ja saavatko kirjastotyöntekijät kuulla niistä. Kirjastotyöntekijä H7 vastasi näin:

Joo. Kyllä niitä heijastuu joo tavalla tai toisella, eli totta kai on jotakin ongelmakäyttäytymistä, ongelmatilanteita, mutta se on sitte taas eri asia, että haluaako nuori kertoa ylipäänsä, ootko sä luonu sentyypistä suhdetta siihen nuoreen, että hän haluis mahdollisesti kertoa, no mitäs jos hän kertoo, osaanko minä auttaa? Et nää on tämmösiä veteen piirrettyjä juttuja vähän, et et. Niin, et jokainen vähän ratkoo niitä sitten ehkä sillai, tai yhdessä mietitään sit tietenki jos on jotakin sellasta hyvin haastavaa, mutta meidän tarkotus ei ole niinkun onkia ja tonkia kenenkään ongelmia tai elämäntilanteita sen ihmeemmin.

Neljännessä puheenvuorossa kirjastotyöntekijä H5 pohtii kohtaamista arjen tilanteissa:

No semmosta henkilökohtasta kohtaamista ei lopulta varmaan oo kauheen paljoo, koska ei oo tarkotuksenmukasta tota käyttää kaikkee työaikaa siihen, et semmosena tota, siihen ku ne tulee, esimerkiksi asiakaspalvelutilanteissa niitä kohdataan, tai kysymyksiä, tulee vaikka hakemaan pleikkariohjelmia tai hakevat jotain elokuvaa tai kirjaa, ni siinä. Eihän siinä tietysti mistään nuorten henkilökohtaisista ongelmista puhuta, vaan niistä asioista vaan.

Myös näiden puheenvuorojen perusteella voi ajatella, että ammatillinen identiteetti on molemmilla ammattiryhmillä omanlaisensa. Osittain on havaittavissa sen suuntaista rajausta, että molemmat myös haluavat pitää kiinni omastaan. Nuorisotyöntekijä ei usko, että toisen ammattiryhmän edustajalta onnistuu nuorten kohtaaminen tuosta vain, eivätkä kirjastotyöntekijät välttämättä koe voimakasta tarvetta ottaa itselleen roolia kohtaamisen ammattilaisena, tai kokevat, että heiltä puuttuu osaamista siihen. Edellä Hokkanen (2012, 156–157) totesi eri ammattikuntien kohtaamiseen ja työkenttien sekoittumiseen liittyvän hankaluuksia, joita voivat aiheuttaa niin eri ammattien pyrkimykset rajata omia asiantuntijuusalueitaan muille pääsemättömiksi kuin omista ammattialan perinteistä johdettavat lähtöoletukset ja käytänteetkin.

Suurempaa haastateltavien joukkoa tarkasteltaessa kokemukset omasta ammattitaidosta jakaantuivat hieman haastateltavien kesken. Kaikkien työnkuvaan liittyvät nuoret, ja kaikki kokevat olevansa hyviä ammattilaisia työssään. Moni kokee nuorten kanssa toimimisen olevan osa omaa ammatillista identiteettiä. Tällä näyttäisi olevan syy-yhteys henkilön koulutukseen, työhistoriaan ja nykyiseen työnkuvaan. Taustalla on erilaisia tutkintoja ja erilaista osaamista. Osa haastateltavista on toiminut opettajina, osalla on nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajan koulutus kirjastoalan koulutuksen lisäksi. Intressiä toimia nuorten kanssa löytyy kaikilta.

Jaakko Nuotion (2016, 54–56) mielestä kirjaston henkilökunnalla on hyvät mahdollisuudet olla nuorten arjessa se aikuinen, jolle nuori voi luottamuksellisesti kertoa omasta elämästään ja mahdollisesti myös henkilökohtaisista vaikeuksistaan. Nuorten tarve kuulluksi ja nähdyksi tulemiselle luottamuksellisen asiakassuhteen kautta avaa ainutlaatuisen tilaisuuden auttamiselle, tuen tarjoamiselle ja ratkaisujen etsimiselle yhdessä. Hyvässä asiakaspalvelussa asiakkaan tarpeista ollaan kiinnostuneita ja häntä kohdellaan yksilöllisesti hyvällä tilannetajulla. Kirjastoilla on myös mahdollisuus vastata nykyistä moniaineksisemmän nuorison palvelutarpeisiin. Nuoret ovat siirtyneet viettämään aikaansa sisätiloihin ja sosiaaliseen mediaan yksin ja yhdessä, yksilöinä ja tiimeinä. Koulun tulevat opetussuunnitelman muutokset tähtäävät entistä enemmän yhdessä oppimiseen. Näin ollen nuoret tarvitsevat henkilökuntaa, joka on entistä valmiimpi tarjoamaan ohjausta, puitteita ja välineitä sisältöjen tekemiselle. Parhaimmillaan kirjastot tukevat nuorten itsenäistymistä, kuulumista yhteisöön, osallisuuden vahvistumista ja omien voimavarojen löytymistä. Kirjaston paikka nuorten kasvun tukena riippuu lopulta kirjaston henkilökunnasta. (Nuotio 2016, 54–56.)

5.3.2 Suhtautuminen kasvatusvastuuseen ja kasvattajuuteen

Kasvatus määritellään inhimilliseksi toiminnaksi, jonka tarkoituksena on luoda edellytyksiä ihmisen monipuoliselle kasvulle ja kehitykselle. Kasvatus toimii yläkäsitteenä, jonka alle sisältyvät myös opetuksen ja koulutuksen käsitteet. Kasvatus nivoutuu muuhun kulttuuriin ja inhimilliseen toimintaan ja sen piirteet määräytyvät kunkin yhteiskunnan rakenteen ja kehitystason mukaan. Kasvattajan ja kasvatettavan välisessä vuorovaikutuksessa olennaista on kasvuvirikkeiden

tarjonta ja säätely, joiden avulla välitetään muun muassa tietoja, taitoja ja kulttuuriperintöä. Se, minkälaisiin kasvatuspäämääriin pyritään, riippuu yhteiskunnan, sen alaryhmien ja yksittäisten kasvattajien arvostuksista. Kasvatuksella on kaksi perustavanlaatuaista funktiota. Ensimmäinen se on voimakkaasti yhteiskuntaa koossapitävä ja säilyttävä instituutio, sillä juuri kasvatuksen avulla siirretään kulttuuriomaisuutta uusille sukupolville. Toiseksi se on samalla yhteiskuntaa uudistava instituutio, koska kasvatuksen yhtenä keskeisenä päämääränä on edistää yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden toteutumista jokaisessa yksilössä, mikä puolestaan vaikuttaa uuden kulttuurin syntymiseen. (Hirsjärvi & Huttunen & Kari & Kuusinen & Vaherva 1982, 72–73.)

Yhdeksästä haastatellusta kirjastotyöntekijästä peräti kahdeksan kokee itsensä myös kasvattajaksi. Toiset ”ehdottomasti kyllä”, toiset ”valitettavasti kyllä” ja loput jotakin siltä väliltä. Yksi haastateltava ei koe olevansa kasvattaja, ja hän pyrkii välttämään sellaista roolia. Nuorisotyöntekijältä en luonnollisestikaan kysynyt koko kysymystä, sillä nuorisotyöntekijä on kasvattaja.

Kuten edellä mainittiin, kasvatuspäämäärät riippuvat osaltaan yhteiskunnallisista ja yksittäisten kasvattajien arvostuksista. Kirjasto on julkinen ja yhteisöllinen tila, osa lasten ja nuorten arkea. Moni työntekijä kokee siihen liittyvän kasvatustavasta sen verran kuin aikuisilla on yleisestikin ottaen suhteessa lapsiin ja nuoriin, mutta ei välttämättä sen enempää. Samalla tavalla syvälle menevää roolia kuin esimerkiksi vanhemmilla tai opettajilla koetaan olevan, ei pääsääntöisesti halua ottaa, eikä sellaisen katsota kuuluvan kirjastotyöntekijän työnkuvaan.

Samansuuntainen ajatus kirjastotyöntekijöiden kasvatustavasta on Nuorten Palvelu ry:llä. Sen mukaan kirjasto voi toimia yhtenä nuorten vapaa-ajan kasvuympäristönä. Nuorten muuttuneiden vapaa-ajanviettopöten ja sosiaalisen kirjaston myötä kirjaston ja kirjastotyöntekijöiden mahdollisuudet tarjota kasvun tukea ovat hyvät. Kirjastotyöntekijät eivät ole kasvattajia sanan varsinaisessa merkityksessä, mutta kasvatukselliset neuvot ja mallit voivat auttaa heitä saavuttamaan parempaa vuorovaikutusta lasten ja nuorten kanssa. (Nuorten Palvelu ry s.a., 5–8.)

Havaitsin, että siihen, kokeeko kirjastotyöntekijä itsensä kasvattajaksi vai ei, näyttävät vaikuttavan myös omaan koulutukseen, työhistoriaan ja työnkuvaan liittyvät seikat, sekä se, onko hänellä itsellään lapsia vai ei. Toisilla rajausta on tiukempaa, mutta syynä siihen on esimerkiksi kasvattajuuteen liittyvä vastuun ottaminen lapsista ja nuorista. Ei myöskään haluta, että nuorten asiat tulevat mieleen yöunissa tai muuten vapaa-ajalla. Minulle välittyikin tunne tällaisesta välittämisen ”kääntöpuolen” tarkoituksellisesta poisrajaamisesta. Jokainen haastateltava ilmiselvästi välittää nuorista ja tekee työtään sydämellään. Edellä Timo Purjo mainitsi nuoren aidon kohtaamisen vaativan uskoa, tahtoa ja kärsivällisyyttä (2014, 41–44).

Haastatteluista selvisi, että kirjastoympäristössä kyse on enimmäkseen arjen kasvatuksesta: käytöstapojen ja pelisääntöjen opettamisesta ja kertaamisesta, erilaisten taitojen opettamisesta (esimerkiksi mediakasvatus), opastamisesta, huolehtimisesta, riitojen ja kiusaamistapausten selvittelystä sekä rajojen asettamisesta. Nähdäkseni tällaisten tietojen ja taitojen välittämisen lisäksi kirjastolla on erinomaiset lähtökohdat ennen kaikkea erilaisen kulttuuriperinnön siirtämiseksi uusille sukupolville, mikä kuuluukin sen perustehtäviin. Kunnallisen kirjaston perustehtävinä kun ovat muun muassa tarjota pääsy tietoon, aineistoihin ja kulttuurisisältöihin ja edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua (Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492, 6. §).

5.3.3 Kohtaamistilanteet

Haastateltavat kokevat, että nuorten kohtaamisessa on joitakin erityispiirteitä verrattuna muiden asiakasryhmien, aikuisten ja lasten, kohtaamiseen. Nuorten kanssa tuntosarvien tulee olla herkemmillä. Heidän kanssaan toimiessa tarvitaan tietynlaisia sosiaalisia taitoja, joustavuutta ja kärsivällisyyttä, esimerkiksi valmiutta keskustella toistuvastikin samoista asioista kasvatusmielessä. Murosikä pitää ottaa huomioon, ja se, että nuori ei ole vielä ihan samalla tavalla vastuussa omista sanoistaan ja teoistaan kuin aikuinen.

Nuorten kohtaamiseen liittyvät tilanteet ovat monesti erilaisia aikuisiin verrattuna. Kun aikuinen käy kirjastossa yleensä hoitamassa jonkin asian, nuori saattaa käydä hengailmassa. Hän ei välttämättä ilmaise, mitä on hakemassa tai mitä haluaisi tehdä, mutta tarpeita saattaa kuitenkin olla. Nuorelle on merkitystä,

että paikalla on tuttuja työntekijöitä, ja hänellä voi olla tarvetta jutella juuri tietyn työntekijän kanssa. Nuoret saattavat olla umpimielisiä tai avoimia. Toisaalta heihin ei ole välttämättä helppoa luoda kontaktia, toisaalta he saattavat janota sitä. Työntekijän voi olla helpompaa saada kontakti nuorisoporukkaan sitä kautta, että tutustuu ensin yhteen siihen kuuluvaan nuoreen. Asiointitilanteeseen nuori saattaa tulla nöyrempanä ja kokea kirjaston asiakaspalvelijan enemmän auktoriteetiksi, kun taas aikuinen kokee itsensä auktoriteetiksi tilanteessa, jossa häntä palvellaan. Erityiseksi nuorten kohtaamisen tekee myös se, että pitkällä tähtäimellä työntekijät pääsevät seuraamaan nuorten kasvua.

Tyypillistä on, että nuoren tullessa kirjastoon häntä tervehditään ja osoitetaan siten nuoren olevan tervetullut. Moni haastateltavista katsoo parhaaksi antaa nuoren olla muilta osin rauhassa, viettää vapaasti aikaa ja ottaa itse enemmän kontaktia halutessaan, eli antaa hänelle tilaa menemättä väkisin tuputtamaan. Osalla on tapana vaihtaa kevyesti kuulumisia etenkin tutumpien nuorten kanssa, ja myös puhutella heitä nimeltä. Näin pyritään osoittamaan, että henkilökunta on tavoitettavissa, ja tekemään kirjastoasioihin liittyvä asiominen helpoksi. Halutaan olla tuttavallisia, aitoja inhimillisiä ihmisiä, ei pelkästään kalustoon kuuluvia virkamiehiä. Hyvät välit myös helpottavat ratkaisujen löytymistä tilanteissa, joissa nuorten ja työntekijöiden mielipiteet eroavat toisistaan esimerkiksi siinä, miten kirjastossa käyttäydytään. Nuorille voi tuottaa hankaluuksia ymmärtää, että kirjasto ja nuorisotalo ovat tilana erilaisia. Kohtaamiset eri ympäristöissä, kuten tapahtumissa ja nuorisotalolla, edistävät tutustumista ja tekevät keskustelusta ja kuulumisten kysymisestä luontevaa kohdattaessa.

Monesti haastateltavien pyrkimyksenä on kohdata nuoret heidän tarpeensa huomioiden. Osa nuorista käy kirjastossa opiskelemassa, jolloin heitä autetaan esimerkiksi koulutehtävissä ja aineistojen etsimisessä. Osa käy oleilemassa. Lapset ja nuoret tarvitsevat turvallisia aikuisia ihmisiä. Jotkut haluavat ottaa kontaktia, kertoa omia kuulumisiaan ja itselle tärkeitä asioita. Nuorten luottamus työntekijöitä kohtaan voi kasvaa tutustumisen myötä. Nuorten parissa töitä tekevät kirjastotyöntekijät haluavat kohdata ja kohdella nuoria hyvin ja puuttua tarvittaessa normaalista poikkeaviin tilanteisiin. Puuttumiset voivat liittyä esimerkiksi koulusta lintsaamiseen, lastensuojelun tarpeeseen tai henkilökohtaisten ongelmien ratkaisemiseen.

Nuorisoporukat, -lössit, nousivat monessa haastattelussa esiin. Kohtaamiset niiden kanssa koetaan haastaviksi. Porukassa nuoriso saattaa olla kovaäänistä, käyttää rumaa kieltä, sotkea paikkoja, käyttäytyä epäkohteliaasti ja huonosti ja aiheuttaa erilaisia ongelmia. Kokemukset tällaisista tilanteista ja suhtautuminen niihin vaihtelee. Nuorisolössin kohtaaminen ei ole välttämättä helppoa eikä miellyttävää, ja jatkuva käytökseen puuttuminen ja rajojen asettaminen vie työaika. Kuten eräs haastateltava kuvasi, tällaisiin kohtaamisiin pitää ”kasvaa”.

Yhden haastateltavan mukaan paljon on myös työntekijöistä itsestään kiinni. Monesti sellaisiin tilanteisiin, joissa nuoret koetaan ongelmaksi, ei ole valmistauduttu johdonmukaisesti. Toiminnasta puuttuu rakenne. On hyvä olla yhteisesti sovittuja malleja siitä, miten nuoria kohdataan eri tilanteissa. Jos kohtaamisen halutaan olevan positiivista sellaisissa tilanteissa, kun kirjastoon tulee suuri määrä nuoria, pitäisi myös olla jotain mitä tarjota heille: tekemistä, toiminnallisuutta.

Edellä mainittuihin liittyen nuorten olemukseen kuuluu aina rajojen testaaminen, joka näyttäytyy myös kirjastoissa. Tällöin kirjastojen työntekijöiden asiakaspalveluun tai -neuvontaan liittyvä toiminta ei riitä, vaan joudutaan tekemään käyttäytymiseen liittyviä pelisääntöjä nuorten kanssa tai nuorille. On kyse rajojen asettelemisesta ja kasvatustehtävästä, johon tarvitaan ohjausosaamista. (Purhonen 2017, 14.)

Haastatteluaineistosta käy ilmi, että yksi nuori saattaa leimata koko ryhmän, jopa koko ikäryhmän. On tavallista yleistää, että nuoret aiheuttavat ongelmia, vaikka todellisuudessa niitä saattaa aiheuttaa pienempi joukko: sellaiset nuoret, joilla on ongelmia omassa elämässään. Tällaisten nuorten kohtaaminen ja ongelmien selvittely nousi yhtenä kohtana esiin myös kysyttäessä kirjastotyöntekijöiden lisäkoulutustarpeista.

Kirjastoissa kohdataan luonnollisesti myös erityisen tuen tarpeessa olevia nuoria, toisissa enemmän, toisissa vähemmän. Haastateltavien mukaan esimerkiksi erityisoppilaista muodostuvia pienempiä kouluryhmiä käy kirjastoissa ohjaajien kanssa, maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden määrä vaihtelee alueesta riippuen, ja erilaisia käytöshäiriöitä havaitaan nuorilla. Silloin kun erityisen

tuen tarve näkyy päällepäin tai käy ilmi asiointitilanteessa esimerkiksi kielitaitokysymyksenä tai erikoisaineiston tarpeena, tai nuori kertoo tilanteestaan itse, se tunnistetaan. Käytettävissä olevia keinoja ja välineitä on melko vähän. Osamista, tietoa tai koulutusta erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten kohtaamiseen ei koeta olevan paljoakaan. Aineistoa kyllä löytyy jonkun verran: muun muassa ääni- ja e-kirjat, selkokielliset kirjat ja tunnustelukirjat ovat hyödynnettävissä. Esteettömyyteen voidaan vaikuttaa tilojen suunnittelulla ja remontoinnilla.

Työajan käyttäminen kohtaamistilanteisiin vaihtelee. Vain harvan kirjastotyöntekijän on mahdollista käyttää aikaa nuoriin samalla tavalla kuin nuorisotyöntekijän. Aika pitää jakaa tasaisemmin eri asiakasryhmien kesken. Tässä on kirjasto- ja persoonakohtaisia eroja: joissain kirjastoissa nuorten kohtaamiseen on varattu reilustikin aikaa, toisissa työntekijät ottavat itse aikaa kohtaamiselle ja jättävät paperiasiat ja muut työt seisomaan siksi aikaa. Toisaalta esiintyy sellaistaakin mielipidettä, että työajasta ei ole tarkoituksenmukaista käyttää isoa osaa henkilökohtaisiin kohtaamisiin nuorten kanssa. Myös kirjaston muut tilanteet ja resurssit vaikuttavat, ja esimerkiksi työyhteisön sairastelutapauksissa käytettävissä olevat resurssit saattavat mennä yleisen toiminnan pyörittämiseen, jolloin nuorisotyö jää vähemmälle.

Vastapainoksi työntekijöiden ajatuksille nuorten kohtaamisesta ja kohtaamistilanteista on paikallaan nostaa esiin myös nuorten ajatuksia kirjastoissa tapahtuvista kohtaamisista. Helsingin kaupunginkirjasto ja Demos Helsinki toteuttivat yhteistyönä Kirjasto updated -kokonaisuuden, jossa tutkittiin yhteiskehittämisen ja palvelumuotoilun keinoin syitä nuorten vähentyneeseen kirjaston käyttöön sekä nuorten odotuksia ja mielikuvaa kirjaston palveluista. Yhtenä osana sitä järjestettiin kaksi nuorille suunnattua työpajaa, joissa nuorilta kerättiin kirjastoon liittyviä palvelu- ja toimintaideoita. Niihin osallistui yhteensä 35 15–29-vuotiasta nuorta. Kirjastojen palvelukulttuuriin liittyen nuoret toivoivat seuraavanlaisia asioita työntekijöiltä: 1) lisää oma-aloitteisuutta, alttiutta ja aktiivisuutta kohdata asiakkaita ja nuoria, 2) lisää vuorovaikutustaitoja ja asiakkaan ”lukemista”, eli palvelutarpeiden kuuntelua ja kartoittamista, reagointia asiakkaan tunnetilaan esimerkiksi hymyllä, tervehtimisellä ja oven avaamisella, 3) lisää kohtaamisen ja aktiivisen läsnäolon taitoja: nuoret tarvitsevat aikuiskontakteja, jotka uskaltavat kysyä ”Mitä kuuluu?”, 4) työntekijöiden persoonallisuuden, tietojen ja taito-

jen esiin tuomista, 5) henkilökunnan jalkautumista ja pop-up-kirjastoja, 6) kirjaston palveluihin ja tiloihin tutustuttavaa kirjasto-opasta, sekä 7) salipalvelua, kohtaavaa palvelua, aulaemäntiä ja -isäntiä. (Helsingin kaupunginkirjasto & Demos Helsinki 2016, 14.)

Nuorten toiveissa painottuu kohtaaminen. Kuten haastateltujen työntekijöiden puheenvuoroissa nousi esiin, käy tässäkin listauksessa ilmi nuorten halukkuus ja tarve kontaktin ottamiselle kirjaston työntekijöiden kanssa. Nuorilla on tarve aikuisille, jotka ovat kiinnostuneita heidän asioistaan. Myös aikuisilta odotetaan hyviä vuorovaikutustaitoja ja käytöstapoja. Työntekijä saa mieluusti toimia omana persoonanaan, mikä voi osaltaan vähentää haastateltujen mainitsemaa virkamiesmäisyyttä. Nuoret myös arvostavat ja haluavat palvelua. Sitä pitäisi suoda heille kuten muillekin asiakkaille, tasavertaisesti.

5.3.4 Osaaminen

Sain haastattelujen pohjalta sellaisen kuvan, että työntekijöiden kehittämiseen ja täydennyskoulutukseen kiinnitetään kirjastoissa huomiota aika hyvin. Koulutustarjontaa on useiden tahojen järjestämänä, ja siihen osallistumiseen suhtaudutaan työnantajan puolelta suopeasti, jos siitä on hyötyä työntekijän työnkuvan toteuttamisessa. Kävi myös ilmi, että työntekijät haluavat kehittää itseään. Nuorten kohtaaminen ja heidän parissaan työskentely tuo omanlaistaan haastetta ja sisältöä perinteiseen kirjastotyöhön. Haastateltavat kokevat pärjäävänsä työssään, mutta heitä hyödyttäisi tällaisten taitojen ja osaamisen lisääminen: nuorten kohtaaminen ja osallistaminen, erityisnuorten kohtaaminen, nuoriso- ja sosiaalialan koulutuksen antamat taidot muun muassa nuorten ongelmien käsittelemiseen, sosiaaliset taidot ja ihmissuhdetaidot, ohjaamisen ja ohjaamisen opettamisen taidot, erilaiset toimintamuodot ja -menetelmät, sosiaalisen median ja pelimaailman käyttötaidot, esiintymistaidot, monikulttuurisuus, konfliktitilanteiden ratkaiseminen ja kriisinhallinta sekä raskaiden työasioiden purkamis-/käsittelytaidot. Taulukossa 2. kuvataan osaamistarpeita yksityiskohtaisemmin.

Tärkeinä asioina pidetään taitojen harjaannuttamisen lisäksi niiden säännöllistä ylläpitoa, jatkuvuutta. Työnantajalta toivotaan tukea ja ymmärrystä omalle työlle ja kehittymistarpeille ja myönteistä suhtautumista lisäkouluttautumiseen, esimerkiksi toisen tutkinnon hankkimiseen.

Taulukko 2. Nuorten kohtaamisessa tarpeelliset taidot ja osaaminen haastateltavien mukaan

NUORTEN KOHTAAMISESSA TARPEELLISET TAIDOT JA OSAAMINEN	
TAIDOT/OSAAMINEN, JOITA TARVITAAN LISÄÄ	TARKEMPI KUVAUS
Nuorten kohtaaminen ja osallistaminen	Miten kohdata ja osallistaa nuoria ja toimia heidän kanssaan?
Erityisnuorten kohtaaminen	Koulutusta erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten tunnistamiseen, kohtaamiseen ja heidän tarpeidensa tunnistamiseen.
Nuoriso- ja sosiaalialan koulutuksen antamat taidot mm. nuorten ongelmien käsittelemiseen	Miten kohdata ongelmissa olevia nuoria ja toimia asian eteenpäin viemiseksi? Miten ratkaista erilaisia tilanteita?
Sosiaaliset taidot ja ihmissuhdetaidot	Erityisesti käytännön taidot, mm. miten olla oma itsensä ihmiskontaktissa, mutta silti säilyttää auktoriteettiasemansa työntekijänä?
Ohjaamisen ja ohjaamisen opettamisen taidot	Ohjaava ja pedagoginen ote, yksilöiden ja ryhmien ohjaaminen. Ohjaamisen opettaminen esimerkiksi työkavereille.
Erilaiset toimintamuodot ja -menetelmät	Mitä nuorten kanssa kannattaa ja ei kannata tehdä?
Sosiaalisen median ja pelimaailman käyttötaidot	Taitojen opettelu ja kartalla pysyminen jatkuvasti muuttuvissa some- ja pelimaailmoissa. Somen käyttö nuorten tavoittamiseen. Ongelmalliset tilanteet somessa ja miten niihin tulee suhtautua?
Esiintymistaidot	Esiintymiskoulutusta mm. siitä, miten esittää asiansa varmasti ja selvittää hämmentävistä tilanteista kasvonsa ja auktoriteettiasemansa säilyttäen?

Monikulttuurisuus	<p>Erilaisten kulttuurien perustunte- mus.</p> <p>Rasismiin ja kulttuurien kohtaami- seen liittyvät kysymykset.</p> <p>Mitä kirjastopalveluita voidaan oh- jata mm. vastaanottokeskuksiin ja miten?</p> <p>Miten kirjastoissa voidaan auttaa maahanmuuttajia integroitumaan yhteiskuntaan?</p>
Konfliktitilanteiden ratkaiseminen ja kriisinhallinta	<p>Miten suhtautua haastaviin asiak- kasiin?</p> <p>Miten toimia erilaisissa konflikti- ja kriisitilanteissa yksilöiden ja ryhmien kanssa?</p> <p>Miten taata työturvallisuus?</p>
Raskaiden työasioiden purkamis- /käsittelytaidot	<p>Miten opetella jättämään asiat työ- paikalle?</p> <p>Miten rajata työnkuva ja olla mene- mättä liikaa sellaisille alueille, joihin ei ole saanut koulutusta?</p>

Tulosten perusteella nuorten parissa työskentelevät kirjastotyöntekijät kokevat tarvitsevänsä itselleen lisää osaamista ihmissuhdetyön saralla. Haastateltavilla on monenlaisia taustoja ja työn kannalta hyödyllistä kokemusta, mutta yleisesti kirjastoissa työskentelee kirjastoalan koulutuksen saaneita henkilöitä, ei niinkään kohtaamistyön ammattilaisia. Laajassa mielessä ihmissuhdetyön kentäksi voidaan luokitella hoito-, sosiaali-, sekä opetus- ja kasvatustyö (Mönkkönen 2007, 102). Myös ohjaus liittyy suoraan jopa kaikkiin haastateltavien mainitse-
miin osaamistarpeisiin. Monet edellä mainituista taidoista ovatkin sellaisia, joissa järjestö- ja nuorisoalan ammattilaiset, esimerkiksi yhteisöpedagogit tai heitä kouluttavat tahot, voisivat mielestäni olla avuksi kirjastoissa tarvittavan osaamisen lisäämisessä. Muun muassa sosiaaliseen kirjastoon laajemminkin liittyvä yhteisöllisten asioiden ja toimintojen suunnittelu ja toteutus, toiminnalliset menetelmät, yksilöiden ja ryhmien ohjaaminen, ihmisten kohtaamiseen liit-
tyvät taidot, monenlaiset pedagogiset taidot, erilaisissa toimintaympäristöissä työskentely ja projektiosaaminen ovat yhteisöpedagogien osaamiskenttää.

Nostan tässä yhteydessä esiin kirjastotyöntekijöiden osaamistarpeita myös hie-
man laajemmasta näkökulmasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti
19.2.2015 Osaaminen ja johtaminen kirjastossa -työpajan osana kirjastolain uu-
distamisen valmistelua. Koosteeseen listattiin kirjastojen henkilökuntaan ja hei-
dän koulutukseensa liittyen seuraavia kehittämisen paikkoja/huomioita: 1) Pe-
dagogisille taidoille olisi suurta kysyntää kirjastoissa. 2) Kirjastojen yhteiskun-
nallinen ulottuvuus ja yhteisöjen tukeminen vaikuttavat henkilökunnalta vaadit-
taviin taitoihin. 3) Kirjastonjohtajilta kaivattaisiin johtamisosaamista. 4) Alan
muuttuessa nopeasti osaamisen täydentämisestä tulee entistä tärkeämpää.
(OKM 2015, 7.) Myös nämä tarpeet sopivat yksiin yhteisöpedagogien osaami-
sen kanssa pedagogisten taitojen, yhteiskunnallisen ulottuvuuden ja yhteisöjen
tukemisen sekä tietyiltä osin kirjastohenkilökunnan osaamisen täydentämisen
osalta. Suurin osa niistä on hyvin kytkettävissä kolmannen työn ajatukseen, jo-
ten tässäkin voisi olla tilausta kolmannelle työlle.

5.3.5 Yhteenveto kohtaamisiin vaikuttavista tekijöistä

Luvun 5.3 tulokset vastaavat kolmanteen tutkimuskysymykseen, eli siihen, min-
kälaiset tekijät vaikuttavat kirjastotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamisiin. Haas-
tatteluaineiston perusteella kirjastotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamisiin vai-
kuttavat nuoriin suhtautuminen, kohtaamistilanteet, kirjastotyöntekijöiden näke-
mys omasta kasvattajuudestaan ja kasvatusvastuustaan sekä nuorten kohtaa-
misessa tarpeellinen osaaminen.

Haastattelutulokset osoittavat, että nuorten kohtaaminen ja heidän parissaan
työskentely tuo omanlaistaan haastetta ja sisältöä perinteiseen kirjastotyöhön.
Kirjaston henkilökunta kokee nuoret kaksijakoisesti, ja nuorten käytös on mer-
kittävin työntekijöiden suhtautumiseen vaikuttava tekijä. Nuorta saatetaan koh-
della epätasa-arvoisesti muihin asiakkaisiin nähden. Asioita on pyritty muutta-
maan työyhteisöissä muun muassa asenteisiin vaikuttamalla, yhteisillä toimin-
tamalleilla ja rekrytoinnilla.

Haastattelujen perusteella voidaan havaita ammatillista rajanvetoa ja suhtautu-
mista siihen, miten nuoria kohdataan ja miten heidän kanssaan asioidaan. Yksi
olennainen erottava tekijä perinteisen nuorisotyön ja kirjastoissa toteutettavan

nuorisotyön välillä näyttäisi olevan suhtautuminen ja paneutuminen nuorten henkilökohtaisiin asioihin: kirjastoissa siihen ei ole välttämättä samanlaista intressiä kuin nuorisotyössä.

Kirjastossa kyse on enimmäkseen arjen kasvatuksesta. Enemmistö haastateltavista kokee itsensä kasvattajaksi ja työhönsä kuuluvan kasvatusvastuuta. Pääsääntöisesti he ovat kuitenkin sitä mieltä, että varsinainen kasvattajan rooli ei kuulu kirjastotyöntekijän työnkuvaan.

Nuorten kohtaamiseen liittyvät tilanteet ovat monesti erilaisia aikuisiin verrattuna. Kohtaamiset nuorisoporukoiden kanssa koetaan haastaviksi. On mahdollista, että tilanteisiin, joissa nuoret koetaan ongelmaksi, ei ole valmistauduttu johdonmukaisesti, vaan toiminnasta puuttuu rakenne. Tähän auttavat yhteisesti sovitut mallit siitä, miten nuorten kanssa toimitaan eri tilanteissa.

Enimmäkseen haastateltavat pyrkivät kohtaamaan nuoret heidän tarpeensa huomioiden. Nuoren erityisen tuen tarve tunnistetaan käytännössä silloin, kun se näkyy päällepäin, nuori kertoo siitä itse tai asia käy ilmi asiointitilanteessa. Osaamista, tietoa tai koulutusta erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten kohtaamiseen koetaan olevan melko vähän.

Kaiken kaikkiaan kirjastotyöntekijöiden esiin tuomat osaamistarpeet nuorten kanssa toimimisessa liittyvät nuorten kohtaamiseen ja osallistamiseen, erityisnuorten kohtaamiseen, nuoriso- ja sosiaalialan koulutuksen antamiin taitoihin, ihmissuhdetaitoihin, ohjaamisen ja ohjaamisen opettamisen taitoihin, erilaisiin toimintamuotoihin ja -menetelmiin, sosiaalisen median ja pelimaailman käyttötaitoihin, esiintymistaitoihin, monikulttuurisuuteen, konfliktitilanteiden ratkaisuun ja kriisinhallintaan sekä raskaiden työasioiden käsittelytaitoihin.

6 POHDINTA

6.1 Kirjastoissa tehtävä nuorisotyö suhteessa muuhun nuorisotyöhön

Se, mitä on nuorisotyö ja minkälaisena se hahmottuu, ei ole mikään yksinkertainen asia. Nuorisoalan haasteena on selventää tätä niin itselleen kuin muillekin toimialoille. Pyrin seuraavassa hahmottelemaan eri näkökulmista nuorisotyön luonnetta ja sitä, miten se soveltuu kirjastoympäristöön. Nuorisolain (21.12.2016/1285, 3. §) määritelmän mukaan nuorisotyöllä tarkoitetaan nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa. Edellä Nieminen (2007, 38) määrittelee nuorisotyön olevan ohjattua ja yhteisöllistä toimintaa, joka perustuu nuorten tarpeisiin ja vapaaehtoiseen osallistumiseen. Sen tehtävänä on tarjota nuorille oppimismahdollisuuksia persoonallisuuden, kulttuurin ja yhteiskunnan kehittämiseksi ja auttaa heitä liittymään yhteiskuntaan. Kiilakosken (2015) mukaan ”Nuorisotyö on tavoitteellista kasvatuksellista toimintaa, joka rakentaa prosesseja, joiden varassa nuorisotyön tavoitteiden on mahdollista toteutua.” Kesti-Helia (2017, 62) toteaa, että ”Nuorisotyö pohjautuu vapaaseen kasvatustyöhön ja nuorten osallisuuteen. Nuoret valitsevat itse milloin tulevat mukaan toimintaan ja milloin jäävät pois. Tämän takia nuorisotyöhön on hankalaa määritellä tarkkoja rajoja tai toimintamalleja. Toiminta mukautuu sen mukaan, mitä nuoret tarvitsevat.”

Espoossa toimivassa Entressen kirjastossa on mietitty ja kuvattu kirjaston oma Nuorisotyön konsepti, jonka sain opinnäytetyöaineistokseni. Kyseessä on toimintamalli, joka toimii ohjeistuksena henkilöstölle siitä, miten nuorten kanssa toimitaan. Nuorisotyön konseptissa pohditaan hyvällä otteella muun muassa sitä, miten kirjaston nuorisotyö eroaa nuorisotalotyöstä. Sen mukaan nuorisotyöhön yritetään kirjastossa ottaa mukaan kirjat ja kulttuuri. Kirjasto toimii jokaiselle tarkoitettuna olohuoneena, ajanviettopaikkana. Täysin hiljaista ei tällaisessa vapaamman olemisen paikassa tarvitse olla, mutta nuorten osastolla ja nuorten kanssa tulee ottaa huomioon myös kirjaston muut käyttäjät, mikä poikkeaa nuorisotalojen käytännöstä. Kirjastossa ei ole myöskään nuorille säänneltäviä kellonaikoja pienempien ja isompien nuorten toiminnalle eikä paikallaolijoista pidetä kirjaa, mitkä ovat tavallisia käytäntöjä nuorisotalotyössä. Nuorisotyölle kirjastossa asettaa erilaisia haasteita kaikkien huomioiminen ja mukaanotto. Koko henkilöstön pitäisi kantaa kortensa kekoon myös nuorisotyöhön ja

tulla nuorten kanssa toimeen, koska kyseessä on iso asiakasryhmä. Suurin osa kirjaston nuorisotyötä tekevästä henkilöstä on määräaikaistyösuhteessa, joten pysyvyys puuttuu. (Entressen kirjasto 2015.)

Nuorisotyön konseptin mukaan varsinainen nuorten kanssa tehtävä työ ei eroa välttämättä paljoakaan nuorisotalotyöskentelystä. Nuorten kanssa tehdään erilaisia asioita ja mahdollistetaan tekeminen ja oppiminen. Ollaan myös kiinnostuneita nuorista ja heidän hyvinvoinnistaan ja kohdellaan heitä kunnioittavasti, kuten ketä tahansa asiakasta. (Mt.)

Konseptissa huomioidaan nuorten kohtaaminen ja osallistaminen sekä osallistuminen. Kohtaamisessa painotetaan asenteen merkitystä: nuorten leimaaminen, yleistäminen, päätteleminen ja valmiiksi hapan asenne heitä kohtaan on syytä unohtaa, ja asennoiduttava kohtaamisiin avoimella ja uteliaalla mielellä, toisaalta kontaktiin pyrkien, toisaalta tilaa ja aikaa antaen. Uusien nuorten kohtaaminen ja heihin tutustuminen on aina uusi tilanne, joka vie aikaa. Tervehtiminen, hymyileminen, läsnä oleminen, tilanteiden tarkkaileminen ja niihin tarvittaessa puuttuminen, sääntöjen mukaan toimiminen, vastuun antaminen ja yhdessä tekeminen ovat olennaisia asioita. Epäonnistuaakin voi, ja sen jälkeen pitää yrittää uudestaan. Kaikessa nuorten toiminnassa on kantavana ideana se, että ideat tulisivat nuorilta itseltään, ja vältettäisiin ylhäältä päin tulevaa päätöksentekoa. Nuorten pitäisi saada olla mukana vaikuttamassa heitä koskeviin asioihin. (Mt.)

Jatkan pohdintaa kirjastoissa toteutettavan nuorisotyön asemoitumisesta yleisemmin nuorisotyöhön oman opinnäytetyöaineistoni, kirjasto- ja nuorisolakien sekä Viljami Kinnusen (2015, 61–63) kuvaaman mallin, suhdeteorian, pohjalta. Se on rakennettu aineistolähtöisesti Nuorisotyön opetussuunnitelma -tutkimus- ja kehittämishankkeessa, ja pohjautuu Kokkolan nuorisopalveluiden työntekijöiden pitämiin päiväkirjoihin. Näkökulma on siis muodostunut kunnallisessa nuorisotyössä, mutta sopii mielestäni hyvin kuvaamaan muutakin nuorisotyötä. Suhdeteorian mukaan nuorisotyön tehtävät ja tavoitteet muodostuvat seuraavista seikoista: 1) nuoren yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukeminen, 2) nuoren suhde toisiin nuoriin, 3) nuorten suhde luotettaviin aikuisiin, 4) nuorten suhde palvelujärjestelmään ja rakenteisiin, 5) nuoren suhde alueeseen ja omaan lähiympäristöön, 6) nuorten suhde päätöksentekoon ja yhteiskuntaan, 7) nuoren

suhde maailmaan, kulttuuriin ja luontoon, 8) nuorten näkökulman tuominen päätöksentekoon ja nuorten olosuhteisiin vaikuttaminen. (Kinnunen 2015, 61–63; Kiilakoski 2015.)

Koska nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan lakisääteisiin tehtäviin, on havaittavissa, että nuorisolain tavoitteet vaikuttavat suhdeteorian tehtävien ja tavoitteiden pohjalla. Nuorisolain tavoitteena on tukea ja edistää nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä ja niihin liittyvien tietojen ja taitojen oppimista, vaikutusmahdollisuuksia, yhteiskunnassa toimimisen edellytyksiä ja kykyjä, osallisuutta, toimintaa ja harrastamista, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja oikeuksien toteutumista, sekä parantaa heidän kasvu- ja elinolojaan. Lähtökohdina ovat ympäristön ja elämän kunnioittaminen, yhteisvastuu, kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys, kestävä kehitys, terveet elämäntavat sekä monialainen yhteistyö. (Nuorisolaki 2. §.)

Suhdeteoriassa *nuoren yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukemisesta* puhuttaessa nuoret kohdataan yksilöinä positiivisen minäkuvan kehittymistä tukien. Nuorisotyön tehtävänä on nuoren itsetunnon, itsetuntemuksen ja ilmaisutaidon vahvistaminen. Nuoria ohjataan terveellisten elämäntapojen pariin ja yhteisö- ja yhteiskuntakiinnittyneisyyteen. (Kinnunen 2015, 61.)

Kirjastoissa kirjaston henkilöstöllä on keskeinen rooli siinä, miten nuoria kohdataan. Pitää kuitenkin muistaa, että kohtaaminen on aina kaksisuuntaista. Haastatteluaineiston perusteella vaikuttaa siltä, että yleisesti ottaen kirjastoilla on petrattavaa näissä kohtaamisissa, mutta parannustakin on tapahtunut paljon. Erityisesti sellaiset henkilöt, joiden työnkuvaan nuoret kuuluvat, pyrkivät positiiviseen kohtamiseen.

Laajasti ajateltuna kaikki yleisen kirjaston tehtävistä voivat toimia edistävinä seikkoina myös nuoren yksilöllisen kasvun ja kehityksen tukemisessa ja yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Nämä lakisääteiset tehtävät ovat: tarjota pääsy aineistoihin, tietoon ja kulttuurisisältöihin, ylläpitää monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa, edistää lukemista ja kirjallisuutta, tarjota tietopalvelua, ohjausta ja tukea tiedon hankintaan ja käyttöön sekä monipuoliseen lukutaitoon, tarjota tiloja

oppimiseen, harrastamiseen, työskentelyyn ja kansalaistoimintaan sekä edistää yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. (Laki yleisistä kirjastoista 6. §.)

Suhdeteoriassa *nuoren suhteesta toisiin nuoriin* puhuttaessa tulee nuorisotyön tehtäväksi yksittäisen nuoren henkilökohtaisten tarpeiden tukemisen lisäksi vahvistaa nuorten ryhmissä toimimisen, yhdessä oppimisen ja ikätovereiden seurasta nauttimisen mahdollisuuksia. Huomiota kiinnitetään nuorten omien ryhmien toiminnan tukemiseen ohjaajalähtöisen toiminnan ohella. Suhdetta toisiin nuoriin tuetaan nuorten sosiaalisten taitojen ja verkostojen kehittymistä edistävillä toimintatavoilla. (Kinnunen 2015, 62.)

Haastatteluaineiston mukaan kirjastoissa on jonkin verran ohjattua toimintaa nuorille esimerkiksi erilaisen kerhotoiminnan muodossa. Arkielämän kasvatus, kuten käytöstapojen ja sääntöjen noudattamisen opettaminen ja kiusaamistapausten selvittely, voi edistää esimerkiksi sosiaalisia taitoja. Nuorilla on myös tapana viettää vapaa-aikaansa kirjastoissa muun muassa toisten nuorten kanssa oleskellen. Lisäksi kirjasto on hyvä paikka sekä yksin että yhdessä tapahtuvalle oppimiselle.

Suhdeteorian mukaan *nuorten suhdetta luotettaviin aikuisiin* edistetään paitsi tarjoamalla nuorta kuuntelevaa ja hänen kasvuaan tukevaa ohjausta myös toimimalla yhdessä muiden nuoren elämään liittyvien kasvattajien kanssa. Nuorisotyö vahvistaa nuorten ja vanhempien sukupolvien yhteisiä toimintamahdollisuuksia. (Mts. 62.)

Moni haastateltava mainitsi, että kirjastossa on aina paikalla luotettavia aikuisia työntekijöitä. Kirjastoissa toteutettavan nuorisotyön ydintä on toimiminen muiden nuoren elämään liittyvien kasvattajien kanssa, ensisijaisesti nuorisotyöntekijöiden ja opettajien. Koska kirjaston asiakaskunta kattaa kaikenikäiset ihmiset, järjestetään eri kohderyhmille kohdennetun toiminnan lisäksi myös kaikille yhteistä toimintaa, jossa eri sukupolvet kohtaavat kirjaston tiloissa.

Suhdeteoria uskoo, että *nuorten suhde palvelujärjestelmään ja rakenteisiin* vahvistuu, kun nuorisotyö tunnistaa oman paikkansa palvelujärjestelmän osana ja kytkeytyy muihin nuorille palveluja tarjoaviin toimijoihin. Se tunnistaa rajansa ja

ohjaa tarvittaessa toisiin palveluihin. Keskustelemalla, tiedottamalla ja palveluihin ohjaamalla tuetaan nuorten terveyteen, koulutukseen ja työelämään liittyviä valintoja. (Mts. 62.)

Haastatteluaineiston perusteella kirjaston paikka palvelujärjestelmässä nuorten suhteen on roolin ottaminen yhtenä osana nuoren turvaverkkoa. Yhteistyön kautta kirjasto kytkeytyy muihin nuorille palveluja tarjoaviin toimijoihin ja ohjaa tarvittaessa eri palveluihin. Kirjasto tiedon lähteenä voi edistää nuorten terveyteen, koulutukseen ja työelämään liittyviä valintoja, samoin kirjaston toteuttama koulu yhteistyö ja työelämäasiat eri tavoin: nuoret kysyvät kesätöitä kirjastoista, heitä saatetaan neuvoa työnhaussa ja CV:n tekemisessä, kirjastotyöntekijä voi tarjoutua suosittelijaksi ja muun muassa Ohjaamo jalkauttaa toimintaansa kirjaston tiloihin.

Kun suhdeteoriassa puhutaan *nuoren suhteesta alueeseen ja omaan lähiympäristöön*, tavoitellaan nuorten elämänlaadun paranemista heidän lähiympäristössään. Nuorisotyö vahvistaa nuorten paikallisidentiteettiä ja tukee osallisuutta ja toimintamahdollisuuksia heidän arkielämäänsä kuuluvissa paikoissa, toiminoissa ja yhteisöissä. (Mts. 62.)

Edellä tulosten esittelyssä nousi esiin, että paikallisina toimijoina ja arkielämän paikkoina kirjastot pyrkivät vastaamaan alueellisiin tarpeisiin niiden erityispiirteet huomioiden. Nuorille toivotaan hyvää oloa ja elämää. Monet kirjastot tekevät nuorisotyössään alueellista yhteistyötä hyvinkin monenlaisten tahojen kanssa. Nuorille suunnattu toiminta mietitään yleensä alueellisten tarpeiden mukaan. Osallisuus ja toimintamahdollisuudet pyritään turvaamaan kaikille tasavertaisesti.

Suhdeteorian mukaan *nuorten suhdetta päätöksentekoon ja yhteiskuntaan* vahvistetaan edistämällä nuorten asemaa heitä koskevien asioiden päätöksenteossa. Nuorisotyö edistää nuorten huomioimista päätöksenteossa ja tukee sopivien ja mielekkäiden vaikutustapojen löytämistä. Se tarjoaa mahdollisuuksia demokratiataitojen oppimiseen ja vaikutusmahdollisuuksia nuorisotyön toteutukseen, arviointiin ja suunnitteluun. (Mts. 63.)

Kuten haastatteluaineistosta kävi ilmi, kirjastoissa otetaan nuoria mukaan heitä koskevaan päätöksentekoon esimerkiksi tilojen suunnittelun, osallistavan budjetoinnin ja aineistovalikoiman osalta. Nuorten kiinnittymistä yhteiskuntaan tuetaan. Yleisiä kirjastoja koskevan lain (2016) tavoitteena on muun muassa aktiivisen kansalaisuuden, demokratian ja sananvapauden edistäminen.

Nuoren suhde maailmaan, kulttuuriin ja luontoon kehittyi suhdeteorian mukaan nuorisotyön antaessa nuorille mahdollisuuksia tutustua maailmaan ja luontoon. Nuorisotyö tarjoaa tapahtumia ja kulttuurielämyksiä ja tukee nuorisokulttuurin eri ilmentymiä. Nuorten identiteetin kehittymistä tuetaan suomalaisuuteen, eurooppalaisuuteen ja maailmankansalaisuuteen liittyvissä asioissa luomalla monikulttuurista ja kansainvälistä toimintaa. (Kinnunen 2015, 63.)

Tämän toteutuminen on ilmiselvää kirjastoissa. Erilaiset aineistot ovat nuorten käytössä ja tutustuttavissa, sosiaalisen kirjaston myötä tapahtumat ja kulttuurielämykset ovat lisääntyneet, ja monikulttuurisuus näkyy monin tavoin kansainvälistymisen myötä, joillakin alueilla vielä korostuen. Laki yleisistä kirjastoista pyrkii edistämään väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin. Lain tavoitteiden toteuttamisen lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus. (Laki yleisistä kirjastoista 2. §.)

Suhdeteoriassa *nuorten näkökulman tuominen päätöksentekoon ja nuorten olosuhteisiin vaikuttaminen* toteutuvat, kun nuorisotyö osallistuu nuoria koskevien palveluiden, asioiden ja rakennusten suunnitteluun ja vaikuttaa nuoria väestönsana koskeviin asioihin. (Kinnunen 2015, 63.)

Kirjasto voi osallistua erilaisten nuoria koskevien palveluiden, asioiden ja rakennusten suunnitteluun. Rakennusten kohdalla tästä esimerkkinä ovat monitoimitilat, joissa kirjastot ja nuorisotalot, ehkä myös koulut tai muunlaiset palvelut, on yhdistetty. Nuoria koskevia palveluja toteutetaan yhteistyönä muiden tahojen kanssa. Nuorten olosuhteisiin vaikutetaan ja pyritään parantamaan niitä.

On kuitenkin paikallaan huomioida myös se, että kirjastoissa toteutettavalla nuorisotyöllä on omanlaisensa luonne. Nuoret saattavat hakeutua kirjastoon myös siksi, että he kaipaavat olemista tai tilaa, jossa ei ole kontrolloivia aikui-

sia tai kasvattavaa toimintaa. He eivät halua tulla nuorisotyön piiriin. Edellä sivuttiin nuorten kontrollointia vapaa-ajalla ja nuorisotyössä Juha Niemisen (2007), Tomi Kiilakosken, Antti Kivijärven, Marja Peltolan, Tarja Tolosen ja Mirja Määtän (2011) toimesta. Erilaiset tarpeet pitäisikin pystyä ottamaan huomioon, ja myös tähän kirjastolla on hyvät mahdollisuudet.

On tärkeää tiedostaa, että tarpeet ja puitteet kirjastoissa tehtävälle nuorisotyölle ovat erilaisia ja erikokoisia eri paikoissa. Niihin vaikuttavat monet tekijät, kuten resurssit, kirjaston sijainti ja koko, paikkakunnan väestörakenne, sosioekonomiset tekijät ja nuorten omat vaikuttimet. Tahtotila ja resurssit taas vaikuttavat siihen, miten tarpeisiin halutaan ja pystytään vastaamaan. Kirjastot ovatkin eri vaiheissa nuorisotyön toteuttamisen suhteen.

6.2 Kolmas työ

Kolmas työ sisältää paljon hyviä elementtejä ja sitä kautta mahdollisuuksia. Määritelmässä puhutaan yhteisestä tavoitteesta (Purhonen 2017). Käytännössä lähes kaikessa tavoitteellisessa ammatillisessa yhteistyössä tärkeänä edellytyksenä on yhteisten tavoitteiden asettaminen ja niihin sitoutuminen. Sen pitäisi olla peruslähtökohta. Kolmannen työn ajatus ammatillisen identiteetin uudelleenrakentamisesta suhteessa toiseen yhteisöön ja toisen osaamiseen (Purhonen 2017) on hyvin kiinnostava. Ammatillisen identiteetin uudelleenrakentaminen tulee todennäköisesti monelle ihmiselle vastaan työelämän muutosten yhteydessä. Oletan sen toteutuessaan tuottavan laajempaa näköalaa ja rikastavan ammatillisuutta, lisäävän sellaisia asioita, joita haastattelutuloksissa tuli ilmi yhteistyön hyötyinä. Toisaalta osalla ihmisistä ei ole halua tai tarvetta tällaiselle, mikä voi johtua esimerkiksi ammatillisista rajanvedoista, joita tuloksissa ja teoriassa käsiteltiin edellä.

Kolmannen työn ytimessä on asiakas, jota ammattilaiset eivät ensisijaisesti kohtaa pelkästään omasta ammattiorientaatiostaan käsin, vaan pyrkivät yhdessä täydentämään puuttuvia osaamisalueitaan asiakkaan tarpeiden näkökulmasta. Tärkeää on kaikkien kolmen tahon hyväksyntä ja sitoutuminen. (Purhonen 2017.) Ajatus on olennainen ja moniasiantuntijuuteen liittyvä. Kokemukseni mukaan esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspuolella on pyrkimyksenä hyödyntää

asiakkaiden kokemusasiantuntijuutta erilaisissa prosesseissa, jotka voivat liittyä paitsi asiakkaan omaan tilanteeseen, myös palvelujärjestelmän kehittämiseen yleisesti. Myös lastensuojelussa ja muussa perhetyötä sisältävässä työssä eri verkostotoimijat huomioivat asiakkaan omat ja hänen läheistensä näkemykset tilanteesta ja yhdistelevät osaamistaan sen parantamiseksi.

Asiakassuhteessa vuorovaikutusorientaatioita voidaan tarkastella kolmesta erilaisesta näkökulmasta. Ne ovat asiantuntijakeskeisyys, asiakaskeskeisyys ja dialogisuus. Asiantuntijakeskeisyydessä asiantuntija määrittelee asiakkaan tilanteen. Asiakaskeskeisyydessä asiakas määrittelee itse tilanteensa. Dialogisessa orientaatioissa tilanne määritellään ja siihen etsitään ratkaisuja yhdessä. Dialoginen asiakastyö perustuu osapuolten tasavertaiseen vuorovaikutussuhteeseen. Joihinkin tilanteisiin saattaa sopia erilaisten näkökulmien painottuminen. (Mönkkönen 2007, 17–19.) Kolmannessa työssä on havaittavissa dialogista orientaatiota.

Kolmannen työn näkökulma työn ja ammattilaisten toiminnan sovittamisesta siihen toimintaympäristöön, jossa kulloinkin ollaan (Purhonen 2017), on mahdollisuuksia lisäävä. Nuorten kanssa tehtävässä työssä ympäristöt vaihtelevat luontevasti, mutta muilla aloilla tai erityyppisissä töissä toimintaympäristöt voivat olla rajatumpia. Esimerkiksi sosiaalityössä kohtaamiset voivat keskittyä pääsääntöisesti toimisto- tai kotiympäristöön ja lastensuojelu- tai kuntoutustyössä laitoksiin. On vahvuus, jos työtä pystytään soveltamaan eri ympäristöissä ja ammateissa.

Se, että kolmatta työtä tehdään ammattilaisten kanssa joko yhdessä tai erikseen toiselta lainatun osaamisen avulla (Mt.) muodostaa hyvän kombinaation. Edellä Purhonen (2017) esitti kolmannen työn erityisenä piirteenä sen rakentamisen yksilön ammatillisuuden sisälle ollen siten hyödynnettävissä myös itseksseen. Tämä tuo selvästi liikkumavaraa työn hoitamiseen. Haastatteluaineistossa toiselta lainatun osaamisen merkitys nousi esiin muun muassa siinä, että oma keinovalikoima lisääntyy yhdessä tekemisen kautta, eikä kyseisiä asioita tarvitse lähteä opiskelemaan erikseen.

Määritelmän mukaan kolmannessa työssä osallistujat ja yhteisöt toimivat vuorovaikutuksessa toistensa osaamista kunnioittaen ja toisiltaan oppien. Yhteistä

oppimista määrittelevät toiminnan sosiaalinen rakenne, yhteisön valtasuhteet, toimintaympäristö ja oikeudet osallistua toimintaan. (Mt.) Kesti-Helia (2017, 52–53) puhuu kasvatuskumppanuuteen pyrkivästä työstä nuorisotyön ja koulun tekemän yhteistyön yhteydessä. Siinä onnistumisen edellytyksenä on, että toimijat alkavat ymmärtää toistensa toimintakulttuuria ja löytää keinoja yhteisten toimintatapojen luomiseen. Organisaation arvot, säännöt ja ohjeistukset liittyvät toimintakulttuuriin. Yhteisön välisessä vuorovaikutuksessa organisaatioon muodostuu kulttuuri, jossa on virallisen tiedon lisäksi läsnä myös epävirallinen ja hiljainen tieto. Ihmisten tavat, käytännöt, valinnat ja teot rakentavat organisaatiokulttuuria yhtä lailla kuin kirjalliset ohjeistukset, määräykset tai strategiat, mutta eivät avaudu ulkopuoliselle yhtä helposti. Kahden erilaisen toimintakulttuurin yhdistyessä tarvitaan vuoropuhelua, jossa luodaan uutta yhteistä ymmärrystä siitä, miten työskennellä yhdessä. Yhteisten tavoitteiden ja toimintatapojen löytyminen on aikaa vievä prosessi. (Kesti-Helia 2017, 52–53.) Mielestäni kasvatuskumppanuuteen pyrkivään työhön sopii hyvin kolmannen työn ajatus. Siinä keskiössä ovat luonnollisesti nuoret, ja työtä muotoillaan toimintaympäristöön sopivaksi muiden toimintaympäristön ammattilaisten kanssa. Vuorovaikutusta ja oppimista tapahtuu. (Purhonen 2017.)

Mönkkönen (2007, 94) tuo esiin sellaisen näkökulman, että vuorovaikutuksessa voidaan tuskin koskaan saavuttaa täydellistä yhteistä ymmärrystä, sillä vuorovaikutuksen osapuolet tulkitsevat asioita aina myös oman henkilöhistoriansa, kokemustensa ja tilanteiden luomien edellytysten kautta. Niin asiakastyössä kuin moniammatillisessa vuorovaikutuksessa onkin syytä puhua riittävän yhteisymmärryksen syntymisestä. (Mönkkönen 2007, 94.)

Kolmannen työn toteuttaminen käytännössä voi olla haastavaa. Siinäkin tapauksessa, että puitteet olisivat otolliset, ei ole takeita onnistumisesta. Ei ole myöskään realistista olettaa, että kolmas työ lähtisi vain muodostumaan itseltään. Haastatteluaineistoni perusteella ilmeni edellä, että yhteistyötä estävät ja ongelmia aiheuttavat asiat liittyvät työhön ja työkuultuuriin, asenteisiin, johtamiseen, viestinnällisiin ongelmiin, resurssien vähyyteen ja uudenlaisten toimintamallien ja kokeilujen tuottamiin kipukohtiin. Purhonen nostaa esiin ammattien rajapinnoilla tapahtuvan työn haasteina muun muassa muutosvastarinnan,

stressin ja työn kuormittavuuden lisääntymisen, ammattilaisten väliset rajanväännöt sekä johtamisen. (Purhonen 2015, 103–104; Purhonen 2017, 28.) Tulokset tukevat toisiaan.

Edellä nousi esiin Purhosen (2017, 7) näkemys siitä, että kolmas työ muuntuu ajan haasteiden mukaisesti, rakentaen ammattien rajapinnoille uudenlaista työnkuvaa ja työtehtäviä. Toteutuessaan parhaimmillaan kolmas työ saattaisi omasta mielestäni olla jotain sellaista, joka vastaisi osaltaan tämän ajan tarpeisiin myös laajemmassa kontekstissa kuin kirjasto- ja nuorisotyön saralla. Kun nykyaikana ja tulevaisuudessa edellytetään yhä laajempaa osaamista, ammatit eivät välttämättä ole enää yhtä tarkkarajaisia, digitalisaatio ja automaatio muuttavat työn luonnetta, ja asiantuntijatyön merkitys on lisääntymään päin, tarvitaan uusia ratkaisuja ja tapoja tehdä työtä. Kolmas työ ei kuitenkaan rakennu itsestään, vaan vaatii tahtoa, tavoitteita, opettelua ja vastaan tulevien haasteiden ratkaisutaitoa: tietoista pyrkimystä.

Nähdäkseni Ulla Rasimuksen (2017, 4–5) soveltamasta pyramidimallista, joka pohjautuu Bloomin taksonomiaan, voisi olla hyötyä pyrittäessä tavoitteelliseen kolmanteen työhön ja sen kehittämiseen. Taksonomia sisältää viisi kehittämisen vaihetta tai tasoa. Edelliset vaiheet muodostavat pohjan seuraaville, mutta yhteisessä kehittämisessä eri vaiheet eivät ole toisiaan poissulkevia. Alimmat vaiheet voi luokitella niin sanotuksi alemman tason osaamiseksi ja ylemmät korkean tason osaamiseksi. Vaiheiden toteutuminen edellyttää yhteistä ajankäyttöä ja yhdessä tekemisen tahtoa. Tavoitteena on joustava ja uutta luova prosessi. Pyramidin pohjan muodostaa *yhteinen tieto*. Sitä lähdetään kerryttämään toisiinsa tutustumisen kautta. Seuraava vaihe on *yhteinen ymmärrys*. Yhteisen ymmärryksen kautta muodostetaan johtopäätöksiä kehittämistyön hyödyistä ja tavoitteista ja tiedostetaan prosessiin sitoutumisen tärkeys. *Yhteisen suunnittelun ja kehittämisen* myötä omaa osaamista jaetaan toisille. Sitä seuraava *yhteinen toiminta* tuottaa kokeiluja ja uusia muotoja tehdä työtä. Pyramidin huipun muodostaa *uuden luominen*, joka kytkeytyy tavoitteisiin, toimintaan ja arviointiin. (Rasimus 2017, 4–5.)

Käsitteenä kolmas työ on monitulkintainen, mikä sisältää väärinymmärryksen mahdollisuuden. Tämä ei palvele sen paremmin käsitteen tarkoitusta kuin sitä

ymmärtämään pyrkivää henkilöäkään. Mielestäni käsitteen määritelmää olisi hyvä vielä selkiyttää.

6.3 Opinnäytetyön luotettavuuden ja eettisyyden arviointi

Luotettavuutta pidetään tieteellisen tiedon keskeisenä tunnusmerkkinä ja se kohdistuu tutkimusprosessiin, tutkimusmenetelmiin ja tutkimustuloksiin. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lähestytään usein *vakuuttavuuden* käsitteellä. Tutkimusta koskevat valinnat ja tulkinnat on tehtävä näkyviksi ja tutkijan on näytettävä aineistonsa ja siihen perustuva argumentaatio mahdollisimman avoimesti. Vakuuttavuus perustuu johdonmukaisuuteen ja uskottavuuteen. Myös eettisyys liittyy läheisesti tutkimuksen luotettavuuteen ja laatuun. (Tuomi & Sarajärvi 2008, 127, 141; Toikko & Rantanen 2009, 121, 123–124.)

Tarkastelen ja arvioin opinnäytetyöni luotettavuutta ja eettisiä näkökohtia seuraavista näkökohdista. Aiheen valinta tapahtui yhteistyössä opinnäytetyön tilaajan, Ernod-hankkeen, kanssa. Yhtenä hankkeen tavoitteena oli kolmannen työn periaatteen kehittäminen. Oma intressinäni toimi uuteen aihepiiriin perehtyminen ja ammattitaitoni syventäminen sitä kautta. Minulla ei ollut juurikaan tietoa tai ennakkokäsitystä tutkittavasta ilmiöstä eikä kytköksiä siihen. Koin aiheen mielenkiintoiseksi ja tärkeäksi sen ajankohtaisuuden ja monialaisuuden vuoksi. En saanut opinnäytetyön tekemisestä korvausta, paitsi haastattelujen tekemiseen liittyvien matkakulujen osalta. Kaiken kaikkiaan lähdin liikkeelle ”puhtaalta pöydältä”, ilman sidonnaisuuksia.

Haastateltavat valikoituivat kokemuksensa ja tietämyksensä perusteella. He olivat minulle entuudestaan tuntemattomia. Jokainen haastattelu oli riittävän pitkäkestoinen sen suhteen, että keskusteluissa päästiin käsittelemään aihetta monipuolisesti ja haastateltavat ehtivät ja saivat tuotua hyvin esiin näkemyksensä asiasta. Heillä oli mahdollisuus tutustua etukäteen sähköpostitse lähettämääni haastattelurunkoon. Vuorovaikutussuhde ja -tilanne muodostuivat hyväksi jokaisen kanssa. Sain kokemuksen, että minulle kerrottiin avoimesti asioista. Varmistin etukäteen sähköpostitse ja vielä haastattelujen alussa sen, että haastateltavat ovat perillä opinnäytetyön perustiedoista ja tutkittavien suojaan liittyvistä näkökohdista. Näitä olivat haastateltavien vapaaehtoinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta, oikeus kieltäytyä osallistumasta siihen, oikeus

keskeyttää mukanaolonsa tutkimuksen aikana, oikeus kieltää jälkikäteen kyseisessä haastattelussa kerätyn tiedon käyttö tutkimusaineistona sekä nimettömäksi jääminen opinnäytetyössä. Kukaan ei keskeyttänyt mukanaoloaan tai kieltänyt aineistonsa käyttöä. Käsittelin tutkimustiedot luottamuksellisesti ja kerroin haastateltaville niiden käyttötarkoituksen. Aineiston analyysissä hyödynsin sanasta sanaan litteroitua tekstiä. En vääristellyt saatuja tuloksia ja pyrin varmistamaan, että haastateltavien ääni kuuluu muokatussa ja analysoidussa tekstissä. Sovimme, että haastateltavat saavat opinnäytetyön luettavakseen sitten, kun se on valmistunut ja julkaistu.

Kaiken kaikkiaan olen pyrkinyt kuvaamaan opinnäytetyön toteutuksen mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi. Opinnäytetyötä tehdessäni toimin eettisesti ja hyvien toimintatapojen mukaisesti.

Oli motivoivaa havaita, että haastateltavat kokivat opinnäytetyön aiheen tärkeäksi. He vastasivat oma-aloitteisesti haastattelupyyntöön, jakoivat mielellään tietoa työstään ja jäivät odottamaan opinnäytetyötä ja sen tuloksia mielenkiinnolla. Kaiken kaikkiaan vastaanotto oli positiivinen ja lämmin. Haastattelut olivat antoisia, mielenkiintoisia ja hyviä tiedon lähteitä. Ne tarjosivat mahdollisuuden muodostaa kuvan siitä, mitä kirjastoissa toteutettava nuorisotyö on konkreettisesti. Haastattelut olivatkin yksi opinnäytetyöprosessin mukavimmista osuuksista: pääsin tutustumaan uusiin ihmisiin, näkemään erilaisia paikkoja ja kuulemaan eri tavoista toteuttaa työtä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia kirjastoissa tehtävää nuorisotyötä. Tutkimuskysymysten kautta etsin eri lähteistä vastauksia siihen, miksi kirjastoissa tehdään nuorisotyötä, minkälaisia kokemuksia kirjastoissa on kolmannesta työstä ja minkälaiset tekijät vaikuttavat kirjastotyöntekijöiden ja nuorten kohtaamiseen. Sen pohjalta pyrin tuottamaan ja välittämään tietoa, lisäämään ymmärrystä aiheesta, tuomaan uutta ajattelua ja näkökulmia toimintaan sekä edistämään kirjaston ja nuorisotyön vuoropuhelua ja yhteistyötä.

Opinnäytetyöni tuottaman tiedon valossa nuorisotyö sopii hyvin myös kirjastoihin ja sitä kannattaa tehdä niissä moniammatillisesti. Kirjastonuorisotyö vastaa monenlaisiin tarpeisiin ja toiminta näyttäytyy tuloksellisena ja vaikuttavana. Johtopäätökseni on, että moniammatillisena yhteistyönä voidaan rakentaa hyvää alustaa työn kehittämiseksi, tuottaa kaivattuja parannuksia toimintaan ja vastata uudelleenlaisiin haasteisiin.

Toteutettavassa yhteistyössä kohdataan myös erilaisia ongelmia. Ne liittyvät työhön ja työkuultuuriin, asenteisiin, johtamiseen, viestinnällisiin ongelmiin, resurssien vähyyteen ja uudenlaisten toimintamallien ja kokeilujen tuottamiin haasteisiin. Johtopäätökseni on, että hankaluudet voivat haitata työn toteuttamista monella tasolla. Nähdäkseni enemmistöön haastateltavien mainitsemista ongelmista voi vaikuttaa vuorovaikutuksella. Vuorovaikutuksen luomiseen ja parantamiseen kannattaakin kiinnittää huomiota sekä sellaisissa paikoissa, joissa ongelmia on syntynyt että ennakoivasti paikoissa, joissa niitä ei ole vielä ilmennyt. Sen sijaan henkilöstön runsaaseen vaihtuvuuteen, resurssien vähyyteen, ajanpuutteeseen, tiloista aiheutuviin ongelmiin sekä uudenlaisen toiminnan luomisesta aiheutuviin haasteisiin on etsittävä muunlaisia ratkaisuja ja mietittävä niiden syitä ja seurauksia johtajien ja työntekijöiden kesken.

Haastateltavien kokemusten perusteella muodostin johtopäätöksen, että kolmas työ jonakin syvempänä merkityksenä ja kahden työn sulautumisena ei toteudu monessakaan – jos yhdessäkään – niistä kirjastoista, joissa haastattelut tehtiin, ainakaan vielä. Paljon edellytyksiä sen rakentumiselle kuitenkin on. Opimisprosesseja on käynnissä. Syitä voi etsiä muun muassa edellä mainituista ongelmista ja/tai siitä, että käsite kolmas työ on uusi, ja aktiivinen yhteistyö ja nuorisotyön toteuttaminen ovat joissakin kirjastoissa vielä melko uusi asia. Kirjastoihin on kyllä muodostunut erilaisia yhteistyömalleja tai -tapoja, mutta haastattelutulokset eivät osoita suoraan, että työn sulautumista olisi tapahtunut. Toisaalta tässä kohtaa kolmannen työn toteutumisesta tullaan tulkinnan eteen, eli siihen, miten kukin mieltää kolmannen työn. Jos sen ajattelee olevan ennen kaikkea toisen työn lainaamista ja mallioppimista, voi kolmannen työn siinä tapauksessa todeta toteutuvan kaikissa haastateltavieni työpaikoissa.

Nuorille ei ole omia tiloja riittävästi. Jos esimerkiksi nuorisotalo on kiinni syystä tai toisesta tai nuoret eivät halua käydä siellä, siirtyvät he esimerkiksi kirjastoon

tai muihin julkisiin tai puolijulkisiin tiloihin, koteihin ja internetiin. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla kaikki nuorisotalot ovat kiinni yhtenä arkipäivänä viikossa, ja pienemmillä paikkakunnilla ne saattavat olla auki vain joitakin tunteja resursseista riippuen. Tämä sai minut pohtimaan sellaista, onko kirjaston tehtävä paikata kiinni olevaa nuorisotaloa? Onko kirjaston näkökulmasta kyseessä sille annettu vai itse otettu rooli, vai pelkästään olosuhteiden synnyttämä tilanne? Jos kirjasto ottaa roolia nuorisotyön paikkaajana ja tarjoaa tiloja ja henkilökuntaa, tulisi tämä huomioida myös resursseissa monin tavoin.

On huolestuttavaa, että nuoria saatetaan kohdella epätasa-arvoisesti henkilöstön toimesta. Laki yleisistä kirjastoista (2016) pyrkii edistämään muun muassa väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia ja demokratiaa, ja muutenkin kaikenlainen epätasa-arvo sotii kirjaston ideaa vastaan. Johtopäätökseni on, että epätasa-arvoinen kohtelu voi vaikuttaa negatiivisesti nuorten kiinnostukseen kirjastoa kohtaan ja vesittää niitä asioita, joihin kirjastonuorisotyötä tekemällä pyritään. Herää myös kysymys, onko olemassa riski siihen, että nuoret eivät jää ainoiksi yksilöiksi tai asiakasryhmäksi, jota kohdellaan vaihtelevasti? Ja onko kyse yksittäisten työntekijöiden mielivallasta ja toimintatavoista? Henkilökunnan asenteisiin ja kohtaamisiin on pyritty ja pyritään vaikuttamaan, mikä on tietysti ainoa oikea toimintatapa jatkossakin. Tehostaminen ja asian tiukempi linjaaminen, eli yhtenäisten toimintatapojen edellyttäminen, voisivat kuitenkin olla paikallaan.

Haastatteluaineiston perusteella on havaittavissa roolijakoa kirjasto- ja nuorisotyöntekijöiden välillä esimerkiksi kasvattajuuteen ja nuorten henkilökohtaisiin asioihin suhtautumisessa. Johtopäätökseni on, että omissa ammatillisissa rooleissa pitäytyminen tiukasti ei edistä kahden työn sulautumista kolmannen työn ajatuksen mukaisesti. Jos ja kun koetaan, etteivät jotkin asiat kuulu omaan työkuvaan tai ammatilliseen identiteettiin, onko asia hyvä säilyttääkin sellaisena? Vai voitaisiinko niitä kuitenkin ulottaa sinne? Onko tämä tarpeellista esimerkiksi siinä valossa, kun puhutaan työelämän ja työn muutoksesta ja rajalliseksi muuttuvan ammattitaidon riittävydestä muutoksen keskellä? Voisiko tavoitteellinen kolmas työ tuoda osaltaan toimivia ratkaisuja tähän?

Kirjastotyöntekijöiltä nousi esiin nuoriin liittyviä osaamis- ja koulutustarpeita. Niiden perusteella johtopäätökseni on, että kirjastoalan koulutus ja kirjastoissa tapahtuva perehdytys eivät anna riittävästi tietotaitoa nuorten kanssa työskenteelyyn. On toivottavaa, että kirjastojen johtajat ottaisivat esitetyt osaamis- ja koulutustarpeet huomioon. Niihin kaikkiin näyttää liittyvän ohjaaminen ja kohtaaminen monella eri tavalla. Kuten edelläkin mainitsin, voisi olla järkevää hyödyntää järjestö- ja nuorisoalan ammattilaisia osaamisen lisäämisessä. Erilaisten ohjauksellisten ja pedagogisten keinojen repertuaari on laaja, ja niitä kannattaa hyödyntää kouluttamisessa. Esimerkiksi erityisnuorten kohtaamiseen saa valmiuksia erityispedagogiikasta, sosiaalisen median ja pelimaailman käyttötaitoihin voi saada vinkkejä digitaalisesta nuorisotyöstä ja raskaiden työasioiden käsitteilytaitoihin valmennusta ja työkaluja työohjauksesta. Johtopäätökseni on myös, että sosiaalinen kirjasto ihmisten olohuoneena lisännee asiakaskunnan monimuotoisuutta kaikissa kohderyhmissä. Myös tämä aiheuttaa haasteensa kohtaamisille ja osaamistarpeille.

7.1 Aiheita jatkotutkimukselle ja -kehittämiselle

Ilmoilla on signaaleja siitä, että kirjastoissa on havaittu, että nuoriin kannattaa panostaa yhä enemmän tulevaisuudessa. Tästä kertovat muun muassa uudet monitoimikeskukset sekä saman katon alle sijoitettavat nuorisotalot, kirjastot ja koulut, useat kirjastonuorisotyöhön liittyvät hankkeet, erilaiset työpajat sekä joidenkin kirjastojen tekemät linjaukset ja panostus asiaan. Aiheen ajankohtaisuuden takia kirjastoissa tehtävää nuorisotyötä olisi hyvä myös tutkia lisää. Ehdotan jatkotutkimuksen tai -kehittämisen aiheiksi seuraavia toimenpiteitä: lisätutkimus kolmannen työn potentiaalista, kartoitus valtakunnallisen toimintamallin tarpeesta kirjastoissa tehtävässä nuorisotyössä, nuorten osaamisen hyödyntäminen palvelujen kehittämisessä sekä yhteisen valtakunnallisen foorumin perustaminen kirjastoissa nuorisotyötä toteuttavien henkilöiden ajatusten ja osaamisen vaihtoon.

Kolmannen työn ja sen todellisen potentiaalin tutkimuksen yhtenä näkökulmana voisivat olla kirjastotyöntekijöiden ja nuoria kohtaavien ammattilaisten yhteiset, tavoitteelliset prosessit ja niiden tuottamat oivallukset tavasta tehdä kolmatta työtä eri toimintaympäristöissä.

Kuten edellä on käynyt ilmi, kirjastot vastaavat alueellisiin tarpeisiin. Sitä, olisiko Suomessa valtakunnallisesti tarvetta jonkinlaiselle toimintamallille kirjastoissa toteutettavasta nuorisotyöstä, joka palvelisi mahdollisimman hyvin mahdollisimman monen nuoren tarpeita, ei ole ehkä mietitty loppuun asti, koska sellainen tuntuu puuttuvan. Tässä ajassa tehdään kuitenkin selvästi erilaisia kokeiluja. Kysyin osalta haastateltavista, onko heidän kirjastossaan syntynyt hyväksi havaittua toimintamallia, ja jos on, onko se mahdollista ja aikomuksena monistaa muihinkin ympäristöihin. Useampi oli sitä mieltä, että on syntynyt tai syntymässä toimintamalli, joka voisi periaatteessa olla mallinnettavissa muualle, mutta heidän tietojensa mukaan sellaista tavoitetta ei ole asetettu. Monessa paikassa myös tuntuu olevan niin, että yhteistyö ja uudet toteutustavat tai toimintamuodot alueiden muiden toimijoiden kanssa saavat alkunsa yksittäisten ihmisten ideoista, joita sitten lähdetään testaamaan ja kehittämään. Olisiko mallintamisesta tai toimintamuodon kuvaamisesta hyötyä myös tässä kohdassa, esimerkiksi ihan kirjaston omasta näkökulmasta? Muuten voi käydä niin, että toimintamuodot hiipuvat tai poistuvat esimerkiksi henkilöiden vaihtumisen myötä.

Mielestäni voisi ja kannattaisi tutkia sitä, minkälaisia tarpeita eri puolilla Suomea on, ja olisiko yhdenmukaiselle kirjastonuorisotyön toimintamallille selvää tilausta. Tämän pohjalta kartoitettaisiin jo olemassa olevien toimintamallien soveltuvuutta ja potentiaalia kyseiseen tarkoitukseen ja ryhdyttäisiin tarvittaessa kehittämään uutta. Edellä esitellystä KirNu-työhyvinvointihankkeesta käy hyvin ilmi, että sen rakenne on suunniteltu ja hyväksi todettu laajempaa käyttöönottoa silmällä pitäen. Sen fokus on kuitenkin enemmän työyhteisöjen välisessä yhteistyössä ja työhyvinvoinnissa.

Nostan esiin kansainvälisen esimerkin mallintamisesta. Yhdysvalloissa, Chicagossa, on kehitetty toistettavissa oleva konsepti, joka yhdistelee oppimista, asioiden kokeilemistä, vapaata oleskelua ja vertaistoimintaa. Yleisen, julkisen kirjaston tiloihin on luotu nuoria varten innovatiivinen, suuri oppimistila. Se toimii hyvänä esimerkkinä siitä, minkälaista oppiminen voi olla non-formaalissa ympäristössä koulun ulkopuolella. YOUmediasta on tullut kansallinen malli tulevaisuuden kirjastoille, ja tarkoituksena on perustaa lisää vastaavia keskuksia Yhdysvaltoihin. Niiden ideana on toimia nuorten kokoontumis- ja tapaamispaikkoina, ja antaa heille mahdollisuuksia tulla asioiden luojiksi ja tekijöiksi ennem-

min kuin vain kuluttajiksi. Luova oppiminen digitaalista mediaa ja muuta teknologiaa hyödyntäen on avainasemassa. YOUmedia tarjoaa ilmaisia digitaalisen median työpajoja, joissa palkatut teiniohjaajat jakavat vertaisina muille nuorille uusinta tietoa muun muassa graafisesta suunnittelusta ja digitaalisesta valokuvauksesta digitaalisten pelien suunnitteluun ja fantasian ja elokuvien luomiseen. Sen lisäksi nuoret voivat muun muassa seurustella, lukea, osallistua tapahtumiin, hyödyntää sosiaalista mediaa esimerkiksi toistensa opettamiseen ja vertaistuen antamiseen sekä ansaita virtuaalista valuuttaa ostaakseen studio-aikaa ja muuta YOUmedia-myyvälän tarjontaa. He tekevät kotitehtäviä teini-mentoreiden ja palkatun opettajan avustuksella. (Springen 2011, 37–39.)

Nuorten keskuudessa YOUmedia on suosittu paikka. On havaittu, että aluksi paikkaan tutustuessaan nuoret monesti vain oleskelevat ensimmäisen kuukauden. Sen jälkeen he alkavat hyödyntää kirjaston työpajoja, kirjailijatapahtumia, esityksiä ja materiaaleja. Pohjimmiltaan YOUmedian kaltaista toimintaa voi toteuttaa pienilläkin resursseilla. Siihen tarvitaan huone, kannettava tietokone, mentori, kiinnostunut teini-ikäinen sekä opetussuunnitelma/opinto-ohjelma. (Mts. 38–41.)

YOUmedia-malli nuorille vaikuttaa kiinnostavalta yhdistelmältä vapaa-ajalla tapahtuvaa oleilua, kavereiden tapaamista, mielekästä tekemistä, oppimista ja itsensä kehittämistä erilaisin aineistoin ja välinein. Se yhdistelee toimintoja, joihin löytyisi varmasti annettavaa kirjastolta, koululta, nuorisotoimelta, eri ammattikuntien edustajilta ja nuorilta. YOUmedian voi päätellä vastaavan myös monien opinnäytetyöni haastatteluaineistossa annettuun syyhyn/lähtökohtaan toteuttaa nuorisotyötä kirjastossa: haluan säilyttää nuoret asiakkaina, oman tilan tarjoamiseen nuorille, pyrkimykseen vastata ajankohtaisiin tarpeisiin ja mahdollisesti myös yhteistyön tarpeeseen. Ajankohtaisena tarpeena korostuvat nyt muun muassa digitaalinen media ja oppiminen ja muut digitaalisen ajan osallisuuden liittyvät tekijät.

Joitakin samantyyppisiä toimintamalleja on kyllä olemassa Suomessakin: Kouvolan Mediamaja, Myllypuron mediakirjasto ja Helsingin nuorisoasiainkeskuksen HattuMedia. Myös kirjastojen kasvokkainen ja virtuaalinen läksyapu, jossa nuoret saavat tukea läksyjen tekoon kirjasto- tai vapaaehtoistyöntekijöiltä tai toisilta nuorilta, sekä verstaat ja pajat, jotka tarjoavat välineitä monenlaiseen

toimintaan, mahdollistavat yllä mainitun kaltaista nuoria tukevaa ja osallistavaa toimintaa. Mahdollisuuksia on monia, ja erilaisia vaihtoehtoja kannattaa ideoida yhdessä nuorten kanssa.

On paljon esimerkkejä siitä, että nuoria osallistetaan heitä koskevien asioiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Nuorisotyössä tämä on enemmän sääntö kuin poikkeus. Yleisesti ottaen osallisuuskysymykset tuntuvat saavan entistä enemmän jalansijaa yhteiskunnassamme. Opinnäytetyössäni jo mainittuja osallistavan toiminnan muotoja kirjastoissa ovat muun muassa osallistava budjetointi, nuorten mielipiteiden kysyminen tilojen suunnittelua koskevissa asioissa ja ideoiden kerääminen erilaisissa työpajoissa. Olisikin luontevaa pyytää heitä entistä enemmän mukaan kirjastoissa toteutettavan nuorisotyön ja muiden nuorten omien palvelujen kehittämiseen. Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015 -ohjelman mukaan kirjasto on onnistunut, jos se pystyy muokkaamaan toimintaansa ja palvelujaan nuorten käyttäytymistapojen ja tarpeiden mukaan. Yhdessä nuorten kanssa ja hyödyntämällä kirjastojen sisältöjen tuntemista löydetään uusia tapoja kehittää erilaisia palveluita. (Kekki & Sulin & Wigell-Ryynänen 2009, 14.)

Kirjastoilla on luonteva rooli olla digitaalisen ajan kulttuuri- ja tietokeskuksia, joiden tiloja, aineistoja, palveluja ja osaamista voidaan hyödyntää mahdollisimman hyvin. Palveluja kehitetään tarjoamalla digitaalisia sisältöjä, ohjelmia ja laitteita ja näiden käytön opastusta kuntalaisille ja yhteisöille. (Kirjastot.fi 2017.) Mielestäni olisi hyvä hyödyntää myös nuorten digitaalista osaamista edellä mainittujen palvelujen kehittämisessä. Kuten Yhdysvalloissa, voitaisiin Suomessakin palkata kirjastoihin enemmän teinejä/nuoria aikuisia ohjaajiksi opastamaan niin toisia nuoria kuin muitakin asiakkaita digitaalisissa asioissa ja myös osallistumaan sisältöjen ja palvelujen tuottamiseen ja kehittämiseen. Tällaisesta hyötyisivät nuoret, palvelujen tarjoajat ja niiden käyttäjät.

Nuorilla on muunlaistakin tietämystä, osaamista ja ajatuksia ja varmasti myös halua kerryttää niitä lisää. Eräs haastateltavista oli tehnyt projektihakemuksen nuorten työllistämiseen kirjastossa. Ajatuksena oli, että jotkut alueen nuoret palkattaisiin kirjastoon muutamaksi tunniksi viikossa tekemään erilaisia avustavia ja opastavia töitä ja he saisivat siitä hyvän työtodistuksen, taskurahaa ja uskoa tulevaisuuteen. Hakemus ei kuitenkaan saanut rahoitusta. Jostain syystä sen

todettiin olevan vaikeasti monistettavissa muihin kirjastoihin. Tämä kuulostaa erikoiselta. Ajatus nuorten työllistämisestä on hyvä, ja nuoria palkataankin muun muassa kesätöihin kirjastoihin. Vähemmän ja enemmän osaamista vaativia tehtäviä varmasti löytyy. Työllisyys tukee osallisuutta.

Haastattelujen pohjalta selvisi, että kirjastoissa suhtaudutaan myönteisesti osaamisen jakamiseen. Muille kirjastoille ollaan valmiita jakamaan omaa tietämystä ja toimintatapoja ja ottamaan vastaan muiden kokemuksia ja osaamista. Kirjastoja ja nuorisotyötä koskevasta yhteistyöstä esimerkkeinä ovat KirNuhanke, yhteiset koulutukset ja niihin sisältyvät työpajat sekä omasta toiminnasta kertominen luennoilla tai kirjastojen välisten tutustumiskäyntien ja aluetapaamisten yhteydessä. Myös ulkopuolelle jaetaan tietoa esimerkiksi yhteydenottojen ja kyselyjen, haastattelujen ja vierailujen kautta. Nämä ovat osaltaan hyviä tapoja jakaa ja juurruttaa osaamista, erilaisia työskentelytapoja ja hyviä käytäntöjä. Ideoita ja ajatuksia sekä avoimuutta uusille kokeiluille tuntuu riittävän. Haastatteluista sai sellaisen kuvan, että alueellisten verkostojen sisällä tieto kulkee hyvin, ja muidenkin alueiden toiminnasta tai verkostoista saatetaan tietää jossain määrin. Olisiko osaamista kuitenkin tarpeen levittää ja juurruttaa paitsi alueellisesti myös suunnitelmallisemmin ja laajemmin valtakunnallisesti? Voisiko kirjastojen välistä yhteistyötä tiivistää esimerkiksi nuorisotyötä kirjastoissa toteuttavien työntekijöiden yhteisen valtakunnallisen keskustelu- tai muun foorumin kautta? Siellä he voisivat vaihtaa ajatuksia ja tietoa hyvistä käytännöistä ja toimintamalleista, ideoista ja kokemuksista.

7.2 Lopuksi

Mitä kirjastoissa tehtävä nuorisotyö, kirjastonuorisotyö, sitten lopulta on? Yksiselitteistä vastausta tai määritelmää ei ole ehkä olemassakaan. Eräs haastateltava kertoi, että vuosien saatossa kirjastoissa on mietitty sitä, mitä kirjastonuorisotyö on suhteessa nuorisotyöhön ja suhteessa kirjastotyöhön, mutta yhtä oikeaa vastausta ei ole löydetty. Asiaa tutkittuani ja siitä käsitystä muodostettuani kiteytän opinnäytetyöni perusteella syntyneen näkemykseni kirjastonuorisotyöstä seuraavasti:

Kirjastoissa tehtävä nuorisotyö, kirjastonuorisotyö, on nuorten vapaa- tai koulu-aikana tapahtuvan toiminnan tai oleilun järjestämistä ja mahdollistamista yhdenvertaisuuden periaattein. Se edistää nuorten osallisuutta ja olojen parantamista. Kirjastonuorisotyö pohjaa monenlaisiin tarpeisiin ja sen lähtökohdat, hyödyt, tulokset, vaikutukset ja mahdollisuudet ovat moninaiset yksilöiden, paikallisyhteisöjen ja yhteiskunnan tasolla. Kirjastonuorisotyötä toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä ja kolmannen työn työmuotona, mikä voi tuoda siihen täydentäviä ulottuvuuksia nuorisotyön ammatillisuudesta, kasvatuserusteisuudesta ja nuorisolain tavoitteiden mukaisesta toiminnasta.

LÄHTEET

Atmodiwirjo, P. & Yatmo, Y. & Paramita, K. 2010. My Library: Involving Children in the Improvement of School Library Space. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 38/2012, 31–39.

Entressen kirjasto 2015. Nuorisotyön konsepti.

Erityisnuoret ja digiajan osallisuuden tukeminen monialaisissa toimintaympäristöissä (Ernod) -hankkeen hankehakemus/-suunnitelma 2015.

Helenius, E. 2016. Moi, olen täällä kibessä. *Kirjastolehti* 1/2016, 20–22.

Helsingin kaupunginkirjasto & Demos Helsinki 2016. Nuorten kirjastopalvelut/toimintaideoita nuorilta. Kirjasto treenaa nuoria -hanke. Diaesitys. Hankkeen työntekijän sähköpostitiedonanto 3.2.2017. Helsingin kaupunginkirjasto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1995. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. & Kari, J. & Kuusinen, J. & Vaherva, T. 1982. Kasvatustieteen käsitteistö. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Hokkanen, L. 2012. Viiden tähden olohuone. Kirjastot nuorisotyön uutena toimintaympäristönä. Teoksessa Komonen, K. & Suurpää, L. & Söderlund, M. (toim.) Kehittyvä nuorisotyö. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 128, 149–162.

Isola, A-M. & Kaartinen, H. & Leemann, L. & Lääperi, R. & Schneider, T. & Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 33/2017.

Juntunen, I. & Ylimys, S. 2017. Askelmerkkejä Löytävään nuorisotyöhön. Nuorisotyötä asemilla, kaduilla ja kauppakeskuksissa. Helsinki: Aseman Lapset ry.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 2017. ERNOD – erityisnuoret ja digiajan osallisuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/ernod/> [viitattu 25.11.2017].

Kekki, K. 2013. Menestystarina nimeltä kirjasto. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Kekki, K. & Sulin, H. & Wigell-Ryynänen, B. 2009. Opetusministeriön kirjastopolitiikka 2015. Yleiset kirjastot. Kansalliset strategiset painoalueet. Opetusministeriön julkaisu 2009:32. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/76687> [viitattu 5.11.2017].

Kesti-Helia, M. 2017. Nuorisotyötä muuttuvissa toimintaympäristöissä. Mikä on nuorisotyöntekijän rooli? Humanistinen ammattikorkeakoulu. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma (YAMK). Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/124803> [viitattu 11.9.2017].

Kestilä, L. & Määttä, M. & Peltola, M. 2011. Kohti nuorten tasa-arvoisempaa vapaa-aikaa? Teoksessa Määttä, M. & Tolonen, T. (toim.) Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 112, 129–144.

Kiilakoski, T. & Kivijärvi, A. & Gretschel, A. & Laine, S. & Merikivi, J. 2011. Nuorten tilat. Teoksessa Määttä, M. & Tolonen, T. (toim.) Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 112, 57–91.

Kiilakoski, T. 2015. Kaikille vai joillekin – reflektioita nuorisotyön tulevaisuudesta. Luento Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Mikkelin kampuksella 14.10.2015. Muistiinpanot.

Kiilakoski, T. 2016. Valvottua tai vapaata, tekemistä tai ei. Nuorten näkemyksiä hyvästä kohtaamispaikasta. Teoksessa Lampela, P. & Leppävuori, M. & Puomilahti, I. (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista. Nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten Palvelu ry, 16–25.

Kinnunen, V. 2015. Nuorisotyön tavoitteet ja perustat. Teoksessa Kiilakoski, T. & Kinnunen, V. & Djupsund, R. Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta. Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisuja 5 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 169, 56–70.

Kirjastot.fi. 2017. Kirjastojen rooli elinvoimaisessa kunnassa. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://vaikuttavuus.kirjastot.fi/esipuhe.html> [viitattu 13.10.2017].

Kirjastot.fi. 2017. Kirjastojen vaikuttavuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://vaikuttavuus.kirjastot.fi/info.html> [viitattu 13.10.2017].

Kirjavaa - mediataitoja ja vaikuttamismahdollisuuksia nuorille -hanke. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.mamk.fi/kirjavaa> [viitattu 31.5.2016].

Kuismin, A. & Kylkilahti, E. & Autio, M. 2015. Palvelua nuorille! Iän esittäminen, asemat ja naamioituminen palvelukohtaamisissa. *Nuorisotutkimus* 2/2015, 37–51. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/189953> [viitattu 20.9.2017].

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Kuure, T. & Lidman, J. (toim.) s.a. Yhteisellä työllä parempaa. Opaskirja monialaisen yhteistyön kehittämiseksi nuorten hyvinvointipalveluissa. Sosiaalikehitys Oy, Opit käyttöön -hanke.

Kylmäkoski, M. 2007. Eteinen, vessa, keittokomero ja huone – niistä on nuorisotila tehty. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 393–409.

Laitinen, M. 2016. Kirjastojen muuttuva toimintaympäristö haastaa perinteiset mittaukset. Teoksessa Sandelius, N. (toim.) Hyötyä, tietoa, elämyksiä - kirjastojen vaikuttavuuden ulottuvuuksia. Suomen Kuntaliitto, 15–22. Saatavissa: http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3175 [viitattu 28.8.2017].

Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20yleisist%C3%A4%20kirjastoista> [viitattu 25.8.2017].

Lampela, P. & Leppävuori, M. & Puomilahti, I. (toim.) 2016. Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista. Nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten Palvelu ry.

Lappalainen, S. & Korpinen, V. & Pokkinen J. (toim.) 2017. Aika digittää – Näkökulmia ja menetelmiä erityisryhmien nuorten mediavaikuttamiseen. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/132379> [viitattu 25.11.2017].

Mattila, K-P. Kristillisen identiteetin mukainen arvostava kohtaaminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kristillinenvertaistoiminta.fi/hengellisyys/kristillinen-ihmiskasitys/kristillisen-identiteetin-mukainen-arvostava-kohtaaminen/> [viitattu 6.11.2017].

Määttä, M. & Tolonen, T. 2011. Johdanto. Teoksessa Määttä, M. & Tolonen, T. (toim.) Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 112, 5–11.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus: dialoginen asiakastyö. E-kirja. Helsinki: Edita. Saatavissa: <http://www.helmet.fi/fi-FI> [viitattu 17.12.2017].

Nieminen, J. 2007. Vastavoiman hahmo. Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 21–43.

Nieminen, J. 2015. Nuorisotyön traditiot tässä ajassa. Luento Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Mikkelin kampuksella 19.11.2015. Moniste.

Nuorisolaki 21.12.2016/1285. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=nuorisolaki> [viitattu 8.9.2017].

Nuorten Palvelu ry s.a. Nuoret kirjastossa. Työntekijän opas. Kuopio. Saatavissa myös sähköisenä: https://issuu.com/nuortenpalvelury/docs/kirjasto-opas_esite_b5_2.painos_201

Nuotio, J. 2016. Muuttuva kirjasto kohtaa monenlaisia nuoria. Teoksessa Lampela, P. & Leppävuori, M. & Puomilahti, I. (toim.) Hengailua, kohtaamisia ja yhdessä olemista. Nuoruuden elementtejä ja työmuotoja julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kuopio: Nuorten Palvelu ry, 48–58.

Nyman, T. 2012. Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet yhteisöpedagogit työelämän ja alan kehittämisosaajina. Teoksessa Komonen, Katja & Suurpää, Leena & Söderlund, Markus (toim.). Kehittyvä nuorisotyö. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 128, 244–260.

Oma Tesoma -hanke. 2017. Tesoman hyvinvointipalvelut toteutetaan ensimmäisenä Suomessa allianssimallilla. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://omatesoma.fi/tesoman-hyvinvointipalvelut-toteutetaan-ensimmaisena-suomessa-allianssimallilla/> [viitattu 12.12.2017].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. Osaaminen ja johtaminen kirjastossa -työpaja 19.2.2015. Kooste työpajatyöskentelystä. WWW-dokumentti. Ei saatavissa enää.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Kirjastolain uudistaminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/vireilla_kirjastot/kirjastolaki/index.html [viitattu 31.5.2016].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtakunnallinen nuorisotyön- ja politiikan ohjelma vuosille 2017–2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://minedu.fi/paatos?decisionId=0900908f805648d1> [viitattu 21.10.2017].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Opetusministeri Grahn-Laasonen asetti osaamisen tulevaisuuspaneelin. Tiedote 21.8.2017. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/opetusministeri-grahn-laasonen-asetti-osaamisen-tulevaisuuspaneelin [viitattu 5.11.2017].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Kansallinen lukutaitofoorumi vastaamaan lukutaidon ja lukuinnon haasteeseen. Tiedote 31.10.2017. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kansallinen-lukutaitofoorumi-vastaamaan-lukutaidon-ja-lukuinnon-haasteeseen [viitattu 19.11.2017].

Peavy, R.V. 2004. Sosiodynaaminen näkökulma ja ohjauksen käytäntö. Teoksessa Onnismaa, J. & Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana. Jyväskylä: PS-kustannus, 16–47.

Pitkänen, L. (ja hankeryhmä) 2015. Hankeraportti vuodesta 2015. Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskuksen ja kaupunginkirjaston yhteinen työhyvinvointihanke KirNu (2014–2015).

Purhonen, K. 2015. Muuttuva työ – kirjaston hyllynvälistä ja nuorisotalon ikkunasta kurkistaa kolmas työ. Teoksessa Hokkanen, L. (toim.) Sosiaalinen kirjasto. Vantaa: BTJ Finland Oy, 88–119.

Purhonen, K. 2017. Ammattien rajapinnoilla ja kolmannen työn äärellä. Uusiutuva ammattiosaaminen ja nuorten kohtaaminen. Kolmannen työn määritelmä, reunaehdot ja mahdollisuudet. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://kirsipurhonen.wordpress.com/2017/01/31/ammattien-rajapinnoilla-ja-kolmannen-tyon-aarella/> [viitattu 18.3.2017, 13.9.2017 ja 4.11.2017].

Purjo, T. 2014. Nuor(t)en aito kohtaaminen. Studia Generalia -luennot 25.-27.3.2014. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.epopisto.fi/ajankohtaista/materiaali/studiadiat2014.pdf> [viitattu 6.11.2017].

Rasmus, U. 2017. Monitoimijamallin kehittäminen -valmennus 2017–2018. Diaesitys. Esitelty organisaatio X:n työhyvinvointihankkeen valmennuspäivässä 10.11.2017.

Springen, K. 2011. What's Right With This Picture? Chicago's YOUmedia Re-invents the Public Library. *School Library Journal* March 2011, 36–41.

Suomisanakirja.fi. 2017. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.suomisanakirja.fi/kohtaaminen> [viitattu 6.11.2017].

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Osallisuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus> [viitattu 12.12.2017].

Tiitinen, A. & Turunen, V. 2017. Nuorisotyötä kirjastoissa. Teoksessa Hoikkala, T. & Kuivakangas, J. (toim.) Kenen nuorisotyö – yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet. Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisuja 42 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196, 205–217.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtioneuvoston kanslia 2016. Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi 2015–2019. Päivitys 2016. Hallituksen julkaisusarja 2/2016. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/karkihankkeiden-toimintasuunnitelma> [viitattu 9.12.2017].

LIITE 1**Haastattelurunko****1. Kirjastoissa toteutettava nuorisotyö kirjasto- ja nuorisotyöntekijöiden toteuttamana niin sanottuna ”kolmantena työnä”**

- Katso Kirsi Purhosen määritelmä kolmannelle työlle. Tunnistatko siitä yhteneväisyyksiä/eroavaisuuksia omien kokemustesi perusteella?
- Miten toteuttamanne työmuoto/-tapa on saanut alkunsa, eli miksi yhteistyötä on lähdetty toteuttamaan? Mihin tarpeeseen se vastaa?
- Miten työmuotoa/-tapaa toteutetaan omassa kirjastossasi?
- Mitä tavoitellaan?
- Ketä se hyödyttää? Millä tavalla hyödyttää?
- Miten yhteistyö on koettu/koetaan?
- Minkälaiset asiat ovat edistäneet yhteistyötä? Mitä on edellyttänyt työntekijöiltä ja johdolta?
- Minkälaiset asiat ovat toimineet esteenä? Mitä ongelmia on kohdattu?
- Millä tavalla työntekijöiden osaamista lisätään ja ylläpidetään ammattilaisyhteistyössä? Onko riittävää?
- Miten kyseisen työmuodon/-tavan kanssa edetään (esim. onko pysyvää toimintaa, kehitetäänkö edelleen jne.)?
- Onko olemassa/syntynyt ns. ”kolmannen työn” toimintamallia?
- Koetteko, että yhteistyön seurauksena on tapahtunut muutosta?
- Minkälaisia tuloksia ja vaikutuksia on havaittu?
  - Tuloksilla ja vaikutuksilla tarkoitetaan niitä asioita ja kehitystä, joita toiminnalla on saatu aikaiseksi: esimerkiksi toiminnan kohderyhmän, organisaation itsensä sekä yhteistyökumppaneiden näkökulmasta.

2. Nuorten kohtaaminen kirjastoissa

- Minkä statuksen kirjaston tiloihin tuleva ihminen saa työntekijöiltä (asiakas tms.)?
- Minkä verran kirjastoissa kohdataan nuoria?
- Miten nuoret koetaan?
- Miten heitä kohdataan? / Minkälaisia kohtaamiset ovat?
- Mitä erityistä on nuorten kohtaamisessa?
- Onko muodostettu tietoisesti (koko) kirjastohenkilökunnan yhteisiä toimintamalleja nuorten kohtaamiseen/heidän kanssaan toimimiseen? Minkälaisia?

- Millä tavalla työntekijöiden osaamista lisätään ja ylläpidetään suhteessa nuoriin?
- Minkälaisia vaikutuksia osaamisen lisäämisellä ja ylläpitämisellä on?
- Minkälaisia taitoja ja osaamista koet tarvitsevasi lisää nuorten kohtaamiseen?

3. Kirjastotyöntekijän työ ja ammattitaito

- Minkälainen koulutus sinulla on?
- Minkälaisilla koulutustaustoilla kirjastotyötä voidaan tehdä?
- Minkälaista on oma työsi, mitä asioita siihen kuuluu?
- Minkälaisena koet kirjastotyöntekijän ammattitaitosi (/ammatti-identiteettisi)?
- Koetko itsesi kasvattajaksi kirjastotyöntekijänä?
- Mitä aiemmin puhutut yhteistyömuodot ja nuorten kohtaamiseen liittyvät seikat omassa työssäsi tuottavat ammattitaitoosi?

LIITE 2

Määritelmä kolmas työ Kirsi Purhosen (2017, 29–30) mukaan:

Kolmannessa työssä osallistujat ja yhteisöt ovat sitoutuneet yhteiseen tavoitteeseen, tässä tapauksessa nuoren kohtaamiseen, toimivat vuorovaikutuksessa toisiinsa nähden ja kunnioittavat toistensa osaamista. Samalla he oppivat ja rakentavat ammatillista identiteettiään suhteessa toiseen yhteisöön ja toisen osaamiseen. Yhteistä oppimista määrittelee toiminnan sosiaalinen rakenne, yhteisön valtasuhteet, toimintaympäristö ja oikeudet osallistua toimintaan.

Kolmas työ muodostuu kolmen erilaisen lähtökohdan synteesisistä, sen hyväksymisestä ja siihen sitoutumisesta. Synteesin hyväksyminen ja siihen sitoutuminen ei määrity pelkästään kahden ammattikunnan taholta, vaan siihen tarvitaan myös asiakkaan, tässä tapauksessa nuoren, hyväksyntä ja hänen sen hetkinen olemisen ympäristö.

Kolmas työ sijoittuu työn hallinnan valtarakenteiden ja toimijaverkkokulttuurien välitilaan ja muodostaa sinne uuden työn. Uutta työtä tehdään ammattilaisten kanssa yhdessä tai erikseen ja muotoillaan työ sopivaksi kulloiseenkin toimintaympäristöön yhdessä toimintaympäristön muiden ammattilaisten kanssa.

Kolmannen työn ammattilaisen työtä määrittää toisen osaamisen lainaaminen itselleen hetkeksi tai pidemmäksi aikaa (borrow/loan over work). Tämä osaaminen saadaan omaksuttua joko käytän-töyhteisöissä tai osallistumalla toisen ammattiorientaation koulutukseen. Lainattu osaaminen on tilanne-, paikka- ja kohderyhmäsidonnaista eikä sillä saavuteta varsinaisesti toisen ammattikunnan asiantuntijuutta tai ammattipätevyyttä.

Kolmannen työn keskeisin ajatus on siinä, että työtä ei ajatella ammattiorientaation kautta vaan nuori ja hänen tarpeensa sijoitetaan keskiöön, jonka ympärille ammattilaiset rakentavat omasta osaamisestaan puuttuvat kohtaamisen lähestymistavat.